

Luk Mon Aposel Połpu Ek Se Andiłmin Wumb Oł Enjing Ei Pułum

Jiisas Eim Ek Dinga Nipi, “Gos Gui Ka Kindmbii,” Nim

¹⁻² O Tiopilas, na mon ei, ok nam pei puls. Jiisas eim epi pei erpi, wumb andan topu erim ek ei, na puls. Kumb ok ni, pe kunum ełe, eim kongun pułngun mundum. Ekii se, eim tonu epin ba erim kunum ei, eim ek se andiłmin wumb kengip ngopu noman dinga ei, Gos Gui Ka kin ngurum. Ekii se, nga Gos Jiisas tonu epin sim. ³ Jiisas ngenj kumbii kułum. Kułum poru neng kin, nga ekii se, eim ek se andiłmin wu mulnjung konu konj tor om. Pe eim epi ei erang kin, nam konj moł ni piingii nipi yi nim. Pe kunum 40 ełe, Jiisas eim kenjing kunum ełe, Jiisas eim Gos epi pei tep erpi, kanpi molum ei, ek nipi ngum. ⁴ En enim tep to molt kin, eim wumb ei ek nipi ngum. Enim Jerusalem konu, ełe si kindnerngii, ba Erinjpin Gos ek yi nim, “Na enim epi ngumbii ei, enim epi ei kui erik mułngii. Molk kin, na ek yi mił nip enim ngunj. ⁵ Jon wumb noł pendpi ngum, ba kunum endi kinan punenmba ei, Gos Gui Ka enim noł pendpi ngumba.”

⁶ Pe kunum ełe, Jiisas wumb kin tep tok mulnjung. Molk kin, eim kii sinjing, “Jiisas Owundu! Nim Esrel tiłap wumb paki tokun, Rom wumb to mani kindnjii min? Kunum ełe, Esrel wumb

nga wii mułngii.” ⁷ Pe eim ek nipi ngum, “Ei enim epi mon; pe enim kunum kunum pingii kaplı enermba ei Erinjpin Gos eim elim. Pe eim enim tep mołum. ⁸ Ba ekii se Gos Gui Ka, enim kin om̄ba. Nga eim enim noman dinga ngumba. Ngang, na ek Jerusalem konu ningii ei Juriya konu orung ni Sameriya konu ni, mei konu orung orung pei pang kaplı erm̄ba.”

Jiisas Eim Ei Epin Konu Orung Pum

⁹ Jiisas eim ek ei nipi poru nim; pe en enim kanik mulnjung. Mułangin kin, Jiisas eim tonu pum. Pe kupu endi eim tonu sipim. Sipang wumb kanik mulnjung ni am sipim.

¹⁰ Eim pum, pe Jiisas nge wumb en enim ei muł ełe kanik enjing. Pe sikir wu tał konduk kuru pim, wu tał tor onjnguł ¹¹ Wu tał okuł yi ninjngił, “Enim Galilii wumb, enim nimbıł erang angk ei muł ełe kanik mołmun? Ei Jiisas, pe Gos eim kin sipi orung sipi ei tonu epin sipipi, eim nga orung om̄ba ei enim pe kaninmin mił yi orung om̄ba.”

Wu Endi Juras Kongun Simba Ni To Tonu Kindnjing

¹² Yi erang, en enim komung ei si kindik, komung ei embe Olip, pe Jerusalem konu orung punjung. Komung pim ei, Jerusalem konu mandi pim. ¹³ Pe en enim konu owundu ełe tuk punjung; en enim tuk mołułmun konu ełe tonu punjung. Punjung, wu embe yi mił Piisa, Jon, Jeims, Pilip, Endru, Tomas, Basolomu, Masyu, Elpiyas kingam Jeims, Jeims kingam Juras. Saimon wu endi wumb ei nge Rom wumb to mani kindngii nirim. ¹⁴ Pe wu ombu en enim noman ende kindik, prei

erik mulnjung. Amb kombur ni, Mariya Jiisas mam ni, Jiisas angim nołyi ku prei erik mulnjung.

15-19 Wu Juras yi mił erim. Wu ei mei endi top erim ku ei kułmał kałymin wumb owundu ngunjung. Ngangin kin, eim oł kis er pendpi, wumb sipipi Jiisas mułum konu andan tum. Eim bok topu mani pum. Pe eim nge ngenj tuk ełe engin topu eim kirim ni tułup nipi tor pum. Ekii se wumb pei Jerusalem konu mulk wumb pei ek ei piik nik punjung. Pe en enim ek ełe konu ei ‘Akeltama’ nik mei konu ei wumb miyem konu ninjing. Wumb kułou tołmun kunum ei, Piisa pii gii wumb kumb ełe angpi, ek endi nipi ngum. Pe wumb 120 mił pei mulnjung.

Piisa ek nim, “Engnan noł, enim piyei! Gos pipe mon endi multum, kumb ok Gos Gui Ka wu Deipis gupu ełe nipi tor kindrim. Juras kin nim, pe ei eim Jiisas ba konu andłam andan tang, wumb Jiisas keningii. Ek ei pepi peni ełe omba, nik pe pepi tor onum.

Ok Jiisas Juras sin kin to tonu kind mondłum. Mołpu, sin kongun ende er mułpun ełmin nipi,” Piisa yi nim.

20 Piisa yi nim, “Ek ei mer mon Sam ełe Jura wumb golang Deipis pułum ek yi nipi nim, ‘Eim ngii konu wii simba, wu endi mulermba,’ mon Sam ełe ek yi ninim. ‘Pe nga wu eipi endi eim kongun simba,’ pa ninim.”

21-22 “Wumb endi Jiisas nga konj tonu om kenim ni wu ei sin kin tuk omba. Wu ei sinim kin tep topun endinmin. Kunum kunum Jiisas eim sinim kin pupu opu er mołum. Kunum ełe Jon eim wu amb noł pendpi ngurum. Kunum ełe

nga Gos Jiisas sipi orung epin konu simba,” pa nim. ²³ Piisa ek yi mił nim, “Kaplı wu tał embe tumun.” Wu endi Josep, Basapas ninmin wu ei, wu ei embe eipi endi pałim ku, embe endi Jasas, pe wu endi embe Masaiyas. ²⁴ Pe en enim prei erik, “Owundu! Nim wumb pei noman tuk nim piin. Wu tał nii endi mułmba ei nim to tonu kindin ei nim sin andan to! ²⁵ Tan wu ei Juras ełim kongun ei ermba. Juras eim kongun ei si kindpi eim dup konu ełe pum.” ²⁶ Pe wumb en enim prei erik, Gos wumb andan tang angił tonu kindnjing ni Masaiyas wumb pei engki nga endeim ełe tuk kindangin kin, kongun ełe enjing.

2

Gos Gui Ka Mani Om

¹ Gos Gui Ka mani om kunum ei Pendikos niłmin. Pasopa kunum 50 poru neng, Pendikos kunum om. Pii gii wumb en enim ngii endi ełe kułou tunjung. ² Pe sikir tonu muł ełe ek tengim, konu gur gałi mił, owundu endi top ngii ełe nirik wumb mulnjung konu om. ³ Pe wumb molk kenjing ni dup anmbił mił pei onjung. Pe epi ei gał topu wumb mulnjung konu eipi eipi punjung. ⁴ Gos Gui Ka Jiisas nge wumb mulnjung konu tuk opu poru nim. Gos Gui Ka je erang wumb pei, wumb ek eipi eipi tengnjing. Ei Gos Gui Ka erang yi enjing.

⁵ Pe Juras wumb Jerusalem konu mulnjung wumb, ei Gos ek piiłmin wumb konu orung orung pei onjung. ⁶ Pe konu gur gałi owundu neng kin, wumb ok kułou tunjung. Wumb ok molk

ek ei piinjing ni, Gos nge wumb ek eipi eipi nik mułangin kin, nimbił erang puku sik mulnjung. ⁷ Wumb puku sik noman embin tang mulnjung. Molk, ek yi ninjing, “Nimbił erang wumb ei ek eipi eipi nik enmin, ei Galilii wumb min? ⁸ Nimbił oł erang sinim ek erinjpin menjpin noł sinim ngopun ełe ek ei piiłmin mił niłmin. Wu ombu Galilii konu wumb min? ⁹ Sinim wumb Parsiya ni konu Miriya ni Eilam, Mesoposemiya konu sinim wumb konu orung orung wumb, Juriya ni Kaparosiya, ni Ponsas ni Eisiya wumb mołmun. ¹⁰ Prisiya ni Pampiliya, Eisip ni, wumb orung orung Aprika konu Sairiini, ni sin Rom wumb ya ełe pei ya ełe mołmun. ¹¹ Wumb Griis ni Areipiya ni sinim Jura wumb ni wumb tiłap eipi ei sinim Jura ełmin oł ei enmin. Ba sinim wumb pei sin sinim ek piimin; Gos nge jep oł pei nipi sinim ek ełe nipi ngołum.” ¹² Pe puku sīk, noman embin tang mulnjung. En enim ek dinga nik piik enjing. “Epi nimbił oł enim?” ¹³ Ba wumb kombur en enim ek buł morung nik ek dinga ninjing, “En enim noł nok wulu pang kin, ek eipi eipi ninmin,” pa ninjing.

Piisa Gos Ek Ka Ei Nipi Wumb Ngum

¹⁴ Pe Piisa engki nga endeim mulnjung konu ełe tuk angpi wii dinga topu ek dinga nipi wumb ngum. “Enim Jura wumb ni wumb ok Jerusalem konu wumb ok mołmun; enim kom sek, oł enim ei ni ngamb piingii,” pa nim. ¹⁵ “Enim wumb ombu noł nok wulu punum ni piinmin ba mon; akip konu kopiiring eni pim. ¹⁶ Ba oł ei Gos nge ermba oł ei piipi niłim wu Joel yi ninim.

17 ‘Gos ek yi nim, ekii se poru nimba kunum mandi erang Gos Gui Ka wumb pei ngamb eim Gos pei ngumbii,’ pa yi nim. ‘Pe enim kingenjing embiļenjing ni Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb ek tangiłmin mił yi tengingii. Noman ka wii enim wu kangi wu mułngii konu andan tumbii, or kumb mił er keningii. Pe wu tukui ombu piingga konu or kumb ka andan tamb keningii, pa nim. 18 ‘Kunum ei enim wu amb kongun wumb na Gui Ka pei ngumbii ku. Ngamb kin Gos oł ekii se ermba ei piik niłmin wumb ei ek niłmin mił ningii. 19 Pe na tonu kupu muł ełe jep oł eipi mił kombur ermbii. Mani mei ełe na miyem ni dup ni, dup eskił owundu ni jep oł ermbii,’ nim. 20 ‘Eni kunum ei eramb emii pimba; pe oi ei eramb, miyem mił ermba. Pe ekii se Jiisas orung omba kunum ei tangpi tiłang owundu ermba,’ pa nim. 21 ‘Pe wumb pei Gos embe pii gii nik wii tungii wumb ei sipi orung seng kin, Gos eim nge wumb mułngii. Gos ermba oł piipi niłim wu Joel,’ yi ninim.

22 “Enim Esrel wumb, enim ek ei piingga: na enim Jiisas Naseres wu nge nip ngumbii end. En enim kaninmin, oł dinga ni kongun erpi jep oł kanim kanim enim oł ombu enim piik kanik ełmin ei, Gos eim mendpił wu ei Jiisas kindang om. 23 Wu ei Jiisas kumb ok epi pei Gos Eim piipi ek nipi pendrim. Pe wu ei enim angil ełe kindim. Enim Jura wumb ek kis nik enjing. Nimbil erang tor wumb ei Jiisas ond peri ełe nil to kundnjung?

²⁴ Ba Gos eim Jiisas nga er konj sim. Eim ngenj kumbii kułpu erim ei Gos eim kulnjung wumb konu ełe si kindpi nga er konj sim. ²⁵ Ok Deipis yi mił pułum, Jiisas ek dinga nirim,

‘Gos Owundu na kumb ełe kunum kunum mołum. Eim nam angił tundung orung mułang kin na epi endi kaplı to mani kindnermba mon! ²⁶ Yi erang kin, na noman ka seng, gupu tokuł pałim. Nam piind ei nam ngenj ei epi ekii se ombo nip moł. (Ba Gos kin pii gii nip moł). Yi mił ku epi endi nam ngenj ei kaplı ambił gii ninermba. ²⁷ Pe na noman tuk ei pang, Gos eim dinga ełe na paki tang, wumb kułii konu mulermba mon. Pe nim nge kinganim mendpił eim ngenj purnermba mon! ²⁸ Nim na noman konj bii andłam ełe andan to kun erngii. Nim na kin mułun na ka piip minj mułmbii,’ Deipis ek yi nim.

²⁹ “Engnan noł na sinim kudenjpin Deipis multum mił nip kun kun ermbii end. Deipis eim kultum tukpu tuk, tuk ei akip sinim mołmun konu ya sałim. ³⁰ Ba Deipis eim Gos ekii se ermba oł ei piiłim ku. Gos ek dinga nipi yi nim, ‘King Deipis kinganim ekii se nim peł mołun konu ełe mułmba,’ nim. ³¹ Ba kumb ok Deipis eim Gos ermba epi ei kan poru nirim. Pe yi nirim, Krais Owundu wu ekii se ombo wu ei, nga konj tonu orung ombo nirim. ‘Gos eim wumb kułii konu wak tunenmba. Eim ngenj purpu kumun ngunermba ku.’

³² Jiisas wu ei, Gos eim sipi orung nga konj sim. Sin wumb pei ei kanpin kin ninmin. ³³ Pe Jiisas

eim angpi tonu pupu Gos Jiisas eim angił tundung wu Owundu mundum. Pe ei Gos Gui Ka sim. Ei ok Gos nirim mił yi erang kin akip Gos Gui Ka pei ngang, sinim wumb sipin kin sin ek eipi eipi ninmin ei enim kanik piik enmin. ³⁴ Deipis eim ngenj ei epin konu tonu punerim. Ba ei ek nipi pułum. Gos Owundu ek nipi nam wu num ei ekii se ombo. Yi mił nipi ngum,

‘Nim na angił tundung orung mulnjii. ³⁵ Pe ekii se nim opu orung wumb ei na to mani kindmbii mendpił. Sip, nim simb ełe mandring kindmbii.’

³⁶ “Pe sinim Esrel wumb tiłap pei sinim ek ei pii kun er mułmun. Pe Jiisas ei sinim sipin ond peri ełe tonu kindpin, ei Gos eim sipi Krais wu Owundu ekii se ombo ei mundang mołum!” Piisa ek yi nim.

Wu Amb Gos Ek Piik Noman Ak Tok Noł Pinjing

³⁷ Wumb en enim ek ei piinjing noman ełe embin tum. Piisa kin wu kombur kin kan yi ninjing, “Enginjinpin noł, sin nimbil oł ermin?”

³⁸ Pe Piisa ek nipi wumb ngum, “Enim noman ak tok ok Jiisas Krais embe ełe noł pingii, ei Jiisas enim noman kis kil ngumba. Enim yi erangin kin Gos nge Gui Ka enim kin wii ngumba. ³⁹ Ok Gos ek dinga yi nipi pendim. Enim kin en enim kangił ni wumb konu turii mołmun wumb pei ngumbii nirim mił Gos Owundu wumb ei wii tang, onjung. Wumb ei Gos eim ek dinga nipi ngum.”

⁴⁰ Piisa ek nga endi nipi tuk kindim; ek pei dinga nipi ngum, “Enim piik kun er mułngii; mon pim kin, enim wumb oł kis enmin wumb ei kin

pei poru nimba.” ⁴¹ Yi neng kin, wumb pei Piisa ek nim mił pii gii nik noł pinjing. Pe kunum ełe wumb 3,000 pei Jiisas kin pii gii ninjing. ⁴² Gos nge ek se andiłmin wumb ei ek ninjing. Wumb ei dinga piinjing ei engnjing noł paki tok, kuni ende nok, prei erik enjing.

Wumb Tuk Ok Gos Ek Piinjing Wumb Ei Oł Ka Enjing

⁴³ Pe wumb pei puku sik Gos jep oł pei eim nge ek se andiłmin wumb kin erim. ⁴⁴ Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing, wumb ei ende mulnjung. Pe epi sałim min simba ei pii gii wumb epi ende sałim. ⁴⁵ Wumb ei en enim epi ni, mei ni, wumb ok top to sengin, ku ni epi ei sik, wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei ngunjung. ⁴⁶ Wumb en enim noman ende sek, ka piik enjing. Kunum kunum en enim men ngii owundu engim konu puk puk ełmin. En enim kuni ngii eipi eipi ełe ende nok nok ełmin. ⁴⁷ Kunum kunum Gos embe ambilk tonu kindik, Jerusalem wumb yi piinjing. Wumb pii gii wumb, en enim noman tuk ka seng mołmun. Kunum kunum Gos eim wumb kopur sipi orung sipi erang, wumb Jiisas kin pii gii nik enjing wumb ei pei pei orung sim.

3

Wu Endi Eim Simb Kis Mułum Ei Opu Ka Pum

¹ Piisa Jon teł tonu men ngii owundu prei ermbił ni punjnguł. Kunum ei konu eni tekliki erang punjnguł. ² Wu endi mułum, wu ei ok mam mengrim kunum ei simb yi er pirim mił pim. Wu ei tu wuk men ngii owundu ełe, ondu embe,

“Ka wii ele mundangin,” kunum kunum mołpu, wumb ongii kom ku kenim nipi, er mułmba nik mundangin mołułum. ³ Wu ei mołpu kenim ni Piisa kin Jon teł men ngii owundu ele nirik punguł nge onjnguł. Wu ei ek nipi wu tał ngopu yi nim, “Epi endi na ngeł,” nim. ⁴ Piisa kin Jon kin wu ni dinga kenjingił. Piisa ek nim, “Nim ya sił kenjii!” ⁵ Pe eim kan ak topu kenim ni, wu tał epi endi na ngunguł ni piim. ⁶ Ba Piisa ek yi nim, “Na ku pinalim. Ba na pałim epi ei ni ngumbii. Naseres konu, Jiisas embe ele na nind, ‘Nim angkin po!’ ” ⁷ Piisa angił tundung orung wu ni ambił tonu sim. Wu ni Jiisas dinga sipi, simb si kun er engim. ⁸ Wu ni puku sipi angpi pum. Pe wu tał kin men ngii nirik punjung; wu ni men ngii owundu pupu, puku sipi er andpi Gos embe ambił tonu kindim. ⁹ Wumb pei mulk kenjing ni wu ei andpi Gos embe ambił tonu kindpi endim. ¹⁰ Wumb piinjing wu endi men ngii owundu ondu ka wii ele mołpu, ku ni epi ngei nipi, kenim ni mołułum, ei wumb kenjing ni wu ei keimi mułum, kanik puku sik oł erim pii poł tunenjing.

Piisa Gos Ngii Owundu Ele Gos Ek Ka Ni Ngum

¹¹ Wu ei Piisa kin Jon teł punjnguł konu ekii se pum. Pe wu amb pei sikir ok Solomon palting men ngii owundu palting endi konu andaring ele onjung. ¹² Piisa ei kanpi ek dinga nipi wumb ngum, “Enim Esrel wumb nimbil erang, enim oł ei noman embin to piinmin? Nimbil erang sił kin kanik enmin? Enim yi ni piinmin, sił nge dinga ele ni sił oł ka ełmbil ele nge wu ei erambił opu andpi punum ni piingii? Ei mon!”

¹³ Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ei, Gos sinim ok sinim kuppenjpin noł Gos ei, eim kongun wu Jiisas eim ambił tonu kindmin. Wu ei enim sik opu orung wumb ngunjung. Ba wu num owundu Pailos si kindmbii ni piim; ba enim wumb dinga puk mon nik eim kin buł ngunjung. ¹⁴ Enim wu ei oł kis endi enarpi wii kun ka multum, wu ei Jiisas Gos kingam mendpił buł ngok, yi nik, wu endi wumb to kundum wu ni piimba, ei kindangin kin, sin kin wanglı nik. ¹⁵ Jiisas Gos kingam mendpił ei sinim wumb sipi noman konj ngołum. Wu ei enim to kundnjung, ba Gos nga er konj sim. Pe sił mołpuł kenjpił, ek ei ni tor kindmbił nge mołmbuł. ¹⁶ Sił Jiisas kin pii gii nembił kin Jiisas enim. Jiisas dinga ełe yi wu ka ełim. Enim kanik piinmin ei Jiisas eim sił pii gii ełe nge erpi, enim wumb pei ningił ełe enim.

¹⁷ “Keimi na piind engnan noł enim kin wumb owundu kin pii kun enarik kin Jiisas to kundjung. ¹⁸ Ba kumb ok Gos eim nge ek keimi niłmin wumb ek yi nik, Gos eim nge kingam Krais ngenj kumbii kułpu kułmba nirim. Pe akip enim wumb oł kis enmin ei, ek ni tor kindiłmin wumb ninjing opu peni ełe keimi punum. ¹⁹ Pe enim piik kin noman ak tunjung kin, kaplı Gos eim enim oł kis ombu kil ngopu poru nimba. ²⁰⁻²¹ Yi enjing kin Gos enim kin tep mułmba. Pe Gos enim noman tuk dinga ngang, ka piik mułngii. Gos ok ek dinga nirim, ‘Na Krais King Owundu enim kin kindmbii.’ Gos eim wu owundu ei sinim kin kindmba, wu ei embe Jiisas. Pe epin konu Jiisas er mołum. Kunum ei Gos epi pei konj nga ermaba mił ok eim ek keimi niłmin wumb en enim gupu ełe niłmin. Kunum

ełe Gos Jiisas mei ełe mani nga kindang eim oł ei ermba. ²²⁻²³ Moses ek yi nirim,

‘Owundu ei enim Gos, pe enim engnjing sipi,
Gos eim ek keimi niłmin wu ei, nam mił yi mułmba. Enim eim ek nimba mił piingii.
Piik, nimba mił erngii. Pe wumb pei ek keimi niłim wu mił nimba ei piinerngii
wumb ei Gos wumb top kundmba. Pe wumb ei Gos nge wumb nga mulerngii, Gos
yi neng,’ Moses piipi nirim.

²⁴ Gos ek ni tor kindiłmin wumb ok yi nik, Samyuel kin Gos ek niłmin wumb ekii se tonu onjung. Pei yi ninjing,

‘Kunum ei akip sałim kunum ei,’
pa ninjing. ²⁵ Enim Gos nge ek keimi niłmin wumb ei nge kingenjing mił mułngii. Enim nge kupenjing noł Gos ek dinga nipi pendrim mił sił mułngii. Gos Eiparam kanpi ek dinga nipi ngurum.

‘Nim nge tiłap ełe wumb tiłap pei na kengip ek ka
nip ngumbii.’

²⁶ Gos eim nge kongun wu Jiisas er mundum. Pe kindang enim mulnjung konu ok om. Opu, enim Gos ek ka kengip top nipi ngumba nge om. Nimbil erang enim enim oł kis ombu kil ngumba nge om.”

4

Piisa Kin Jon Tel Kan Ngunjung

¹⁻³ Wu tał wumb kankił, ek nikił mulnjunguł;
pe men ngii owundu ełe wu tał wumb kankił ek
yi mił ninjngił, Jiisas angpi tonu konj nga om. Pe
yi ku wumb kulnjung wumb ei angk tonu ongii.

Yi nengił, kułmał kałiłim owundu kin, men ngii tep ełim wu owundu kin, wumb kolk nga konj punałmin ni, piilmin wumb ombu ok, mon ek piik kis piinqing. Pe emii peng wu tał ambił gii nik, kan ngunjung. “Kupiiring ełip kos piimin,” ninjing.
⁴ Ba wumb pei ek ei piik, pii gii ninjing. Pe wumb pii gii nengin kin, wumb pei ei yi mił 5,000 wumb mulnjung.

⁵⁻⁶ Topuł Jura wumb owundu ni, men ngii kongun wumb ni, lo andan tołmun wumb ni, Jerusalem konu kułou tumun ninjing. Men ngii ełe mołułmun wumb ei Anas ni Kaiyapas ni Jon ni Eliksander ni kułmał kałiłim owundu, eim nge wumb pei, kułou tunjung. ⁷ Gos nge ek se andiłmbił wu tał en enim kumb ełe engnjingił. Angkił, wu tał kii sinjing, “Ełip dinga nipe ełip embe nii nge ełe oł ei enjngił?” ⁸⁻⁹ Gos Gui Ka Piisa kin piki top mułum; pe eim ek yi nipi ngum, “Enim Esrel wu owundu ni men ngii kongun ełmin wumb. Enim sił wu endi simb kis mułang, paki topuł enjpił ni, sił kin ek ningii enmin min? Wu ei er ka mułum mił nenj ei enim piimmin mim?”
¹⁰ Yi erpi nim kin enim pei piyangin, enim Esrel wumb ei pei piingii ku. Jiisas Krais Naseres konu wu, eim embe ełe wu ei ka mołum. Mołpu, yi enim kumb ełe mołum. Enim Jiisas ond peri ełe to kundnjung, ba Gos eim Jiisas nga er konj seng opu konj pum. ¹¹ Ond tumunj endi enim ngii takiłmin wumb si kindnjing ei nimbił erang enim konu ełe kindngii ni piinenjing. Jiisas eim ond tumunj ei mił mołang kin Jiisas eim ngii tumunj mendpił mił mołum. Eim ngii takiłmin wumb si kindnjing.
¹² Wu eipi endi sinim kaplı paki tunermba mon!

Ei Gos sinim wu endi eipi andan topu ngunanim. Jiisas endeim sinim sipi orung simba.

¹³ Wumb kenjing ni Piisa kin Jon teł ek dinga nikił, dinga pu mulnjunguł. Wu tał wumb kin mund mong kulenjngił. Yi piinjing ek mon ngii punałmbił ni piinjing. Wu tał mulnjunguł yi piük kin noman pei piinjing ei ok wu tał ełe Jiisas kin tep to mulnjunguł ni piinjing. ¹⁴ Pe wu ei kenjing, ni wu ei ka mołpu, wu tał kin angpi mułum ei, wumb en enim kenjing. Pe ek nik wu tał ngungii ek endi pinerim. ¹⁵ Wu tał kaunsil ngii si kindkił tor peł ninjing. Wu tał pangił mił, en enim ek nik piinjing. ¹⁶ “Pe sinim wu tał kin nimbił oł ermin? Wu tał jep oł endeim erangił kin, wumb Jerusalem wumb pei kenjing. Pe ei sinim kaplı koi ermin mił mon. ¹⁷ Ba mon pim kin, ek ei wumb konu pei pang piingii. Yi ermba ei piikił kin wu tał kin ek dinga nimin. Pe wu tał nga Jiisas embe ełe nikił wumb eipi ngunerngił.” ¹⁸ Pe wu tał wii to orung sik yi ninjing, “Elip nga ek endi Jiisas embe ełe nikił enerngił mon!” ninjing.

¹⁹ Ba Piisa kin Jon teł nikił orung kindinjngił. Pe sił Gos ek si kindpił enim ek ningii mił piimbił. Ei Gos kumb ełe kaplı ermba min? Ei enim piingii. ²⁰ Ba wu tał yi ninjngił, ‘Sił gupu pandi tumbuł mił mon. Epi kanpił ek piipił enjpił mił ei, wumb kanpił nimbił ni piinjngił. ²¹ Pe kaunsil wumb ek dinga endi nik wu tał ngunjung. Wu tał si kindkił punjnguł. Pangił, kaunsil wumb andłam endi kurpun, wu tał kan ngumun, ni piik enjing. Nimbił erang wumb pei Gos eim embe ambilk tonu kindangin kin, kaunsil wumb wu tał kan

ngumun nik enjing kaplı enerim. ²² Wu ei wu tał, Gos jep oł erangił opu konj pum wu ei, kung ngii 40 pei mołum.

*Gos Nge Tiłap Wumb Prei Dinga Erik, Dinga Sik
Gos Ningii Enjing*

²³ Wu tał eł elip wumb puł kombur kin punjnguł. Pukuł, wumb ei kankił kułmał kałılım owundu, ni tep elmin wumb ombu ek ninjing mił wumb kan ninjngił. ²⁴ Ek ei piik poru ni pendik, en enim noman ende kindik prei yi mił enjing. “Gos Owundu nim ei epin en, ya mani mei en, pe ep noł en, ei pei nim er sin. ²⁵ Gos Gui Ka je sin erinjpin Deipis ek gupu ełe tor orum.

‘Ei Gos nim nge kongun wu, Gui Ka ek nirim.

Nimbił erang wumb tiłap eipi ei popuł sinmin. Pe wumb tiłap ek yi ninjing. Sin epi owundu eramin piingii nik piinjing; ba ei kaplı enerngii. ²⁶ Pe King pei konu orung pei kui er molt opu ermin ninjing. Pe wumb tep elmin wumb owundu kułou tok Gos Owundu to mani kindmin ninmin. Eim kingam Krais eim ekii seomba wu ei to mani kindmin nimin.’

²⁷ Keimi mendpił konu owundu ełe, ya Eros ni Pailos ni wumb eipi ni Esrel wumb pei kułou tok Gos nim nge kongun wu ka wii, nim Krais ok kindan eim ya mani om. ²⁸ En enim kułou owundu tok, ek nik pendik, ek ei dinga pimba ni Jiisas ok yi nirim mił yi erik. ²⁹ O wu owundu, nim piin wumb nim kin ek dinga ninmin. Ninim sin kongun wu mołmun ei paki tan, sin nim ek ei sin dinga kindpin ni tor kindmin. Kindpin, sin mund

mong piinermin mon! ³⁰ Nim angil to kindan ening pimba wumb ei ka mułngii. Jiisas nge embe ełe jep oł enjii. Nim nge kongun wu ka wii Jiisas.” ³¹ Prei er poru nengin kin ngii mulnjung ngii ei ołup erim. Pe Gui Ka en enim kin tuk opu piki to poru nim. Pe Gos embe ambilk tonu kindik Gos ek dinga nik, wumb kin mund mong piinenjing.

Gos Nge Tiłap Wumb Noman Ende Sinjing

³² Pii gii wumb en enim noman ende sinjing. En enim ek endeim minj piik mulnjung. Wu endi epi eipi simba, ei na epi mendpił ninermba mon; epi sinim epi ende. ³³ Jiisas nge ek se andiłmin wumb ei, Jiisas nga konj tonu pum nik, ek ei ninjing. En enim ek ninjing, ek ei dinga pim. Pii gii ninjing wumb ei Gos nge noman ka mołpu poru nim. ³⁴ Enim mołmun konu wu endi kuni ni epi sinerang, ka mułmba wu ei wumb pei mei sep ngii mołangin wumb, ei epi wumb eipi ngok, ku siłmin, ku ei tu wunjung wunjung. ³⁵ Tu wangin kin, ku ei sipik, Jiisas nge ek se andiłmin wumb simb ełe kindnjing. Pe Jiisas nge ek se andiłmin wu ei sik kanik, wumb kuni sinarpi ełim wumb kanik mok tok ngołmun.

³⁶ Pe wu endi Saipris konu mułum wu ei embe Josep. Eim Liiwai wu endi, Gos nge ek se andiłmin wumb, eim embe eipi endi ngunjung ei embe Banapas ninjing. Embe ei nge pułe yi, wumb noman tuk paki tołum wu. ³⁷ Wu ei eim, wu eipi endi, eim mei ei top erim ku ei tu wupu kin, Gos nge ek se andiłmin wumb mulnjung simb ełe kindim.

5

Ananaiyas Kin Sipaira Tel

¹ Ba wu endi mułum wu ei embe Ananaiyas, ambim nge embe Sapaira. Ananaiyas eim mei orung ei wu eipi ngopu ku sim. ² Pe ku sirim ku aninga ei nge ambiłpi wiik top se mułum. Eim ambim ei piipi mułum. Ananaiyas eim ku orung sipi tu wum. Tu wupu, Gos nge ek se andiłmin wumb mulnjung konu simb ełe sim. ³ Pe Piisa ek nim, “Nimbił erang Seisen nim noman kin piki topu mołum. Pe nim Gui Ka kin ek kend to pendkin, mei ku orung sin ku ei orung tu wun pałim. ⁴ Ok wumb mei top enenjing kunum ei, mei ei nim nge, ba mei top er poru nengin, pe ku ei nim nge sim. Nimbił erang nim noman yi mił pałim. Nim wumb kankin ek kend ton ni piin ei mon; nim Gos kin ek kend to ngon.” ⁵ Ananaiyas ek ei piipi, mani pupu, bok topu kułum. Pe wumb ek ei piik, mund mong kulnjung. ⁶ Pe wu kangi wu ok, wu ei alap pandi to sipik, kui tunjung.

⁷ Ekii se eni tekliki o pang, Ananaiyas ambim opu tor om. Ba oł yi eim piinenim. ⁸ Pe Piisa ek nipi amb ei ngum, “Nimbił oł en? Ełip mei ku sinjngił kaplı yi mił enim min mon?” Pe amb ek nim, “Ei keimi nin. Yi mił sił sinjpił.” ⁹ Piisa ek nga nipi ngum, “Nimbił erang ełip ek ni endi kind pendkił Gos Gui Ka enim mił ei kenmbił ni enjngił? Nim nge wanim wumb sik kui tungii sipnjing wumb ei ok ngii ondu ełe mołmun. En enim pe nim sipngii ku.” ¹⁰ Pe nga sikir amb ni, Piisa simb ełe mani opu bok topu kołpu pim. Ba wu kangi wu ombu nirik onjung. Ok, kenjing ni

amb ei kołpu pim. Ok, sipik wam pim konu mandi eim kui tunjung. ¹¹ Pe Gos nge pii gii wumb konu orung orung ei mulnjung wumb ei, mund mong kulk mulnjung.

¹² Gos nge ek se andiłmin wumb, jep oł kanim kanim wumb pei mulnjung konu tuk enjing. Pe pii gii niłmin wumb en enim, men ngii owundu andaring Solomon nge palting ełe ek nik kułou to mołułmun. ¹³ Pe tor wumb mund mong kulk ok ende mulenjing. Pe wu amb en enim pii gii wumb Gos embe ambilk tonu kindnjing. ¹⁴ Wumb pei Jiias kin pii gii ninjing. Pe Jiias nge tiłap ełe wumb pei tuk onjung. ¹⁵ Wumb enim kis erim wumb ei, tu wuk andłam ełe pendnjing. Pe peł kanim kanim tu wuk pendnjing. Pendik, yi ni piinjing, eni tang, Piisa opu kin, eim min men ei wumb to tingndang wumb ombu ka mułngii ni piinjing. ¹⁶ Wumb konu orung orung wumb, kin Jerusalem wumb orung pei mulnjung wumb, pei ok kułou tunjung. Wumb ei ok mił, ening pim wumb tu wunjung. Pe gui kis tuk mułum wumb kombur tu wunjung wumb ombu pei ka moltk poru ninjing.

Gos Nge Enjel Kindang Ek Se Andiłmin Wu Ombu Si Tor Sim

¹⁷ Kułmał kałilim wu owundu ni, eim nge wumb ni wumb kolk nga konj angk piinalmin wumb ni pei wumb ei Jiias nge ek se andiłmin wumb kin noman kis piinjing. ¹⁸ Pe wumb ombu ok Gos nge ek se andiłmin wumb sik, er kan ngii kindnjing. ¹⁹⁻²⁰ Ba epin emii peng, Gos eim enjel kindang opu, kan ngii owundu aki topu, wu

ombu si tor tu wum. Tu wupu yi nim, “Enim puk, nirik men ngii owundu elege puk, pe noman konj ek onum ek ei wumb kanik ningii,” pa nim. ²¹ Gos nge ek se andilmin wumb ek ei piik pendik punjung. Kupiiring okrii puk men ngii owundu ele wumb ek ni wumb ngunjung. Kulmał kaliłim wu owundu ni ei wu kombur kin onjung. Ok kaunsil ni Esrel wumb noman pim wumb kin kułou tunjung. Tok, ek nik kan ngii kindik, Gos nge ek se andilmin wu ombu kindangin, wangin ninjing. ²² Pe kan ngii ele tep mołułmun wumb puk kan ngii ele kenjing ni, Gos nge ek se andilmin wumb mulenjing. Kanik, puk ek yi ninjing. ²³ “Sin kan ngii ele kenjin ni ngii ondu dinga ngo pendnjing. Nga kan ngii tep wumb ngii ondu ele angk mulnjung. Pe sin kan ngii aki topun, kenjin ni wumb endi nirik mulenjing.” ²⁴ Men ngii owundu ele tep mołułum wu owundu ni kułmał kaliłim wu owundu ni wumb ek ei piik noman embin to piijning. Piik yi ninjing, “Pe nga nimbil oł ermiba,” ninjing. ²⁵ Pe wu endi opu yi nim, “Enim wu kombur kan ngii kindnjing, wu ombu puk mer men ngii owundu ele wumb kanik Jiisas ek nik ngok mołmun,” pa nim. ²⁶ Kan ngii tep elim wu ni eim wu kombur ni puk, wu ombu simin ni punjung. Puk, wu ombu kepil tunenjing. En enim mund mong kulnjung, wumb ok ku sik tungii ni piijning.

²⁷⁻²⁸ Pe wu ombu tu wuk kaunsil wumb mulnjung konu tuk ele engindnjing. Pe kułmał kaliłim wu owundu ek dinga nim. “Sin enim kanpin mon ninjin, enim wumb kanik Jiisas embe ei nge nik wumb ngunerei mon ninjin. Pe enim

wumb Jerusalem konu wumb enim ek ei nge pei mołmun. Enim ek nik, sin wu ei to kundunjpun,” ninmin. “Gos sin kin ekii se kos piimba.” ²⁹ Ba Piisa kin Gos ek se andiłmin wu pei ek dinga ninjing. “Sin Gos nge ek ei piimin, wu ek ei piinermin mon!” pa ninjpin. ³⁰ “Enim Jiisas ond peri ełe to kundnjung. Ba sinim ok kuppenjpin noł nge Gos opu Jiisas erpi konj sim. ³¹ Gos eim si mengpi sipi, eim angił tundung orung mundang mołum. Pe eim sinim nge wu owundu mołpu, sinim paki top mołum. Pe Esrel wumb noman to ak topu sinim oł kis ombu kil ngopu erpi pum mołum. ³² Sin wu ombu epi pei mołum, ei nge kenjpin ni tor kindpin onmun. Pe Gos nge Gui Ka ek yi ninim. Gos eim ek piik pii gii ninmin wumb ei Gos Gui Ka wumb ombu ngonum.”

Gameliyel Ek Nim Ek Se Andiłmin Wumb Kaunsil Ek Ka Nim

³³ Pe wu owundu ombu ek ei piik, noman kis peng kin, Jiisas nge ek se andiłmin wumb to kundmun, ni piik enjing. ³⁴ Pe kaunsil konu lo ek piiłmin wu endi engim. Wu ei eim lo ek piiłim wu num, wu ei embe Gameliyel. Eim wumb lo ek nipi ngang wumb eim embe ambił tonu kindiłmin. Wu ei yi nim, “Jiisas nge wumb ei anda kindangin pangin,” nim. ³⁵ Eim ek nipi kaunsil wumb ngum, “Enim Esrel wumb, pe enim oł endi ya wu ombu ermin ni enjing kin, enim Esrel wumb, en enim pii kun erik erngii,” pa nim. ³⁶ “Enim piinmin! Ok wu endi multum. Embe ei Tiyuras eim yi nim, ‘Na, nam noman dinga pałim.’ Yi neng kin, wumb 400 eim ek

ekii sinjing. Ba wumb eim to kundnjung. Pe eim ekii sinjing wumb tungu punjung. En enim kongun ei wii mił enjing. ³⁷ Ekii se gapman wumb embe pułang Galilii wu Juras eim wumb kombur nipi sim. Wumb ei Juras nim ek ei puk gapman wumb kin opu erpin tumun ninjing. Ba eim yi ku kułum. Kułang, wumb eim kin ekii sinjing wumb, ei tungu eipi eipi puk poru ninjing. ³⁸ Yi ku akip na enim kanip nind. Enim Jiisas ek se andiłmin wumb ombu nge kanik tungu erngii. Erik, kan wiik to mułngii. Pe wu endi eim kongun ei puł pendip ermbii ni ermba. Wumb ombu ek ei keimi punermba mon nik. ³⁹ Gos eim kongun ełe nge puł wu pim kin, enim andłam ondu ngunerngii. Ondu ngunenjing kin enim Gos kin opu erngii.” ⁴⁰ Yi neng kin, eim nim ek ei piinjing; Gos ek se andiłmin wu ombu wangin tunjung. Enim Jiisas ek se andiłmin wu ombu wangin kepii tunjung. Tok, ek yi ninjing, “Enim nga Jiisas embe ełe nik enerngii mon!” ek dinka nik ninjing. Nik, si kindanganin punjung. ⁴¹ Pe Jiisas ek se andiłmin wu ombu kaunsil ni wumb mulnjung si kindik, anda punjung. Puk yi piinjing, Gos yi nipi piim, “Sinim wumb owundu mił mołmun ni, Gos sinim to tonu kind mundum. Nimbił erang, Jiisas nge embe ełe sinim singambił piinmin.” ⁴² Kunum kunum men ngii owundu ełe ni en enim ngii konu ei, wumb kanik Gos ek nik ngok er mulnjung. Ek yi ninjing, “Jiisas wu ei ekii se omba, wu ei eim ek poł ka wii ei si kindnenjing, kongun er andik nik minj mulnjung.”

6

*Wu Angił Orung Nga Tał Jiisas Nge Se Andiłim
Wumb Paki Tunjung*

¹ Kunum nga Jiisas nge wumb pei tonu onjung. Wumb Jiisas nge wumb Griik ek niłmin wumb ei Eipru wumb ek niłmin wumb ei kin kis piinjing. Yi niłmin, “Wumb kombur kuni ni epi sinerim wumb ei kunum kunum paki tołmun. Ba sin amb enim paki tunanmin. Amb wenjing kulnjung amb ombu sinim paki tunanmin.” ² Yi erangin kin, Jiisas nge ek se andiłmin wu engki nga tał molk Gos nge wumb pei wii tok, “Wei!” ninjing. “Pe sin Gos nge ek ni ngołmun ei si kindpin kuni mok to mulnjupun kin ei kaplı enermba mon.

³ Ba engnan noł enim wu angił orung nga tał kurngii. Wu ombu en enim embe ka peng, wumb Gos ek piik erangin, en enim Gos Gui Ka tuk ełe mułang wumb ei ni Gos Gui Ka wumb ei kin mułngii. Wumb ei ni peng ka pepi ermba wu ei, sin to tonu kindamin sinim kongun ei tep erngii. ⁴ Pe sinim kunum kunum prei erpin Gos ek nipin, wu amb ngopun mołmun.” ⁵ Pe wumb pei ek ei piimin ni, ka piinjing. Pe wumb nik tonu kindangin Siipen ni wu ei pii gii wu dinga wii, Gui Ka eim kin piki to mułum. Pe Pilip to tonu kindnjing. Prokoras ni Nikanor, ni Taimon, ni Parmenas, ni Nikolas. Nikolas eim tiłap eipi Andiyok konu wu, ba ok Jura wumb tiłap ełe tuk orum. ⁶ Pe wu ombu Jiisas nge ek se andiłmin wumb kumb ełe engnjing. Pe Jiisas nge ek se andiłmin wu prei erik angił tonu kindik enjing.

⁷ Pe Jiisas ek ei pang wumb pei piinjing. Pe wumb pei Jiisas nge wumb Jerusalem konu mulnjung. Jiisas kin kułmał kałiłmin wumb ei pei pii gii ninjing ku.

⁸ Siipen eim Gos nge noman ka nipi eim wudinga mułum. Pe eim jep oł pe wumb kin mołmun konu tuk ełim. ⁹ Pe wumb ok Siipen kin ek opu er nik. Wumb men ngii endi engim. Wumb ombu ngii takik ei Jura konu tuk ełe tekik. Ek ei men ngii ełe nge “Priiman,” pa niłmin. Pe Jura wumb kombur konu Sariiniya ni Aleksandriya ni Silisiya, Eisiya konu wumb onjung kin Siipen ek opu er ninjing. ¹⁰ Gos Gui Ka Siipen mułum konu noman ka ngum. Yi erang kin, wumb wii eim ek to mani kindngii ba pinerim. ¹¹ Pe wumb ek kend tok erangin, wumb eipi kombur ek ni piik punjung. Pe wumb ombu yi ninjing, “Sin piinjpin. Eim Moses kin Gos teł ek ei nipi kis erim.” ¹² Wumb ei ok, wu amb mulnjung konu kend tok nik, wu lo ek pułmun wumb ni men ngii kongun wumb ei kanik nik, pei mulnjung konu kanik ek kend tok ninjing. Nik puk, Siipen ambił gii nik sipik, kos ngii konu sipnjing. ¹³ Enim wu kombur kindangin kin andik angk eim kin ek kend tok ninjing wumb ombu yi nik. “Kunum kunum wu ei eim ek kis nipi ya Gos ngii konu ełe nipi lo ek nipi ełim ku. ¹⁴ Sin piinjpin eim yi nim, ‘Jiisas Naseres eim konu ełe kis mondpu, Moses oł ok nirim ek ei topu eipi kindpi ermba,’” pa nim. ¹⁵ Wumb pei kaunsil ngii mulnjung wumb ei, pei wu ei minj kenjing. Pe wumb kanik mulnjung ni Siipen kumb ningił ei Gos wu sinim tep ełim wu

kumb ningił yi mił nge sim.

7

Siipen Eim Ek Nipi Ek Pii Kun Elmin Wumb Ngum

¹ Pe kułmał kałılım wu owundu ei yi nim, “Ek ei keimi min?” ² Siipen yi nim, “Erinjin noł ni engnan noł, enim piyei! Ok sinim kudenjin Eiparam eim Mesoposemiya konu owundu multum. Eran konu puneririm kunum ełe Gos eim nge tiłang ka wii ełe Eiparam kin tor om. ³ Pe yi nim, ‘Nim mei konu ni angnim noł si kindnji. Pe nim pan, na mei endi nim andan to ngumbii,’ nirim. ⁴ Pe Eiparam eim Kaltiya konu si kindpi, Eran konu pupu mułum. Pe ekii se eim arim kułum. Kułang, Gos eim kindang opu, ya mei ełe mułum; konu pe sinim mołmun konu ei. ⁵ Gos Eiparam mułmba mei konu endi ngang, kongun er mułmba mei konu endi ngunerim mon! Pe mei aninga endi ngumba ei ngunerim mon. Ba Gos ek yi nim, ‘Ekii se mei ei ngamb, nim embilnji, ei nim tiłap ni nim kinganim noł ełe mułngii.’ Eiparam kangił mulenjing kunum ei Gos ek yi nim. ⁶ Gos ei yi mił nim, ‘Ekii se nga kinganim noł wumb mei eipi nge ełe mułngii. Nim nge kinganim noł wumb mei eipi nge ełe molk wumb mei wumb ei kongun wii er mułngii. Mułangin, wumb eipi enim oł embin tui er kis mundngii, ei kung ngii 400,’ pa nim. ⁷ ‘Nim nge kinganim noł wumb ei kin kongun wii er mułngii, ba ekii se, na wumb tiłap eipi ei kin kos er ngumbii. Nimbil erang nim nge tiłap mei ei si kindik pungii.’ ⁸ Ba

ok kunum elege Gos eim Eiparam kin, ek dinga mon endi ni pendrim. Gos eim Eiparam kin ek dinga nip ekii se ermba ei nirim.

⁹ “Ok sinim kudenjin noł wu engki nga tał, Josep kin noman kis piik, Josep wumb eipi ngok ku sik. Pe wumb ei Josep sik Eisip konu sipik. Ba Gos Josep paki topu multum. ¹⁰ Epi endi eim kin omba erim ei Gos eim paki tum. Pe Gos Josep kin noman ka ngopu erang, Josep kongun ka erim. King Pero yi nim, ‘Nim Eisip konu tep wu owundu molkun, na ngii konu epi pei tep mulnjii,’ nirim. ¹¹ Ekii se Eisip konu kumb kuni owundu sim. Pe Keinan konu orung orung, kuni owundu sim ku. Oł embin tui ei pim. Pe sinim kudenjin noł ombu kuni ka si nungii mił pinerim. ¹² Ba Jeikop mołpu piim ni, kuni wuł Eisip konu pei mołum ninjing. Pe eim kingam noł, sin kudenjin noł ei kumna Eisip konu kindang punjung. ¹³ Ekii se nga kindang punjung. Pe Josep eim angim noł ek dinga nim, ‘Na Josep moł.’ Yi neng kin, Pero piim Josep nge wumb tiłap ende onjung ni piim. ¹⁴ Pe Josep ek nipi kindpi, ‘Arim Jeikop wanglı,’ nim. Eim kin eim nge wumb tiłap ei 75 mendpił ouni onjung. ¹⁵ Pe Jeikop wuł mani Eisip konu pum. Pu mołpu kułum. Eim kingam noł ei sinim kudenjin noł kulnjung ku. ¹⁶ Pe Jeikop eim kingam noł eim sipik Sekim konu kui tunjung. Ok Eiparam eim Emor wumb kin mei Sekim top er sirim.

¹⁷ “Gos kunum ei epi ei ermbii ni piirim. ‘Ok Eiparam kanpi ermba,’ pa nirim. Kunum ei epi pei tonu omba enim. Esrel wumb tiłap ei Eisip konu owundu tonu onmun ei ok Eisip konu piki

tonum. ¹⁸ Ekii se Eisip king endi tonu orum. Ei Josep pii poł tuneririm. ¹⁹ Wu King ei sinim nge wumb tiłap ełe ambił gii dinga nirim. Sinim nge kudenjin noł oł kis erpi ngum. King ei ek dinga nipi Esrel wumb, wu kangił mengingii ei anda kind pindangin kolk poru ningii nirim. ²⁰ Kunum ełe Moses tonu om. Kangi ei Gos kan ka kenim ni Gos kangi ei kin noman ngum. Arim mam teł ngii konu tep er mułangil oi tekliki o pum. ²¹ Ekii se kangi Moses eim andaring pendnjing. Pe king Pero ambiłam eim kan sim. Sipipi eim kingam mił se mułum. ²² Moses eim Eisip oł ełmin mił ei andan tangin er mołułum. Eim wu dinga mołpu, kongun erpi, ek dinga nipi ełim.

²³ “Moses eim mołpu pang kin, kung ngii 40 pei o pang, mołpu piim. Esrel engnan noł mołmun konu pup kenmbii ni piim. ²⁴ Pupu kenim ni, Eisip wu endi pupu Esrel wu mułum konu kepii tum. Pe pupu Esrel wu ni paki tum. Moses eim wu ei to orung kindim. Kindpi, Eisip wu ei to kundum. ²⁵ Eim yi piim, nam tiłap Esrel wumb ende ni piim. Gos sinim Moses angił ełe paki tonum ni piingii ni piim. Ba wumb yi ni piinenjing. ²⁶ Kupiiring nga wu tał opu enjngił, Moses konu ełe tor om. Opu, wu tał opu enjngił ei, embii ermbii ni erim. Yi nim, ‘Ełip angim angim, nimbił erang opu erngił enmbił?’ ²⁷ Pe wu endi angim kin opu erim wu, ei Moses ambił peri ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim wu wumb nii nim wu owundu mundang molkun sin tep erii?’ nim. ²⁸ ‘Oltin Eisip wu endi to kundun mił, akip na to kundnji en min?’ ²⁹ Wu ei yi neng kin, Moses

sikir tonu pupu Miriyan konu eipi nge elege mułum. Ekii se eim kingam tał mulnjunguł.

³⁰ “Mułangił, eim kung ngii 40 pei opu pum. Gos kindang sinim tep enim, enjel ei nge opu ond kembis endi pim konu elege dup erang num. Konu elege mandi pupu dup kenmbii ni piim. Dup komung Sainai mani num. Dup tukrung elege mołpu ek endi yi nim. ³¹ Moses oł ei kanpi piim; eim kum sep piipi mandi pup kenmbii ni pum. Pe Gos Owundu ek yi nim, ³² ‘Na Gos nim nge kupanim noł Gos moł. kuppenjing Eiparam, Aisik, Jeikop, wu kei na Gos moł.’ Pe Moses puku sim. Sipi, eim Gos kenmba gał erim. ³³ Pe Owundu ek yi nim, ‘Nim simb kum pałim ei sikind! Na Gos moł, ya konu elege nim angilin konu ei konu ka wii mendpił sałim. ³⁴ Na nge wumb, Eisip konu kis er mołmun ei, na kanip moł. Na enim kei ninjing ei piinj. Pe na mani op paki tumbii nge ombii. Kongun embin tui ei si kindmbii. Pe nim na kindamb Eisip konu punjii,’ ” pa yi nim.

³⁵ Siipen ek yi nim, “Moses ei ok enim ni wu owundu mołpu sin tep mułii nim?” Yi ninjing, “Gos eim dinga elege enjel ei kindang ond kembis Moses mandi elege pum. Wu ei nga Gos kindang pupu tep wu mołpu Esrel wumb sipi orung simba nge pum. ³⁶ Moses eim wumb sipim. Pe eim Gos nge jep oł kanim kanim erim. Erpi pupu, ep noł kundii mułum konu jep oł erim. Pe konu wumb mulenjing konu, kung ngii 40 pei opu pum. ³⁷ Esrel wumb pei mulnjung. Pe Moses eim Esrel wumb kanpi nim. Enim nge engnjing endi Gos sipi, to tonu kindmba wu ei, nga Gos kongun

endi, oł ekii se ermba ei piipi nipi ermba. ³⁸ Ekii se wumb mulenjing konu ełe kułou tunjung. Pe Moses Esrel wumb kin mulnjung. Enjel eim ek nikił tonu kumung Sainai komung mulnjunguł. Molkuł kin, Gos nge ek sim. Ek ei ek konj ka seng kin sinim kudenjin noł, Moses nipi ngurum. Ek ei konj seng kin, pe nga ek ei sinim sałim ku.

³⁹ “Ba sinim kudenjin noł ei Moses ek piinermin ninjing. Nik, ‘Mon,’ pa nik. ‘Sinim Eisip konu orung nga pamin,’ pa nik, yi piinjing. ⁴⁰ Pe Esrel wumb Eron kanik ninjing, ‘Nim sin nge gos eran kin kumb se pang kanpin ekii se bin,’ ninjing. ‘Pe Moses eim sin Eisip konu tor tu wumba; ba eim jił orung punum, sin piinanmin.’ ⁴¹ Kunum ełe kung kou wał endi enjing. Pe kułmał kalk gos kend ei ngunjung. Pe epi ei en enim angił ełe enjing epi ei kin ka piik embe ambił tonu kindik er mulnjung. ⁴² Yi erangin kin, Gos en enim kin buł ngum. Ngang kin, en enim oi, kanjip, eni ei embe ambił tonu kindik, epi ombu sin gos erngii nik, Gos erngii mer mon ełe Gos ek ei ekii se ermba piilmin. Wumb ei ek pulk ek ei yi nim.

‘Enim Esrel wumb enim ok ya konu wumb mulerik kunum ei enim kung ngii ⁴⁰ pei mulk, enim kung kou ni kung siipsiip ni ombu kułmał kalk na ngonarik ełmin. Ba enim ek kend gos kułmał kalk ngok enmin. ⁴³ Enim kend Moluk gos ngii ełe sipnjing. Pe kanjip kin gos kend Rapan ełmin. Enim epi ombu erik embe ambilk tonu kindik enmin. Pe na enim kindamb Bepilon konu orung orung pungii.’ Gos Owundu ek yi nim.”

⁴⁴ Siipen ek yi nim, “Sinim kudenjin noł, ok wumb mulnjung mei ełe mulnjung. Kunum ełe Gos ek piimin nik, alap ngii endi Gos nge alap ngii tekik, nimbil erang Gos nge eim embe ambilk tonu kindngii. Erik, alap ngii ei Moses kanpi yi mił tekei, nirim. ⁴⁵ Kunum ekii se sinim kudenjin noł Josua kin ok en enim wumb mei singii onjung. Wumb konu tiłap eipi nge mei sinim kudenjin noł pangin kin, Gos wumb tiłap eipi ei to kindrim. Kunum ei, Gos nge ngii alap ei sipnjing. Sipik, alap ngii takik Gos eim embe ambilk tonu kindnjing kunum ełe Deipis tonu orum. ⁴⁶ Gos eim Deipis kin noman ngang, Deipis prei erpi Gos Jeikop kin ngii endi tekmbii nim. ⁴⁷ Ba Solomon Gos ngii endi tekim.

⁴⁸ “Ba Gos Owundu mendpił wumb takiłmin ngii ei mulałim. Gos nga ekii se ermبا oł ei piipi niłim wu yi nirim mił. ⁴⁹ Owundu ek yi nim, ‘Epin konu ei na peł mił tep erip moł, mei konu ei na simb ełe tonu kind send konu tep erip ku moł. Ngii nipe ngii na ngii nik takinmin? Pe na kor mołup ermabi ei konu jili? ⁵⁰ Pe nga na angi ełe epi ombu pei enenj min? Gos yi nim. Gos nge ek ni tor kindilim wu endi yi mił nirim. Gos Owundu mendpił eim wumb takiłmin ngii ei molałim.’

⁵¹ Enim wumb Gos ek piinalmin, enim wii mołmun wumb noman kom, ni epi pinalim. Kunum kunum enim Gos Gui Ka to kindik kindik emin. Enim ok kudenjing noł mulk oł ei nge enim yi mołmun. ⁵² Ok Gos ermبا oł piipi niłim wu ei wu nii mułum? Pe enim kudenjing noł wu ei

kin oł kis endi enjing min mon? Mon! Wumb ok tonu ok Gos ek kun pałim mił nik wu endi ekii se omba wu ei oł kis endi enałim mon. Yi nik erik wu ombu to kunduk. Wu ei wu ka; ba pe akip enim wu ei enim puk wumb opu orung mulnjung konu nengin eim to kundnjung.⁵³ Enim Gos nge lo ek ei sik ei, enjel gupu ełe sinim kuppenjin noł sik. Pe nga ek ei sinim piinmin ku, ba ekii sinanmin.”

Siipen Ku Tangin, Kułum

⁵⁴ Ek ei piinjing mił nenj noman ełe keimi tang kin, piinjing. En enim gupu mong kongk, Siipen kin popuł kis sinjing. ⁵⁵ Ba Siipen, Gos nge Gui Ka kin piki to mułum. Mułang kin, eim ei epin konu dingga kenim ni, Gos konu ka wii tiłang ka wii er sim konu Jiisas Gos angił tundung orung engim. ⁵⁶ Pe Siipen ek nim, “Kinei! Na epin konu ka wii seng kand; wu kingam Jiisas Gos angił tundung orung anglim.” ⁵⁷ Yi neng kin, wumb wii dingga wii tunjung. En enim kom ambilk pandi tunjung. Sikir puk, Siipen ambił gii ninjing. ⁵⁸ Pe eim konu owundu ełe to tor kindnjing. Kindangin pang, ku sik pum konu ku tunjung. Wumb ok kin ek kis nik enjing, wumb en enim konduk gulk, wu kongun wu endi mułum konu mandi kindnjing. Kangi wu ei embe Sol. ⁵⁹ Pe wumb Siipen ku to kundmun ni enjing. Pe Siipen prei yi erim, “Owundu Jiisas, na nge noman tuk ei nim se!” ⁶⁰ Pe Siipen eim gopsing pii poł mołpu wii dingga tum, “Gos Owundu, nim oł kis ei er orung kindnenjii.” Siipen ek yi nipi, eim kułum.

8*Siipen To Kundnjung Ei Sol Eim Noman Ka Piim*

¹⁻² Siipen to kundnjung. Wumb kombur Gos nge ek ei pii gii ninjing wumb ombu Siipen kui to pendik, ke owundu ninjing. Sol noman ka piim kunum elege Gos nge wumb Jerusalem konu mulnjung wumb ei ol embin tui enjing. Yi erangin kin, wumb Gos ek piik mulnjung wumb ei tungu punjung. Puk, Jura konu ni Sameriya konu eipi eipi punjung. Ba Jiisas nge ek se andilmin wumb Jerusalem konu er mulnjung.

³ Pe Sol eim Gos nge wumb er kis er endim. Wumb ngii konu pei nirik pupu wu amb ni sim. Sipi, kan ngii elege kindpi elim.

⁴ Pe Gos ek piinjing wumb tungu puk eipi eipi puk, Gos ek ka ei nik wumb ngunjung. ⁵ Pilip Sameriya konu owundu elege mani pum. Pupu, Jiisas nge embe Krais ekii se omba ek pul elege nipi wumb ngum. ⁶ Wumb pei Pilip Gos ek nim ei piik. Pe Pilip ek nim ei wumb kom se piinjing. Piik, Gos jep ol erim ei kanik enjing. ⁷ Wumb pei gui kis tuk mułum; wu onjung wii dinga tok wumb nga ka mulnjung. ⁸ Yi erang kin wumb konu owundu elege mulnjung wumb pei ka piinjing.

⁹ Wu endi konu owundu elege mułum, wu ei embe Saimon. Ok eim kum kondpu ol kanim kanim elim wu. Yi erang kin, Sameriya wumb noman pei piinjing. Eim yi nilim, “Na wu owundu.”

¹⁰ Pe wumb embe pim wumb pinerim, wumb pei Saimon ei piinjing. Wumb molk yi ninjing, “Wu ei Gos nge dinga piinim,” ninjing. Wumb eim kanik wu owundu dinga wii nilmin. ¹¹ Wumb

Saimon ek ei dinga piinjing. Nimbil erang ei kunum kunum oł ombu erang kanik, jep oł ei keimi ni piilmin.” ¹² Ba ekii se Pilip eim Gos enim ek ka ei nipi, Gos nge epi kanim kanim ei andan tang kanik, Gos embe ełe nipi sinim tep er mołum ni, Jiisas embe ełe neng, pii gii nik, wu amb ni ok noł pinjing. ¹³ Pe Saimon pii gii nim ku. Pe noł pepi Pilip kin ouni mułum. Saimon mołpu kenim ni Gos nge jep oł kanim kanim Pilip erim. Erim ei, kanpi tungu erim.

¹⁴ Jiisas nge ek se andiłmin wumb Jerusalem konu molk piinjing ni Sameriya wumb Gos ek piinmin, ninjing. Yi nengin kin, Piisa Jon teł konu ełe kindangin punjnguł. ¹⁵ Wu tał ał mani pukuł Gos kin prei erangił, Gos wumb ombu paki topu Gos nge Gui Ka ngumba ni punjnguł. ¹⁶ Nimbil erang Gos nge Gui Ka ei mani wang kin, ei sinenjing. Jiisas kin pii gii nik, eim embe ełe mendpił noł pinjing. ¹⁷ Pe wu tał wumb angił tonu kindangił wumb ei Gos nge Gui Ka sinjing.

¹⁸ Saimon kenim ni Jiisas nge ek se andiłim wu tał wumb angił tonu kindangił wumb Gos Gui Ka sinjing. Yi erangił kin, Saimon kom ku si ngopu wu tał kin tu wum. ¹⁹ Eim ek yi nim, “Ekip noman dinga ei nge na nge! Na wu endi angił tonu kindamb Gos nge Gui Ka simba,” nim. ²⁰ Ba Piisa ek nipi ngum, “Gos eim epi ei wii ngołum ei, nim ku ngop simbii ni piikin nin min? Pe Gos nim kin ku kin, ouni poru nimba. ²¹ Ei nim epi mon, nim noman tuk Gos kaninim, ba ei kaplı enanim mon. ²² Nim noman to ak tokun, keimi oł kis en ei si kindkin, ninim Gos Owundu kin prei enjii. Erang

kin, nim nge noman kis piin ni oł ombu Gos kil ngopu si kindmba. ²³ Na nim kand. Nim noman tuk epi kis pei noman pałim. Yi ku nim keimi poru nimba mendpił.” pa nim. ²⁴ Pe Saimon ek nipi orung kindpi yi nim, “Ełip Gos kin prei erngił na paki tumba. Prei erangił kin, epi ełip ek ninjngił epi ei na kin tonu onenmba.”

²⁵ Pe Gos nge ek se andiłmin wu tał ek nikił poru ninjngił. Owundu ek ni poru ni pendkił Jerusalem konu nga orung punjnguł. Andłam ełe pukuł Gos ek ka Sameriya konu wumb tiłap pei ni ngokuł ngokuł punjnguł.

Esiopiya Wumb Mulnjung Konu Pilip Ek Ka Nipi Ngum

²⁶ Owundu kindang sinim tep enim enjel ei opu Pilip kin ek nim, “Nim pukun orung tor pukun Jerusalem andłam si kindkin, Geisa konu orung mani punjii.” Andłam sałim ei orung wumb mulałmin. ²⁷ Pe Pilip angpi andłam ełe pupu kenim ni Esiopiya wu endi mułum. Wu ei wu owundu mołpu, Kandesi konu Kuin kin kongun er mułum. Pe Esiopiya wu eim ku ni epi pei tep er se mułum. Wu ei Jerusalem konu Gos embe ambił tonu kindim, ek piimbii ni om. ²⁸ Pe eim nga ngii konu orung ba erim. Eim kung os karis ełe mołpu, Aisaiya Gos nge ek ni tor kindiłim wu ei mon poł pendim er gerpi pum. ²⁹ Pe Gos nge Gui Ka Pilip kin yi nim, “Nim sikir tonu pukun kung os karis ei kin tep to punjii!” ³⁰ Pe Pilip sikir pupu tonu pum. Pupu, piim ni wu ei Gos Aisaiya nge ek ger pum. Pilip ek nim, “Pe nim gerin ek pułe, nim piin min mon?” ³¹ Wu ei ek yi ni orung kindim,

“Pe wu endi na andan tunenjing kin, na er kanip piimbii mił nenj?” Pe Pilip kanpi nim, “Nim na moł konu tonu wa!” ³² Ek ei Gos ek gerim yi mił gerim.

“Eim tu wunjung ni kung siipsiip mił to kundngii nge tu wułmun oł ei tu wunjung. Kung siipsiip wał ei enjin kopus siłmin ei ke ninałim. ³³ Eim to mani kindik, kos er kun enenjing mon. Wumb endi opu eim tiłap wumb yi mulnjung. Mołmun nimba wu ei kaplı enanim. Eim epin konu pum.”

³⁴ Pe Esiopiya wu ei Pilip kii sim, “Gos nge ek ni tor kindiłim wu piipi yi nim ek ei nii pułum? Eim kin ninim min, wumb eipi kin ninim?” ³⁵ Pe Pilip ek nipi wu ei ngum. Eim Gos ek nipi Jiisas ek ka ei nipi ngum. ³⁶ Andłam ełe pukuł, noł endi pim konu punjnguł. Wu num ni yi nim, “Noł endi pałim. Epi nipe endi erang na noł pinenmbii?”

³⁷ Pe Pilip ek nipi ngum, “Nim noman ełe pii gii keimi nin kin kaplı. Wu ei ek dinga nim, ‘Na Jiisas Krais Gos kingam ei na pii gii ni moł,’ wu ni yi nim. ³⁸ Pe ek neng, kung os engim. Pe Pilip kin wu num ei kin noł ełe mani punjnguł. Pe Pilip wu ei noł pendpi ngum. ³⁹ Wu tał noł si kindił tonu onjnguł. Pe kunum ełe mendpił Gos Owundu nge Gui Ka opu, Pilip sipim. Wu num ni Pilip eim kinenim. Pe wu num ni eim ka piipi, eim ngii konu andłam ełe orung pum. ⁴⁰ Pe Pilip pupu konu Asros ni konu endi tor om. Eim pupu konu owundu sim konu orung Jiisas ek ka ei nipi wumb ngum. Ekii se pupu konu Sameriya ni konu ełe tor om.

9

*Sol Eim Noman To Ak Top Gos Ek Pii Gii Nipi
Noł Pim
(Aposel 22:6-16, 26:12-18)*

¹⁻² Sol nge ek dinga nipi, owundu nge wumb ei to kundmun ni ek nipi kułmał kałilim wumb Gos ek piik mulnjung konu kindim. Pe men ngii Jura wumb mulnjung konu ei embe Damaskas. Pe pipe sipi Sol ngum, pipe ek yi nim, “Pe Sol wumb kombur kindang Owundu nge wumb andłam ełe puk ninjing kin, kan ngopu Jerusalem tu wanglı!” nim.

³ Pe Sol andłam andpi pupu Damaskas konu ełe tor pum ni, ei epin tiłang ełe tor opu Sol om konu orung orung tiłang erpi eni mił dinga tum. ⁴ Pe tiłang ei Sol tang mani mei pepi piim ni ei epin ek endi tor om, “Sol! Sol! Nim nimbił erang na wumb tiłap ei er kis mondun?” ⁵ Sol ek yi nim, “Owundu nim nii?” Pe eim yi nim, “Na Jiisas. Nim na tiłap wumb ei nimbił erang tokun en? Ei nim na tokun en ku. ⁶ Nim angkin konu owundu ełe tuk punjii. Pan, wu endi mołum wu ei, nim oł endi enjii mił yi nipi ngumba,” pa nim. ⁷ Wumb Sol kin tep to onjung wumb ei mulnjung wumb ei ek ningii; ba ningii pinerim. Ek ei epin tor om ek ei piinjing, ba wumb endi kinenjing. ⁸ Pe Sol angpi kenmbii ni erim, ba ningił tumbun mułum. Mułang, wumb eim angił ambilk Damaskas tonu tuk sipnjing. ⁹ Kunum tekliki ningił ka enerim, kuni ni noł ni ombu nunerim mon.

¹⁰ Pe Jiisas nge wu endi Damaskas konu mułum wu ei embe Ananaiyas or kumb kenim ni Gos ek nim, “Ananaiyas!” Nga eim yi nim, “Owundu na

moł.” ¹¹ Owundu ek yi nim, “Nim pukun konu embe ek yi nim, ‘Kun sałim’ konu ełe punjii. Juras ngii konu ełe kii sinjii. Wu endi mułmba wu ei Tasas konu wu ei, eim embe Sol eim prei er mołum. ¹² Prei er mułpu kunum ełe eim noman kindpi piim ni wu endeim angpi mulum. Wu ei embe Ananaiyas. Wu ei opu eim angił tonu Sol peng ełe embilim. Yi erang kin, eim ningił er kun ermba,” Owundu yi nim. ¹³ Ananaiyas ek nipi orung kindim, “Owundu, na piinj wumb pei wu ei kin ek yi ninjing, ‘Wu ei oł embin tui elim, Jerusalem nim wumb mulnjung konu elim,’ wumb yi ninjing. ¹⁴ Sol, kułmał kałilim wu owundu kin wumb pipe sipi poru nim. Wumb konu ełe wumb Gos ek piik er mulnjung wumb ei, Jiisas embe ambił tonu kindik enmin.” ¹⁵ Ba Owundu ek nipi ngopu yi nim, “Nim po! Wu ei akip na nge kongun wu. Na eim kongun eipi endi kindamb pupu wumb tilap eipi nge ni, King ni mułngii konu ełe na embe nge ełe nipi sipipi, Esrel wumb kin mułmba ku. ¹⁶ Pe na eim epi embin tui kanim kanim andan tamb kanpi, na nge embe ełe ek nimba.”

¹⁷ Pe Ananaiyas eim pum. Pupu, ngii ełe nirik pupu angił Sol nge peng, tonu kindpi ek nim, “Engnan Sol, Jiisas Owundu nim andłam ełe kenim ei na kindang ond. Nimbił erang nim ningił ka erang kenjii. Gos nge Gui Ka nim kin piki to mułmba.” ¹⁸ Pe sikir Sol ningił ełe pim epi omu kindin mił ei sikir tor pang, eim ningił nga ka seng kenim. Eim angpi pupu noł pim. ¹⁹ Ekii se Sol eim kuni nopu erpi dinga peng mułum. Damaskas konu Sol eim Jiisas nge wumb

kin tep to mułum. ²⁰ Mołpu, sikir Gos nge ngii Jura konu orung orung sim. Konu pum, eim Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, “Jiisas ei Gos kingam mendpił.” ²¹ Wumb pei ek ei piik, puku sinjing. Sik, ek yi ninjing, “Wu ei Jiisas embe ełe nge prei erik enjing ei eim mon nipi, Jerusalem wumb topu ełim wu mendpił.”

²² Ba Sol eim noman tuk dinga nga pang, Damaskas mulnjung wumb eim ek ei piik ek ei kaplı enerang orung kindngii. Eim wumb andan ka topu yi nim, Jiisas ei Krais wu ekii se omba, niłmin ei nipi ngum.

Jura Wumb Sol Kin Opu Orung Erangin Kin Sol Tungu Pum

²³ Kunum pei o pang, Jura wumb kułou tok ek ni piik, Sol to kundmun, ninjing. ²⁴ Ba Sol wumb ninjing ek ei piim. Jura wumb konu owundu ełe andłam ełe epin, tinga, kui er molt, Sol to kundngii nge mulnjung. ²⁵ Ba Sol eim ek ekii sinjing wumb, eim ku ngii ełe tuk tonu sipnjing. Pe Sol gerenj kon owundu endi sim konu mułum. Mołang, eim nge ekii sinjing wumb kan pilngan tangin, mani mei ba ni enjing.

²⁶ Ekii se Sol Jerusalem konu pum. Eim Jiisas ekii sinjing wumb kin kułou topu nipi sipipi, wumb eim kin mund mong kulk, eim Jiisas nge wu endi min nik pii gii ninenjing. ²⁷ Ba Banapas Sol nipi sipipi, Gos ek se andiłmin wumb mulnjung konu sipim. Pe eim ek poł topu Sol, Owundu Jiisas kenim mił yi poł top ngum. Pe Jiisas nge embe Sol dinga nipi Damaskas konu wumb nipi ngopu erim mił ei poł tum. ²⁸ Yi

erang, Sol en enim kin tep to mołpu Jerusalem konu and mulnjung. Gos Owundu ek ei dinga nipi wumb ngopu eim mund mong kulerim. ²⁹ Sol Jura wumb Griik niłmin wumb ei kin ek tangpi erim. Wumb ei kin ek mił erim. Ba wumb en enim andłam endi kan sipin, eim to kundmun ninjing. ³⁰ Ekii se Sol angim noł ek ei piik, Sol si mengk Sisariya konu mani sipnjing. Sipik, eim Tasas konu kindnjing.

³¹ Pe Jura konu ni Galili konu ni Sameriya konu ei pei orung Gos nge kułou tunjung wumb ei kunum ełe ka mulnjung. Opu ni epi pinerang kin, Gos nge wumb dinga mulnjung. Wumb en enim Gos Owundu ek nim mił ekii sengin, Gos nge Gui Ka en enim noman tuk to dinga erim. Wumb pei Gos ngii ełe ok Gos ek pinjing.

³² Pe Piisa konu pei andpi pum. Pupu, Lira ngii konu ełe pum. Pupu, Gos nge wumb pii gii ninjing wumb mulnjung konu ełe pu mułum. ³³ Konu ełe wu endi mułum. Wu ei embe Einiyas. Wu ei ngenj dinga punerim, wii sirim. Wu ei eim or minj pepi mułang, kung ngii angił orung nga tekliki o purum. ³⁴ Pe Piisa ek nipi wu ei ngum, “Einiyas! Pe Jiisas Krais nim er ka ermبا enim. Nim angkin, or pin peł er kun enjii!” Pe wu ni sikir engim. ³⁵ Pe Lira wumb ni Seron wumb pei noman ak tok Owundu kin pii gii ninjing.

Piisa Tapisa Nga Er Konj Sim

³⁶ Jopa ni konu ełe Gos nge amb endi mułum, amb ei embe Tapisa. Griik wumb ek eipi Dorkas niłmin Amb ei kunum kunum oł ka erpi, wumb epi sinalım ei eim wumb paki topu ełim. ³⁷ Kunum

ei eim ening endi kan sipi kułum. Pe eim nge was er ka erik tukrung palting ełe tonu kind pendnjing pim. ³⁸ Lira ni konu ei Jopa konu ełe mandi sim. Pe Gos nge wumb molk piinjing ni, Piisa eim Lira konu ełe mołum ni piinjing. Pe wu tał kindangin pukuł ni, Piisas ek ningił, “Nim sin kin wa; mulerii!” ³⁹ Pe Piisa eim tał kin sikir punjung. Piisa pupu tor pang, eim sik tuk palting ełe tonu sipnjing. Amb pei wenjing noł kulnjung ombu ok Piisa mułum konu mandi ok ke nik mulnjung. Dorkas konduk ni kon enim konduk ei en enim mołum epi ombu tu wuk andan tok enjing. ⁴⁰ Piisa amb pei anda kindim. Eim gopsing pii poł mołpu prei erim. Er pendpi, kan ak top amb ngenj ełe nim, “Tapisa, nim ang!” Pe amb ni ningił kanpi Piisa kenim ni kanpi angpi mułum. ⁴¹ Piisa amb ni angił ambiłpi angndang engim. Pe amb Tapisa konj mułum. Pe Piisa wumb Gos kun er molk enjing wumb wii topu, amb wenjing noł kulnjung amb poru wii tum. Wangin kin, Dorkas en enim ngum. ⁴² Ek ei Jopa konu orung orung pang piinjing. Piik, wumb pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. ⁴³ Jopa konu Piisa kunum kinan mułum. Piisa wu endi kin mułum wu ei kung kou ngenj kongun ełim wu kin mułum. Wu ei embe Saimon.

10

Enjel Opu Koniiliyas Mołum Konu Ek Nipi Ngum

¹ Pe wu endi Sisariya konu mułum wu ei embe Koniiliyas. Wu ei opu wumb, pei 100 tep ełim. Wu opu ełmin wumb ei, Rom opu wumb embe Esalii konu niłmin. ² Wu ei eim Gos ek piiłim. Eim ni

ngii ende pałmin wumb ombu Gos embe ambilk tonu kindiłmin. Jura wumb epi endi sinarpi ełim, ei eim ku pei sipi ngołum. Kunum kunum eim Gos kin prei er ngołum.³ Kunum ełe eni pou neng eni tekliki erang kin, epi endi kenim ni or kumb mił yi erim. Gos nge enjel endi kindang, eim kin opu, ek yi nim, “Koniliyas!”⁴ Koniliyas enjel kanpi mund mong erim. Erpi kin, ek yi nim, “Owundu, ei epi nipe?” Pe enjel ek nipi Koniliyas ngum, “Nim prei erkin wumb epi sinerim ei nim paki tokun en ei Gos piipi mołum.⁵ Pe nim wumb kombur kindan, Jopa konu puk wu endi kurngii, wu ei embe Saimon, wu endi embe Piisa wu ei wii tangin ya om̄ba.⁶ Wu ei Saimon endi ełe, ngii konu mołum. Wu kung kou ngenj kongun ełim wu. Eim ngii ep noł wer ełe angılım.”⁷ Gos enjel Koniliyas kin ek ni pendpi pum. Pe Koniliyas eim kongun wu tał wii topu, opu wu endi wii tum ku. Opu, wu ei eim Koniliyas kin paki topu mołpu, Gos embe ambił tonu kindim wu.⁸ Koniliyas enjel nim ek ei kun nipi wu tekliki ngum. Ek nipi ngopu, pe Jopa konu pei ni kindang punjung.

⁹ Andłam ełe andik puk, emii peng or pinjing; tingang puk, Jopa konu owundu ełe mandi punjung. Kunum ełe Piisa ngii ełe tonu pupu prei erim kunum ełe konu eni tinga mił sim.¹⁰ Piisa eim kuni tang kin, kuni numba erim, kuni er ka enjing epi endi Piisa or kumb mił er kenim.¹¹ Eim kenim ni ei muł ełe epi endi wuł ał pang kin, epi endi mani om. Ei alap owundu mendpił epi ei orung orung ambił epi tuk si ya mei ełe mani om.¹² Tukrung ełe kung ni kei ni, epi nui nunerii, ka

wembii, ni epi pei mułum. ¹³ Pe ek endi Piisa kanpi nim, “Piisa, nim angkin kung ni epi to kał nui!” nim. ¹⁴ Ba Piisa ek nim, “Owundu, na mon! Na epi nonał. Epi ei nge na nonał.” ¹⁵ Ek ei nga tor opu yi nipi, Gos ngołum. “Epi ei Gos konj erim ni nonałmin nin min?” ¹⁶ Epi ei kunum tekliki mani opu nga ei muł tonu pum.

¹⁷ Piisa noman embin to piipi, or kumb ei pułe er pałim mił nenj ni piim. Eim yi piipi mułang kin, Koniiliyas wumb ei ngii ondu andaring ełe engnjing. ¹⁸ Ok, wii dinga tok yi ninjing, “Saimon, eim embe endi Piisa konu jił mołum; ya ełe mołum min mon?” ¹⁹ Piisa eim or kumb kenim ei noman embin to piim. Pe Gos nge Gui Ka ek nim, “Piisa, wu tekliki, nim kuruk onmun. ²⁰ Pe nim pukun, wu ombu kin pungii. Nim noman embin to piinenjii. Na wu ombu na kindamb, onmun.” ²¹ Wu ombu mulnjung konu Piisa pupu yi nim, “Enim wu endi kur endnjing wu ei na. Enim er onmun mił nenj?” ²² Wu ombu ek yi ninjing, “Opu ełmin wumb 100 pei tep erim wu Koniiliyas sin ‘Pei’ ni kindang onmun. Eim wu ka mołpu Gos nge embe ambił tonu kindpi mołum. Jura wumb pei molt wu ei ka niłmin. Pe enjel ek nipi ngum wu ei ngii konu wang kin, nim ek kombur nen piimba,” ninim. ²³ Pe Piisa ek nipi wu ombu, “Nirik wei!” pa nim. Eim wu ombu kin pim. Pek kin, kupiiring Piisa wu ombu kin punjung. Jopa konu wumb pii gii nik mulnjung wumb ei, eim Piisa kin ouni punjung.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Pum

²⁴ Puk, andlam egle andik punjung. Kunum egle endeim or pinjing. Pek, puk Sisariya konu tor bin ni punjung. Pe Koniiliyas eim wumb ongii ni kui er mułum. Eim nge wumb tiłap ei wii topu eim nge wumb puł ei wii to tuk sipi er mułum. ²⁵ Piisa ngii egle ni ei bii ni pum. Koniiliyas anda o pupu, Piisa kumb egle om. Opu, Piisa simb egle mong gopsing pii połpu pepi ka piim. ²⁶ Ba Piisa eim angił ambił tonu sim. Eim ek yi nim, “Na nim mił wu ende, eipi mon, na wu ku.” ²⁷ Piisa wu ei kin ek nipi nirik punjnguł. Pukuł, kenjngił, nirik wumb pei kułou to mulnjung. ²⁸ Piisa ek dinga nipi yi nim, “En enim piinmin! Jura wumb endi kin wumb tiłap eipi kin ende endnerngii niłmin. Pe nga wumb tiłap ei ngii wu endi ba konu punerngii niłmin ku. Ba Gos na kin oł yi erim. Na wumb endi kis mołum nip wu endi ka mołum nip yi ninenmbii mon. ²⁹ Ei piip kin, na ek ei ni tor kindind. Na enim ek nik kindnjing ei piip kin na ya ond. Pe na enim ek ei to kindnenj. Ei nimbil erang, enim na wii tunjung ei piip ond?”

³⁰ Pe Koniiliyas ek yi nim, “Epi endi na kin wang pe kunum tekliki o pang, ei yi mił, na nam ngii konu mołup konu eni tekliki erang, prei er muls. Kunum egle, wu endi opu na kumb egle engim. Eim alap telim epi ei tiłang enim mił yi erim. ³¹ Pe eim ek yi nim, ‘Koniiliyas, Gos nim prei en ei piinim. Pe Gos eim piinim, nim wumb epi sinerim wumb ei paki ton ei piinim. ³² Pe nim wu ombu kindan Jopa konu puk Saimon mułmba ei ningii. Wu ei embe endi Piisa. Wu ombu puk kin, Saimon wu endi ngii konu egle mołułum. Wu ei kung kou

ngenj kongun elim wu. Pe eim ep noł wer ełe eim ngii angiłim.’³³ Yi neng kin, na wu ombu nim mułun konu pei nemb punjung. Pe nim oł ka erkin on. Pe sin wumb pei ya Gos kumb ełe o mołmun. Ei ek pei Owundu nim nipi ngum, ek ei ni sin ngan piimin,” Koniiliyas ek yi mił nim.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Ek Ka Ni Tor Kindim

34-36 Pe Piisa ek yi nim, “Keimi, pe na piind, Gos eim wumb kanpi ende kindnim. Wumb eipi eipi Gos ningił ełe ende mił mołmun. Wumb pei konu orung orung wumb ende oł ka erpi Gos kin mund mong kułmba wumb ei noman Gos ngołum. Enim piinmin! Gos sin Esrel wumb kin ek nipi kindiłim. Kindang kin, eim ek ka Jiisas Krais wu endi Gos eim kindang om. Pe sinim pei kin Owundu mołum.³⁷ Pe en enim piinmin! Ok Jon noł pingii ek ei nipi poru nirim. Ekii se ek kanim kanim ei enim piik. Kunum ełe ek ei Galili konu opu, Jura konu orung pei piik.³⁸ Ek ei Jiisas Naseres ek, Gos eim Gui Ka kin dinga eim ngum. Pe eim konu eipi eipi pupu wumb paki tum. Gos eim kin mułang, Seisen wumb kin mołpu, wumb Seisen er kis mundum wumb ei, Jiisas er ka erim.³⁹ Sin ek ni tor kindim ek, kanpin ninmin. Wumb sin konu Jura konu ni Jerusalem konu kindinmin wu ombu, konu pei wu ei ond peri ełe to kundnjung.⁴⁰ Pe kunum tekliki pang, Gos eim nga er konj sim. Sipi peni ełe kindim.⁴¹ Pe Jura wumb pei ningił ełe kinenjing, mon! Gos eim erang sin Gos eim ok nirim wu ombu eim ek nipi tor kindpin ermin. Wu eim tukpu ełe angpi nga orung wang, sin eim kin

kuni ende nopun, noł ende nopun enjpin. ⁴² Eim sin kanpi nim, ‘Enim wumb pei kanik, ek ei ni tor kindngii. Gos Owundu eim wu ei Jiisas minj mundang mołpu, wumb kułli konj pei kos ermba ni mundum.’ ⁴³ Krais wu endi Gos kindang omba wu, ei Gos ek ni tor kindiłmin wumb ek dinga nik wumb ngunjung. Gos wumb ei pii gii ninmin wumb ombu oł kis ei kil ngumba.”

⁴⁴ Piisa ek ei nipi mułang kin, Gos nge Gui Ka mani opu wumb pei ei piik mulnjung konu om. ⁴⁵ Pe Jura wumb pii gii pim ninjing wumb Piisa kin onjung, wumb ei puku sinjing. Nimbil erang Gos Gui Ka erpi wumb tiłap eipi ei ngonum. ⁴⁶⁻⁴⁷ Jura wumb ombu molk piinjing ni, wumb en enim ek eipi eipi nik Gos embe ambił tonu kindnjing ek ei yi nengin kin, Piisa ek nim, “Wumb nii endi noł pek enmin ei mon nimba? Wumb ei sinim Gui Ka sinjpin mił sinmin.” ⁴⁸ Pe ek nipi wumb ngum, “Enim Jiisas Krais embe ełe noł pingii.” Pe wumb ek ninjing, “Nim sin kin kunum kopur mulnjii,” ninjing.

11

Piisa Konu Eipi Ek Poł Sipipi Jerusalem Wumb Ngum

¹ Gos nge ek se andiłmin wumb kin, pii gii wumb Jura konu orung orung molk piinjing ni, wumb tiłap eipi ei Gos ek piinjing poru ninim ninjing. ²⁻³ Pe Piisa Jerusalem konu tonu pum. Pang kin, ngenj kopus siłmin pii gii niłmin wumb, Piisa kin ek dinga ninjing. Nik, eim ek ngunjung. ⁴⁻⁵ Ba Piisa epi tonu om mił nipi ngum. Ek yi nim, “Jopa

konu owundu ełe muls. Mołup, prei erip mołup, or kumb mił endi enj. Epi ei alap owundu kupu muł si kindpi mani om. Epi ei orung orung kaplı pim ni, mani na muls konu om. ⁶ Pe na mołup, epi ei mandił kenj ni mani mei ełe, epi ei ni ka wembii ni kei ni epi pei mulnjung. ⁷ Na mołup pinj ni, ek endi yi nim, ‘Piisa, nim epi ombu to kał, no!’ nim. ⁸ Ba na yi ninj, ‘Owundu na mon! Na epi kis mołum epi endi nop nga ka sim nop enał, mon!’ ninj. ⁹ Ei epin ek ei nga tor om. ‘Epi Gos enim epi ei ka sałim, ei kis ninenjii!’ ¹⁰ Epi ei kunum tekliki tor om. Pe sikir epi ei pei ei muł ełe tonu pum. ¹¹ Pe kunum ełe wu tekliki sin mulnjpun ngii ełe tonu onjung. Sesariya wu endi, wu kei kindang na muls konu onjung. ¹² Pe Gos nge Gui Ka ek nim, ‘Nim wu kei kin ouni pungii,’ nim. ‘Nim noman embin kulerii!’ Pe wu kei kin pii gii wumb angił orung nga endeim na kin pupun Koniiliyas ngii konu nirik punjpun. ¹³ Pe wu ei eim ek nipi nim, ‘Eim Gos kindang opu sinim tep enim wumb ei nge kenim mił nipi sin ngum.’ Ei yi nim, ‘Nim Jopa konu pukun wu Saimon mołum nen omba, wu ei embe endi Piisa. ¹⁴ Eim nim ek kombur nipi ngumba. Ek ełe nim Gos nim sipi orung sipi, nim ngii endi wumb ei Gos sipi orung simba,’ yi nim. ¹⁵ Na ek nip mołamb kin, Gos nge Gui Ka wumb mulnjung konu om. Ei sinim kin ok orum mił yi om. ¹⁶ Na owundu ni eim ek ei nga piind, ‘Jon wu amb noł mendpił pendpi ngum. Ba enim Gos nge Gui Ka ełe noł pendmba.’ ¹⁷ Ok sinim Jiisas Krais kin pii gii nemin epi ka wii sinim kin wii ngumba. Gos

Gui Ka sin ngurum mił ei nge akip wumb ombu ngonum. Nii na kapłi? Gos andłam owundu ngumbii min?” Piisa ek yi nim. ¹⁸ Piisa ek nim ek ei piik, “En enim ek ei si kindik Gos embe ambił tonu kindik,” enjing. “Yi erangin, Gos wumb tiłap eipi noman to ak tum ku, wumb ei noman konj sik mułngii ku.”

Andiok Wumb Gos Ek Piik Mulnjung Wumb Tonu Ok Kongun Enjing

¹⁹ Ok Siipen kołpu pang kin, oł embin tui owundu endi tonu om. Pe pii gii wu kombur tungu puk konu eipi eipi punjung. Puk, Piniisiya konu ni Saipris konu ni Andiok ni konu ełe punjung. Ek nik wumb eipi Gos ek ngunenjing; Jura wumb minj ek nik ngunjung. ²⁰ Ba wu kombur tuk ełe mulk, Saipris konu ni Sairiini ni konu ombu puk, Andiok konu puk Griik wumb Jiisas ek ka ni ngunjung ku. ²¹ Gos Owundu nge dinga ełe opu seng kin, wumb pei pii gii nik, Gos kin noman to ak tok Gos Owundu kin pii gii ninjing.

²² Jerusalem konu Gos nge tiłap ek ei piik wu, Banapas Andiok konu kindangin pum. ²³ Eim opu kenim ni, Gos wumb ombu kaimb sipi piki to mułum. Banapas opu kanpi ka piim. Pe eim Gos ek dinga nipi wumb ngum. Wumb piik kin, Gos Owundu kin kunum kunum mandi ok mulnjung. ²⁴ Banapas ei wu ka, Gos nge Gui Ka eim kin piki to mułum. Enim Gos kin pii gii dinga pim. Pe wumb pei Gos nge tiłap ełe tuk onjung.

²⁵ Pe Banapas Sol kurpu, Tasas konu ełe pum. ²⁶ Pupu, kur kan sipi, Andiok konu ełe orung tu wum. Kung ngii endeim Gos nge tiłap wumb

Andiok konu mulkuł, Gos ek ka nikił, wumb ngunjnguł Andiok konu ełe Gos nge wumb ełe kumna embe, 'Krisin' o ninjing.

²⁷ Kunum ełe, ekii se piik niłmin wu kombur Jerusalem konu si kindangin Andiok konu mani onjung. ²⁸ Ek ni tor kindiłmin wumb mulnjung konu, wu endi tuk mułum wu ei embe Akapas. Wu ei Gos Gui Ka piki tang, orung orung pei kumb kuni owundu simba nim. Ekii se Kloriyas King owundu mułum kunum ełe, kumb kuni owundu simba kunum. ²⁹ Yi neng kin, Gos pii gii wumb Andiok konu ełe ek nik piik. Jura wumb engnjing noł eipi mołmun ei paki tumun. Gos nge tiłap wumb endeim ni yi piinjing. Ku seng kin, kongun ełe ku orung paki to kindmin ni piinjing. ³⁰ Ek yi ni pendik, ku ngangin Banapas kin Sol tał kindangin sipkił, peng pim wumb mulnjung konu ngunjnguł.

12

King Eros Jeims To Kondpu Piisa Kan Ngii Ełe Kindim

¹ Kunum ełe, wu King Eros tiłap ełe mulnjung wumb ei topu kan ngopu oł embin tui erim. ² Pe King Eros Jeims angim Jon tui to kundum. ³ King Eros Jura wumb kenim ni, erim oł ei ka piinjing. Piyangin, kanpi Piisa kan ngum ku. Erim, kunum ei Jura wumb bres yiis punerang nunjung kunum ełe erim. ⁴ Piisa ambił gii nik, kan ngunjung. Piisa kan ngopu, opu wu kapił kaplı mulnjung konu kindim. Kindang kin, tep er mulnjung wu kapił kaplı mulnjung konu opu wu kaplı tep er mulnjung. Wu King Eros eim yi piim, Pasopa

kunum ei ekii se Gos wumb Jura wumb Piisa sipi wumb mułngii konu ełe kos ermbii ni piim. ⁵ Yi erangin kin, Piisa kan ngii ełe mułang kin, opu wu tep er mulnjung. Ba Gos nge tiłap ełe prei erangin kin, Gos Piisa kan ngii pałim ei paki tumba nik prei dinga kind er mulnjung.

Sinim Tep Enim Wumb Ei Piisa Kan Ngii Ełe Si Tor Sim

⁶ Wu King Eros ‘Piisa kos ełe tumbii,’ nim, kunum eèle epinding, opu ond wu tał enginjngił konu eèle Piisa eim tuk eèle or pim. Piisa simb angił eèle kan sen to pendnjing. Pe opu wu tał kan ngii ondu eèle tep er ang mulnjunguł. ⁷ Gos Owundu sinim tep enim wu ei kindang kin, opu kan ngii nirikring wang kin, konu eni mił topu tiłang erim. Pe sinim tep enim wu ei opu, “Piisa, Piisa!” nipi, or pim to konj kindim. Kindpi, ek yi nim, “Nim sikir angkin,” kan sen angił to pendnjing ei Gos nge dinga eèle wii pilngan to mani pum. ⁸ Pe sinim tep enim wu ei ek nipi Piisa ngum, “Nim kan talkin, su kindkin er!” Neng, Piisa yi erim. Pe sinim tep enim wu ek nipi Piisa ngum, “Nim konduk kindkin, na ond konu wa!” nim. ⁹ Piisa mułum palting ei si kindpi, sinim tep enim wu ei pum konu ekii se pum. Ba Gos sinim tep enim wu ei kindang opu erim oł ei, keimi ni piinerim. Piisa eim yi ni piim, “Na or kumb end,” ni piim. ¹⁰ Pe pukuł andłam eèle tep mulnjung konu si kindkił pukuł, endi si kindkił. Ekii se, pukuł ain kin ondu dinga ngo pendnjing ni, Gos nge dinga ei eim aki to sim. Ondu ei aki tok konu owundu eèle pułmun andłam ondu eèle tor pukuł, andłam

endi punjnguł. Pe sikir enjel sinim tep enim wu ei Piisa si kindpi am pum.

¹¹ Pe Piisa noman o peng piim. Piisa ek yi nim, “Pe na piind. Gos sinim tep enim wu ei kindang, wu King Eros angił elege na si tor sinim ni piim. Jura wumb na kin epi kis ermin ninjing ei, kanpi eim nge dinga elege na sip tor sinim,” ni piim.

¹² Pe ei piipi pendpi, Jon mam Mariya ngii konu elege pum. Jon ei embe endi eipi ‘Mak’ pa niłmin. Wumb pei kułou to molk prei er mulnjung. ¹³ Piisa opu ngii ondu andaring elege to teki teki ni mułum. Pe kongun amb endi mułum, ambił opu ngii aki tumba nge om. Ambił ei embe Ronda. ¹⁴ Ambił ei opu piim ni Piisa ek tengim. Piisa anda ngii ondu elege engim. Engang piipi, eim ka piipi ngii aki tunarpi; nga sikir orung pum. Pupu kin, wumb kanpi yi nim, “Piisa om, ngii ondu elege mołum,” pa nim. ¹⁵ Pe wumb ambił ei kanik yi ninjing, “Nim wulu pang nin min?” Ba ambił ei ek dinga kind yi nim, “Keimi, mołum,” nim. Wumb molk, yi ninjing, “Piisa nge anjel onum ninjing.” ¹⁶ Ba Piisa ngii ondu elege piram to mułum. Pe ngii ondu aki to kenjing ni Piisa angpi mułum. Kanik, puku si endnjing. ¹⁷ Piisa eim angił tonu kindpi, “Ek tingnerei!” nim. Piisa eim kan ngii pim, Gos Owundu er tor tu wum mił ei poł topu wumb ngum. Ngopu yi nim, “Enim Jeims kin angim noł yi nei!” a nim. Piisa ek yi ni pendpi, nga anda pupu konu eipi endi elege pum.

¹⁸ Pe ekii se tingang, opu wumb kenjing ni Piisa mulerang opu wumb mund mong kulk Piisa jiły pum, nik kurnjung. ¹⁹ Pe wu King Eros Piisa

kurum ba kan sinerim. Sinarpi yi nim, “Opu wu tep mulnjung wu, ombu to kundmbii,” nim. Neng kin, opu wumb to kundngii enjing. Erik kin, wu King Eros Juriya konu si kind pupu Sisariya konu elege mułum.

Wu King Eros Kułum

20 Wu King Eros eim Taiya wumb kin Sairon konu wumb ei popuł kis piim. Wumb en enim ok, wu King Eros wu num endi mondułum, wu ei embe Balasis kanik yi ninjing. “Nim ek nin sin noman kis ei mani panglı. Sin wu King Eros konu elege, sin wumb pei eim kin kuni si nopun mołmun.”

21 Wu King Eros eim kunum endi kułou tumun ni pendrim. Kunum ei, eim king ełmin epi ei sipi, king mołułum konu elege mołpu ek kinan nipi mułum. **22** “Wumb king nim ek ei piik ek kend tok yi ninjing, ek ei eim wumb gupu elege tor onanim. Gos gupu elege tor onum,” ninjing. **23** Wu King Eros eim Gos mendpił embe ambił tonu kindnerim. Yi erang kin, Gos sinim tep enim wu ei kindang opu King Eros tum. tang kin, King Eros kirim kiłanj nang, eim kułum.

24 Ba Gos ek ei dinga tonu opu wumb konu orung orung elege pei pum.

25 Banapas kin Sol tał, kongun ei Jerusalem konu er poru nikił, si kind orung Andiok konu punjnguł. Pukul, Jon ni wu ei sinjngił, wu ei embe eipi endi Mak, wu tał kin tep to punjung.

13

*Banapas Kin Sol Teł Gos Ek Ełe Kongun Erngił
Nge Punjnguł Wu Sol Kongun Kumna Erim*

¹ Andiok konu ełe, Gos nge wumb tiłap mulnjung konu ełe Gos oł ermba, oł ei piik niłmin wu kombur mulnjung. Pe ek embe to ngołmun wu kombur mulnjung ku. Mulnjung kin, wu ombu embe yi: Banapas, Simiyon, embe endi eipi Naisa ni Lusiyas, wu ei Sairiini konu ełe wu, Manain ngii endi pałmbił wu Eros Terak, angim endi Sol wu ombu Andiok konu ełe mulnjung. ² Wumb ombu prei er molk, kuni mowii mulnjung. Molk kin, Gos nge Gui Ka ek yi nim, “Enim Banapas kin Sol teł to tonu kindangin nam kongun wii top ngumbii kongun ei erngił.” ³ Pe kuni mon nik mowii molk, angił tonu kindik prei erik, wu tał Gos kongun ełe kindnjing. Pe wu tał kindangin punjnguł.

Saipris Konu Wu Tał Gos Ek Ka Ei Ninjngił

⁴ Gos nge Gui Ka ei, wu ombu kindang Selusiya konu ełe punjung. Selusiya konu ełe wu ombu noł kanu owundu sik Saipris mei konu kembis ełe punjung. ⁵ Wu ombu puk, Salamis konu ep noł wer ełe tor punjung. Puk, Jura wumb men ngii engim konu Gos ek nik wumb ngunjung; wu endi Jon Mak wu tał paki topu mułum.

⁶ Pe wu tekliki Saipris konu ełe punjung. Puk, Pepos konu tor punjung. Pepos konu ełe wu endi kum kondpu oł kanim kanim ełim. Wu ei yi nim, “Na Jura tiłap ek ni tor kindił wu moł,” ba eim ek kend tum. Wu ei embe Bar-Jiisas. ⁷ Wu ei gapman owundu kin tep to mułum gapman wu

ei, eim embe Serkiyus Polas. Serkiyus Polas eim noman ka peng, Banapas kin Sol tał wii tang okuł. “Gos ek nengił piimbii,” pa nim. ⁸ Ba Elimas ni wu ei eim kum kondpu, epi kanim kanim erpi elim wu. Griik wumb ek ełe wu ei embe Elimas ninjing. Wu ei eim wu tał to mani kindmbii ni erim. Erpi, wu gapman owundu wu ei noman to kis eramb, Gos kin pii gii ninim ei si kindmba nipi erim. ⁹⁻¹⁰ Ba Sol eim Pol pa ninmin ku, ei Gos Gui Ka noman dinga ngum. Elimas dinga kanpi ek nipi ngum, “Nim Seisen nge kingam, nim oł ka ombu nim er kis mondun. Nim ek kend tołun wu. Nim Gos Owundu oł ka ei er kis mundnjii en. Nim oł ei si kindnjii nimbıl enim? ¹¹ Pe Gos Owundu angił ełe nim tang, nim ningił kis mułmba. Pe nim kinarkin, mułun kunum kopur epi ei ba,” nim. Pol ei yi nipi mułang kin, kupu mił epi emii erim endi opu Élimas eim ningił ełe pandi tum. Pe Elimas eim pupu, wumb endi eim angił ambilk, andłam andan to sipngii nipi pum. ¹² Wu gapman owundu oł ei kanpi puku sim. Sipi, eim Gos Owundu ek pii gii nim.

*Pisiriya Konu Oł Andiok Wu Tał Ombu Kongun
Enjngił*

¹³ Pol kin kongun ende er mulnjung wumb, Pepos si kindik noł kanu ełe puk Perka konu Pampiliya konu owundu ełe punjung. Ba Jon eim wumb ombu si kindpi, Jerusalem konu orung pum. ¹⁴ Perka konu si kindik, puk Pisiriya konu owundu Andiok konu tor punjung. Kunum ei, kor kunum tor punjung. Puk kin, Jura wumb Gos ngii ełe nirik puk mulnjung. ¹⁵ Gos ngii ełe wu

owundu ombu Moses lo ek ei gerik, Gos nge ek keimi niłmin wumb ek ei gerik poru nik, Pol kin tep to onjung wumb ei kii sinjing. “Engnan noł enim onjung. Ek endi pim kin, nengin sin noman ełe tang piimin,” pa ninjing.

¹⁶ Pe Pol angpi angił tonu kindpi ek nim, “Enim Esrel wumb kin, wumb tiłap eipi Gos kin mund mong kulnjung wumb, enim piingga! ¹⁷ Gos Esrel nge wumb, ok wumb sinim nge kuperjing noł, Eisip konu mulk kunum ei, Gos erang wumb tiłap owundu tonu ok. Ekii se Gos nge dinga ełe konu ei si kindpi tor tu wum. ¹⁸ Pe ok konu wumb mułngii konu ełe oł embin tui endi tonu wang kin, kung ngii 40 kinan mulnjung. Pe ok konu wumb mułngii konu ełe Gos kuperjpin noł paki tum; ba wumb ei Gos ek piinenjing, ei nge wumb ei kung ngii pei mulnjung. ¹⁹ Pe Keinan konu ełe, Gos wumb tiłap angił orung nga tał topu eipi kindim. Kindpi, Esrel wumb mei ełe mulnjung. Mei ełe no mułangin kin, kung ngii 450 kinan no mulnjung.

²⁰⁻²¹ Ekii se Gos Esrel wumb kombur tep erngii nipi mundum. Mundum wu ombu mułangin kin, kunum ełe ek ni tor kindilim wu Samuyel mułum. Mułum kunum ełe, king mułmba, pa ninjing. Kis kingam Sol, Gos sipi ngum wu ei, Benjamin nge tiłap ełe, pe Sol king mułang kung ngii 40 kinan mułum. ²² Ba Gos king Sol tor kindpi, king Deipis mundum. Mołpu, wumb kanpi yi nim, ‘Na Jesii kingam kan sind. Na wu ei noman ngond. Eim na noman piimba mił kongun ermبا,’ pa nim. ²³ Gos eim ok nirim mił oł ei erim. King Deipis nge tiłap ełe, Gos eim kingam Jiisas kindim. Sinim sipi

orung simba wu ei, Esrel wumb mulnjung konu kindim. ²⁴ Kunum elege Jiisas oneririm kunum ei, Jon wumb noł pendilim, wu Gos ek nipi yi nirim. ‘Enim Esrel wumb, noman ak tok, noł pingii,’ pa nirim. ²⁵ Jon eim kongun poru nimba erang yi nirim, ‘Enim na er piinmin mił nenj? Enim kui er mulnjung wu ei na mon. Enim na nind ek ei kom se piingii! Wu endi ekii se ombo wu ei, na eim simb su kan ei kapli si kindnermbii mon! Eim wu owundu.’

²⁶ “Engnan noł! Enim Eiparam nge tiłap elege, pe wumb kombur Gos nge ek elege mund mong kulnjung wumb ei, Gos sinim sipi orung simba ei, Gos nge ek sinim kin kindim. ²⁷ Jerusalem wumb ni wu mulnjung wumb ei, wu ei piinenjing. Gos epi nipe ekii se ermba ei, piik niłmin wumb ek ninjing kor kunum elege mon geriłmin ei piinenjing ku. Wumb kis ombu Jiisas sipik kos erik ngunjung. Yi mił Gos oł ermba ni tor kindiłmin wumb ninjing mił yi enjing. ²⁸ Wu ei mong endi sipi erang tungii ei kapli, ba wumb Pailos kin wii to kundii minj ninjing. ²⁹ Ok Gos oł ermba ei piik niłmin, wu ek poł ek gerik poru ninjing. Ekii se ond peri elege, Jiisas si mani sinjing. Sik, tukpu elege kui tunjung. ³⁰ Ba Gos eim Jiisas tukpu elege er konj sim. ³¹ Wumb Galili konu si kindik, Jerusalem eim kin ouni punjung wumb ei eim kenjing. Ekii se eim nga orung wang kin, kenjing wumb ei eim nga kekingii ku. ³² Pe sin enim kin Gos ek ka ei yi nimin. ‘Oł ei ok Gos eim Jura wumb kuppenjin kanip ngumbii,’ nirim. ³³ Ei pe Gos eim kingam sinim ngonum. Eim Jiisas nga er konj sim, Gos ek mer mon ok nge Sam 2 pułum mił ei yi nim,

‘Nim na kangi mendpił. Pe na nim arnim moł.’
 34 Eim mer tukpu ełe er konj sim; nga tukpu ełe orung ba mił mon. Gos eim ek yi nim,
 ‘Na enim noman ka ngumbii. Ok na Deipis ngumbii nir, ei enim kaplı pii gii ningii.’
 35 Sam nga pułum ek endi yi ku nim,
 ‘Nim kongun wu ka wii nga kulermba.’
 36 Sinim piimin! Deipis eim Gos nge noman ełe kongun er mołpu sinim wumb mulnjung konu mei ełe tuk mołpu erim. Ekii se kołpu pupu eim nge kupenjing noł mulnjung konu ełe purpu mani pum. 37 Ba wu ei Jiisas Gos nga er konj sim wu ei purnerim. 38 Engnan noł, enim ei dinga piingii! Sin Gos ek ka ei enim kin yi ninmin. Gos wu ei Jiisas kin enim oł kis ei kaplı kil ngumba.
 39 Moses sinim lo kengip topu ngurum ek ei, sinim oł kis kil ngopu, sinim ka mułngii ninerim mon. Ba wu ei Jiisas eim kin pii gii ninjing wumb ei kanpi oł kis ei kil ngopu, wumb kun ka mułngii nirim. 40 Enim oł kun ka erik mułngii! Epi kis ei enim kin onermba; ok Gos ermba oł ei piik ek dinga niłmin wumb yi nik.
 41 ‘Enim wumb ek, buł mong tung, noman kis piik, enim ei epi kis tonu ombo. Pe na enim kin kongun endi end. Ek ei, wu endi enim nik ngangin pii gii ninenjing.’ ”
 42 Banapas kin Pol teł anda punguł enjngił ni, wumb ek yi ninjing. “Nga kor kunum ełip okuł, Gos ek ka ei nge nengił,” wumb piimin ninjing.
 43 Wumb pei Gos ngii si kindik anda puk punjung. Jura wumb pei ni wumb tiłap eipi ei, Gos ek pii gii ninjing ku. Jura wumb men tok ełmin oł

ei enjing. Pol kin Banapas punjnguł konu ekii se punjung. Wu tał ek nikił ngunjnguł, wumb noman to dinga erangił, Gos nge noman ngopu, enim piik mułngii.

⁴⁴ Kor kunum endi mandi erang, wumb konu orung orung wumb pei ok Gos ek piimin ni ok kułou tok mulnjung. ⁴⁵ Ba Jura wumb molk kenjing ni, wumb pei ok kułou tunjung. Tangin kin, ei nge Jura wumb popuł kis sik, Pol ek nim ei to mani kindmin. Pol buł morung ek ambilk mulnjung. ⁴⁶⁻⁴⁷ Pol kin Banapas teł ek dinga nikił yi ninjngił, “Keimi, sił Gos ek ei enim kin ok kanpił nimbıl. Ba en enim Gos ek pinarik buł ngok. Yi nimin, sin Gos konu ka ełe kunum kunum mułmun. Pinałim ninmin ei, enim piingga. Sił pe Gos Owundu yi ninim,

‘Ełip wumb tiłap eipi endi kin peł!’ pa nim.
Gos Owundu sił kin ek yi nim, ‘Ełip wumb mułngii konu dup mił tiłang erang mułnguł ei nge Gos wumb pei sipi orung simba.’

⁴⁸ Wumb tiłap eipi Gos ek ei piik, Gos Owundu kin ka piijning. Wumb pei en enim ka piik konu ełe pupun kunum kunum konj mułmun. Nik, Gos ek pii gii nik mulnjung.

⁴⁹ Gos Owundu ek ei konu orung orung pei pang piijning. ⁵⁰ Piik kin, Pol Banapas teł Gos ek nikił, wumb ngunjnguł. Amb kombur ni wu owundu ni ok, Gos ek piik mulnjung. Ba Jura wumb ok, wumb tiłap eipi kin ek nik, kunj tangin erangin wumb ok Pol kin Banapas teł ek ngunjung. ‘Sin konu ełe mulerngił!’ nik, to tor kindnjing. ⁵¹ Wumb yi erangin kin, wu tał wumb

keningii nikił, simb su mei ełe tami to kindambil piingii. Sin oł kis enjpin ni piingii nikił enjngił. Er pendkił Aikoniyam konu ełe punjnguł. ⁵² Andiok konu Gos nge tiłap ełe tuk onjung, wumb ei Gos nge Gui Ka ek sik, ka piik mulnjung.

14

Wu Tał Aikoniyam Konu Gos Kongun Enjngił

¹ Aikoniyam konu wu tał, Pol kin Banapas kin pukuł. Jura men ngii ełe nirik punjnguł. Pukuł, Gos ek ka ei nikił wumb ngangił. Wumb tiłap eipi ni Jura wumb pei pii gii ninjing. ² Ba Jura wumb kombur pii gii ninenjing, wumb ei tiłap eipi kan nengin, Gos tiłap er kis ermin nik enjing. ³ Banapas kin Pol teł Aikoniyam konu ełe kunum kinan mulkuł. Gos Owundu ek nikił, wumb ngokuł mulnjnguł. Owundu wu tał paki dinga tang kin, wu tał jep oł kanim kanim enjngił. Jep oł erangił, Gos wu tał epi noman ka ngum. Ngang kin, wumb kanik Gos ek ei keimi, ni piinjing. ⁴ Wumb konu owundu ełe mulnjung wumb ei, sikind eipi puk, wumb kombur puk Jura wumb ek ninjing mił ei piinjing. Wumb kombur puk, Gos nge kongun wu tał Gos ek sinjngił konu ełe puk piinjing.

⁵ Ekii se wumb tiłap eipi kin Jura wumb kin wu noman pim wumb ok, “Pol kin Banapas tep tumun,” nik onjung. Wumb ombu ok, kom ku sik, “Wu tał to kundmun,” ninjing. ⁶ Wumb ek yi nengin piikił, tungu pukuł konu kembis Lisra kin Derpii tał sim, konu owundu Laikoniya konu orung orung mandi sim. ⁷ Pe wu tał konu

ełe molkuł, Gos ek ka ei nikił wumb ngokuł mulnjunguł.

Lisra Konu Ełe Wu Tał Kongun Er Mulnjunguł

⁸ Lisra konu ełe wu endi mułum wu ei, simb tał ouni kis mulang, andłam endmba pinerim. Ok mam kirim tuk multum, eim yi er peng tor orum. Wu ei andłam endmba pinerim. ⁹ Wu ei Pol ek nim mił dinga kanpi mułum. Pe Pol wu ei dinga kenim ni wu ei pii gii pim, ei eim simb ka ermba, ni piim. ¹⁰ Pol ek dinga nipi yi nim, “Nim angkin simb kun kamb!” neng, wu ni sikir angpi pum. ¹¹ Wumb pei Pol erim oł ei kanik, en enim Laikoniya konu ek ei dinga ninjing. “Owundu wumb mił okuł, sinim konu okuł,” ninjing. ¹² Banapas wumb eim embe ‘Sus’ ninjing. Pol ek niłim wu nik, wumb Pol embe ‘Ermes’ ninjing. ¹³ Sus ngii owundu ei konu owundu ełe torung ełe engim. Sus ngii owundu ełe kułmał kałılım wu ei, kung kou pełe kombur tuk tu wum. Pe plawa kuk wulu kindnjing ei, sipi konu owundu ełe mandi om. Eim kin wumb kin kułmał kałpin wu tał ngumun nik onjung. ¹⁴⁻¹⁵ Gos nge ek se andiłbił wu tał, Banapas kin Pol teł ek ei piikił oł ei nge er mulnjung. Wu tał kis piikił eł elip konduk to kis enjngił. Erkił, sikir pukuł, wumb punjung konu ełe pukuł wii tunjnguł. “Nimbił erang, enim oł ei enmin? Sił wu sinim ngenj ende. Sił Gos ek ka ei nipił enim ngambił oł yi nge si kindik Gos ek ka piik molk Gos konu ka ełe pungii. Nipił kongun er onmbuł. ¹⁶ Keimi, ok wumb oł kis er endnjing ei, Gos eim kan wiik tum. ¹⁷ Ba ei koi enerim; wumb

kinerngii ni enerim mon. Gos epi pei kanim kanim eririm. Sinim kaninmin, eim epin konu mołpu, sinim kin konu kumb ngopu, sinim erang, epi pei ka tonu onum. Gos sinim kuni ka ngang, sinim noman ka seng, ka piimin.” ¹⁸ Wu tał ek dinga yi nikił, pe wumb eł elip kin kułmał kełngii ełmin wu ei mon nikił enjngił.

Wumb Pol Kom Ku Tunjung

¹⁹ Andiok konu kin Aikoniym konu Jura wumb kombur ok, wumb mulnjung konu kunj tangin, wumb ku sik Pol to kundnjung. To konduk, nga ngundundii sik, konu owundu ełe tor sipnjing. Sipik, yi pinjing, kułum ni pinjing. ²⁰ Pe Gos nge tiłap ok orung mułangin kin, Pol angpi konu owundu ełe tuk pum. Kupiiring Pol kin Banapas teł Derpii konu ełe punjnguł.

²¹ Wu tał Gos nge ek ka, ei nengił wumb pei tuk ok Gos nge kongun wumb mulnjung. Ekii se wu tał Lisra konu ni Aikoniym konu ni Andiok konu ełe orung punjnguł. ²² Pukuł, Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb ei, Gos ek nikił, wumb ngangił wumb Gos ek pii gii nik mułngii nikił ek dinga ninjngił. Enim pii gii nik mułngii. “Sinim Gos tep er mołum konu tuk bin ei, ok sinim epi embin tui endi sinim kin omba ei ko wupun andpin bin.” ²³ Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, wu tał pukuł tep wumb mułngii nge to tonu kind mundunjnguł. Pe wu tał kuni nunarkił, prei erkił Gos ngunjnguł, wumb Gos kin pii gii nik mulnjung wumb pei, Gos owundu angił ełe kindinjngił.

*Andiok Konu Kin Siriya Konu Ełe Wu Tał Orung
Punjnguł*

²⁴ Ekii se wu tał andkił pukuł Pisiriya konu tor pukuł, Pampiliya konu ełe tuk punjnguł.

²⁵ Wu tał pukuł mani Perka konu Gos ek ka ninjngił. Nikił, ekii se pukuł Aseliya konu punjnguł.

²⁶ Aseliya konu pukuł, noł sip ełe pukuł, Andiok konu tuk punjnguł. Ok konu ełe, Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, wu tał Gos angil ełe tuk kindnjing. Kindangin, Gos wu tał paki tumba nik ninjing. Wu tał pukuł Gos kongun er pendkił, nga konu ełe orung onjnguł.

²⁷ Andiok konu tor okuł, Gos tiłap ei nengił kułou tunjung, eł ełip Gos kongun er pangił, Gos paki top erim ek yi ninjngił. Gos wumb tiłap eipi noman aki tang, wumb ei Gos ek piik pii gii ninjing. ²⁸ Wu tał Gos tiłap wumb ełe tuk onjung wumb kin kunum kinan mulnjnguł.

15

*Gos Nge Tiłap Ełe Mulnjung Wumb Kułou
Owundu Jerusalem Konu Tunjung*

¹ Jura konu wumb kombur mani ok Gos nge tiłap ełe mulnjung, wumb kanik kengip ek yi ninjing. “Enim Moses lo ek piinarik, ngenj kopsik enenjing kin, Gos enim sipi orung sinermba,” ninjing. ² Wumb ei ok yi nengin, Pol kin Banapas teł, wumb ei kin ek popuł kis sikił. Wumb ei kin wu tał kin ek opu er ninjing. Pe Gos nge tiłap ełe mulnjung, wumb ek nik, Pol kin Banapas teł kin wu kombur kin kindangin, Jerusalem konu tonu puk, Gos ek se andik kongun ełmin wumb kin,

wumb noman pim wumb kin, ek ei nik, ka erngii ni punjung.

³ Gos nge tiłap wumb, wu ombu kindangin puk, en enim Piniisa konu kin Sameriya konu tuk ełe puk. Gos nge wumb konu tał ełe mulnjung, wumb ei kanik, ek yi nik. Gos wumb tiłap eipi erang, noman tuk aki tok, Gos eim ek piimin nik, Gos nge tiłap wumb noman ka piik wumb ek ei nik ngunjung. ⁴ Jerusalem konu tor pangin, Gos nge tiłap wumb pei ni Jiisas nge kongun wumb ni, wumb peng pim wumb kin ek tengnjing. Pe Pol kin Banapas teł Gos paki tum mił nikił ngunjnguł. ⁵ Lo ek piilmin wumb wumb ei, ok yi ninjing. “Ełip wumb nengił, ngenj kopsik, Moses lo ek pałılım mił yi erngii.”

⁶ Yi nengin, Jiisas ek se andiłmin wumb nin, wumb noman pim wumb, ek ei nik kun erngii nge enjing. ⁷ Ek pei nik poru nengin, Piisa angpi ek nipi yi nim. “Engnan noł, enim piinmin ok Gos sinim kongun mok topu, na kongun Gos ek ka ei wumb tiłap eipi kin pup ek nip ngamb, wumb pii gii ningii kongun ei Gos na ngum. ⁸ Gos eim wumb pei noman tuk kaninim, ei eim sinim andan topu ngonum. Ei Gos eim ka kanpi sinim andan tum. Gos sinim eim Gui Ka ngum mił yi wumb ngonum. ⁹ Gos sinim kin oł eipi erpi, wumb tiłap eipi kin oł erpi yi enanim, mon! Wumb Gos kin pii gii nengin kin, Gos wumb erang ka mołmun. ¹⁰ Enim nimbił erang Gos nimba mił piimin nik enmin? Enim oł embin tui ei Gos tiłap ełe nimbił erang oł embin tui ngonmun? Ok sinim kupenjin noł oł embin tui ei nge ko wunerik, oł ei nge akip sinim ko

wunermin ku. Sinim pei kaplı enanim. ¹¹ Sinim pii gii nimin, Jiisas Owundu noman ka ngopu, Gos sinim sipi orung simba yi mił ku, wumb ombu orung sinim.”

¹² Piisa ek yi nim, “Sinim kułou tunjpun, ek peng endi pinalim.” Kom sek mułangin, Banapas kin Pol teł ek nengił piinjing. Pe Pol kin Banapas teł ek yi ninjngił, “Wumb tiłap eipi mulnjung konu, Gos sił paki tang sił jep oł ełe enjpił.”

¹³ Wu tał ek ni poru nengił, Jeims ek yi nim, “Engnan noł, enim na ek nimbii end, kom se piyei!” ¹⁴ Saimon ek yi nim, ‘Kumna Gos wumb tiłap eipi kin om. Opu, eim nge wumb tuk seng kin ok mulnjung.’ ¹⁵ Gos nge ek piik niłmin wumb ek ei ende mił ek yi mił pulnjung. Ek ei nge Deipis nge tiłap wumb, ok ninjing. ¹⁶ Owundu yi nim,

‘Ekii se na orung ombii, Deipis ngii mani pum ngii ei nga tekmbii. Eim ngii konu ełe mułum epi, kis mułum ei nga konj ermbii. ¹⁷ Wumb eipi Gos nam Owundu ni kurngii. Ei wumb pei, wumb tiłap eipi nam sip mundunj wumb.’ ¹⁸ Kumb ok Gos Owundu eim, ek nipi tor kindpi,” yi nim.

¹⁹⁻²¹ “Sinim piinmin, kumb ok ek ei pepi opu pe yi ku pałim. Konu owundu kembis pei orung orung sałim konu ei kor kunum Moses lo ek ei ger piik minj mołmun.” Jeims ek nga yi nim, “Nimbii erang na noman ełe yi pałim. Wumb tiłap eipi noman ak tok Gos ek ekii sinjing. Ei sinim noman embin piingii ek ninermiń. Sinim pipe topun yi nimin, ‘Kuni epi gos kend nik kuingii epi ei nunerngii. Amb wam mułang ngunduk enmin

oł ei si kindik. Kung min epi nipe endi kan kulk pindangin kułang, nungii ei nunerngii. Kung min epi nipe miyem ei nunerngii ku.’ ”

*Wumb Tiłap Eipi Gos Nge Tiłap Ełe Tuk Ok Gos
Ek Piik Mulnjung Konu Pipe Pol Kindnjing*

²² Yi nik kun erik, Jiisas ek se andiłmin wumb kin, wu owundu ni Gos tiłap ełe mulnjung wumb pei, kułou tok yi nik. Wu tał kindangin wumb tiłap eipi, Gos nge tiłap ełe tuk ok mulnjung konu punguł nik. Andiok konu Pol kin Banapas teł kin kindangin punjnguł. Pe Juras ei embe endi Basapas, kin Sailas kin kindnjing. Wu tał pukuł, Gos nge tiłap wumb mulnjung konu ełe kumna punjnguł. Pukuł, tep er mulnjnguł. ²³ Pipe endi kindik yi ninjing, “Sin Jiisas nge ek se andiłmin wumb kin men ngii kongun wumb ombu sin enim enginjpin noł mołmun. Sin pipe ei połpun, enim tuk wumb tiłap eipi tonu ok, Andiok konu ni Siriya ni Silisiya konu ełe mołmun. ²⁴ Sin ek ei piinjpin, sin wu kombur ok ek kanim kanim nik enim noman to wulu mił kindngii, enjing. Wumb ombu ok enim noman tuk to kis enmin ei, sin yi erei ninenjpin mon. ²⁵ Sin noman ende sepin ek ka piipin, Gos ek se andiłmin wu kindmin. Wu tał Banapas kin Pol teł sin noman ngołmun wu tał enim kin kindinmin. ²⁶ Wu tał eł ełip ngenj ełe piinarkił, Jiisas Krais Owundu kongun ełe embe ambił tonu kind punjnguł. ²⁷ Sin Juras kin Sailas teł kindinmin. Wu tał ek sikił tu wunmbuł, ek ei nengił enim piingii. ²⁸ Gos nge Gui Ka ei sin kin mułang, sin ek ei ninmin. Sin ek eipi endi nipin, enim ngunermin. Enim piinmin, ek ei minj piik

mułei! ²⁹ ‘Enim kung ni epi eipi endi gos kend nik kuingii epi ei nunerei! Pe kung miyem ni kung kan kulk pindanganin kułmba ei nunerei!’ yi ninjing. ‘Wu eipi embinjing ei ningił enarik, en enim ka mułngii. Pe enim ek ninmin ei piik ka mulnjung kin kapli ermba, enim ka mułeiyō.’”

³⁰ Gos nge tiłap wumb, ek se andiłmin wu ombu kindangin, Andiok konu ełe punjung. Puk, Gos nge tiłap wumb mulnjung konu tuk sik pipe ei wumb ngunjung. ³¹ Konu ełe Gos nge tiłap wumb pipe ei ger kanik piinjing; pipe ei gerik ka piinjing. ³² Juras kin Sailas wu tał eł ełip Gos ekii se ermba oł ei piikił, wumb kankił ek ni dinga enjngił. ³³ Wu tał Andiok konu ełe kopur kinan mulnjunguł. Pe Gos nge tiłap wumb noman ende sek, ka piik, wu tał nga orung kindangin punjnguł. Eł ełip kindangin onjnguł, wumb mulnjung konu orung punjnguł. ³⁴ Ba Sailas eim punarpı, Andiok konu ełe mułum.

³⁵ Pol kin Banapas teł Andiok konu ełe enj mulnjunguł. Pe wu tał wumb eipi kin andkił, Gos ek nikił wumb ngokuł enjngił.

Pol Kin Banapas Teł Eipi Eipi Punjnguł

³⁶ Ekii se kunum kopur o pang, Pol Banapas kanpi yi nim, “Siłip orung pupuł, enginjpił noł konu owundu orung mołmun konu ełe pupuł kenmbił. Ok siłip Gos ek nipił wumb ngunjpuł wumb, akip pupuł kenmbił ni wumb ka mołmun min kis mołmun, ei pupuł kenmbił.” ³⁷ Banapas, Jon kin eł ełip kin tep to bin ni piim. Jon embe endi Mak. ³⁸ Ba Pol ek yi nim, “Wu ei ok siłip Pampiliya konu si kindpi konu eipi pum. Siłip kin kongun ełe

punerim. Pe eim siłip kin ouni punermba mon!”
 39 Pe wu tał ek opu er ninjngił. Banapas kin Pol teł noman ende punerim. Punerang kin, wu tał konu eipi eipi punjnguł. Banapas eim Mak ni sipim. Pukuł, nol kanu endi ełe tonu pukuł Saipris konu ełe punjnguł. 40 Sailas Pol kin punjnguł. Pe Gos nge tiłap wumb mulnjung konu yi ninjing, “Gos noman ka peng, ełip kin tep er mułang punguł,” ninjing. 41 Pol Sailas kin pukuł Siriya, Silisiya konu ełe tor pukuł, Pol Gos ek dinga nipi Gos tiłap mulnjung wumb ngum.

16

Timosii Pol Kin Sailas Kin Tep To Punjnguł

1 Pe pupu Derpii kin Lisra konu ełe tor pum ku. Konu ełe wu endi mułum, wu ei embe Timosii. Wu ei Gos nge tiłap ełe tuk pupu Gos ek piipi mułum. Wu ei mam Jura amb, Gos ek piilim. Arim Griik wu. 2 Gos tiłap wumb Lisra konu kin Aikoniyam konu wumb molk, eim ełim oł ei ka nik tor kindnjing. Yi ninjing, “Timosii ei wu ka,” ninjing. 3 Pol Timosii kin tep to bił ni piim; pe Pol Timosii sipipi ngenj kopsim. Pol yi ni piim, Jura wumb konu orung ełe mołmun nipi yi erim. Nimbił erang Jura wumb oł ei erim, wumb pei piinjing, Timosii arim Griik wu. 4 Pe andik puk konu owundu ełe andik punjung. Ek ei ok Jiisas nge ek se andiłmin wumb ni wumb peng pim wumb, kułou tok ek yi ninjing. Ek ei nik Gos tiłap mulnjung wumb, Jerusalem konu ei ngok yi ninjing, “Enim ek ei minj piik ekii singii,” ninjing. 5 Yi nengin kin, wumb Gos tiłap wumb pei kin

pii gii dinga nik mulnjung. Gos nge tiłap ełe tuk onjung wumb pei.

Pol Maseroniya Wu Endi Kenim

⁶ Andik konu puk Prisiya konu kin Galasiya konu tuk ełe and punjung. Gos nge Gui Ka ek neng kin, “Gos ek ełe Eisiya konu ełe nineneil!” nim. ⁷ Puk, Misiya konu ełe puk, nga Bisiniya konu eèle bin ni piik punjung. Ba Jiisas nge Gui Ka andlam eèle puneningii mon nim. ⁸ Pe puk Misiya konu tonu eèle si kindik Trowas konu tor punjung. ⁹ Epinding Pol pepi or kumb mił er kenim ni Masironiya wu endi mołpu ek dinga yi nim. “Pol, nim ya Maseroniya konu eèle okun sin paki tunji.” ¹⁰ Pol or kumb er kanpi ek yi nim, “Sinim Maseroniya konu bin,” nim. “Gos sinim wii tonum. Sinim pupun, Gos ek ka ei nipi wumb konu eèle wumb ngumun.”

Liriya Konu Gos Tiłap Ełe Tuk Om

¹¹ Na Luk mon eèle puls, enim na kin tep to punjung. Yi erang kin, noł sip endi tonu puk, Samoreis konu eèle tor punjung. Nga kunum endi puk Niyapolis konu tor punjung. ¹² Pe sin konu eèle si kindpin, pupun Pilipai konu eèle tor punjung. Pe konu endi ok Rom wumb mulk konu eèle, konu owundu embe Maseroniya eèle kunum kopur aninga mulnjpun. ¹³ Pe kor kunum, sin konu owundu andlam eèle tor punjpun. Pupun, noł endi pim konu eèle punjpun. Noł owundu eèle, konu ka seng, prei ermin ni piinjpin. Pe noł wer eèle amb kombur mulnjung, amb ombu sin kin tep to ek tang mulnjpun. ¹⁴ Amb endi embe Liriya,

amb ei ek ninjpin, Gos ek ei piim. Eim Gos embe ambił tonu kindim; amb ei konu Taiyasaira konu owundu ełe amb. Amb ei eim alap ku owundu pułum ei, kongun erpi ku owundu siłim. Amb ei Gos paki tang piim, amb ei Pol ek nim mił kom sipi piim. ¹⁵ Amb ei ni wumb eim ngii ende wumb pei noł pinjing. Amb ei noł pepi, sin kanpi ek yi nim. “Enim na Gos kin pii gii dinga nind ni piinjing, na ngii konu ongii,” pa nim. Eim ek dinga nipi yi neng kin, sin eim ek piipin punjpun.

Pol Kin Sailas Teł Pilipai Konu Kan Ngii Pinjngił

¹⁶ Kunum endi sin prei ełmin konu ełe punjpun. Pe wii kongun ambił endi sin andłam ełe om kan sinjpin. Ambił gui kis pałiłim, ambił ei epi ekii se omba oł ei piipi niłim. Yi erang kin, wu amb ei tep ełmin wumb ei ku pei siłmin. ¹⁷ Ambił ei sin kin andpi mułum. Mołpu, wii topu ek dinga nipi yi nim, “Wu ombu Gos kongun mendpił enmin. Gos owundu ek ei nik, sinim Gos kin orung simba nge onmun.” ¹⁸ Kunum kunum ambił ei ek yi minj nipi endang, Pol eim piipi ten enim. Pe ek dinga nipi yi nim, “Gui kis, nim ambił ei si kindkin pui! Jiisas Krais nge embe dinga ełe, na ek nind.” Yi neng kin, gui kis ni ambił sikir si kindpi am pum. ¹⁹ Ambił tep ełmin wumb ombu ku sik ełmin, oł ei am pang kanik Pol kin Sailas teł ambił gii nik. Sipik, wu num kombur mulnjung konu kułou tu wunjung. ²⁰ Wu tał sipik, kos piiłmin Rom wumb mułum konu yi ninjing, “Wu tał Jura konu ełe wu, sinim wumb noman er kis ermbił,” ninjing. ²¹ “Pe wu tał sinim Rom wumb mon, ei piipin sinim ełmin oł ei piinarkin enmbił,” pa ninjing.

²² Wumb wu tał kin ek ngok nengin, kos piiłmin wumb enim ek yi ninjing, “Wu tał konduk gulk kindik kepii tei!” ninjing. ²³ Pe wu tał kepii tok tok sipnjing. Sipik, kan ngii ełe kindnjing. Wumb puk, kan ngii tep ełmin wu kanik ninjing, “Nim wu tał tep dinga er mułei!” ninjing. ²⁴ Kan ngii ełe tep ełim wu, ek ei piipi wu tał sipi kan ngii tukrung ełe pendim. Pe wu tał simb eipi eipi sipi ond tundii ełe tuk kind to gii ni to pendim.

²⁵ Pol kin Sailas teł mulnjunguł, epin tuk mii memb prei erkił Gos kin golang nikił enjngił. Kan ngii wumb kombur wu tał ninjngił ei piik mulnjung. ²⁶ Pe sikir konu kopu mił owundu endi tum. Topu, kan ngii ondu tumunj, ond ei to tor kindim. Pe kan ngii ondu aki topu wii sim. Seng kin, kan sen wumb kan wumb to pendnjing, kan sen ni wii pilngan topu sim. ²⁷ Kan ngii tep wu ei kenim ni kan ngii ondu ombu pei ak topu wii sim. Kanpi, yi ni piim, “Kan wumb pei tor punjung,” ni piipi eim tui kepii sipi, eim to kundmbii ni erim. ²⁸ Ba Pol kanpi wii dinga topu yi nim, “Nim yi enerii! Sin kan wumb pei ya mołmun,” pa nim. ²⁹ Kan ngii tep ełim wu ei wii topu, tiłang er nipi sikir nirik om. Wu ei eim mund mong kułpu, Pol kin Sailas teł mulnjunguł konu simb ełe mani pupu mułum. ³⁰ Tep wu ni wu tał sipi anda sipi yi nim, “Ełip wu owundu, na nimbıl oł eramb Gos nga na sipi orung sipi paki tumba?” ³¹ Pe Pol kin Sailas teł yi ninjngił, “Nim Jiisas Owundu pii gii nin kin Gos nim sipi orung seng, eim kin mulnjii. Nim amb kangił ni yi ku mułngii.” ³² Pe Pol kin Sailas teł Gos ek ka nikił, wu ei ngii ende pinjing

wumb, Gos ek nikił ngunjnguł. ³³ Pe kunum ełe mendpił, kan ngii tep elim wu ni wu tał sipipi kepii mundunjnguł konu noł kindpi er ka erim. Erpi, kingam ambiłam noł, Gos ek piik noł pek enjing. ³⁴ Wu ni wu tał sipipi, eim ngii konu sipipi kuni ngopu yi erim. Eim ka ka piipi, eim ngii ende wumb Gos kin pii gii nik kulnjung.

³⁵ Ekii se tingang, kos piiłmin Rom wumb tep wumb kombur kindangan onjung. Ok yi ninjing, “Wu tał kan ngii si kindan pangil,” pa ninjing. ³⁶ Pe kan ngii tep mołułum wu ei ek ei piipi Pol nimba nge om. Opu yi nim, “Kos piiłmin Rom wumb ninmin, ‘Ełip peł!’ ninjing,” pa nim. Yi nim, “Ełip noman ka seng peł,” nim. ³⁷ Ba Pol ek nipi tep wu ombu ngum, “Sił Rom wu, ba kos piiłmin Rom wu ombu sił kin kos pii kun enanmin. Mon! Sił wumb kumb ningił ełe kepii tok yi enjing. Tok kin sipik, kan ngii ełe kindnjing. Pe akip sił kos piik ka enarik, koi erik sił kindngii emnin min? Mon mendpił! En enim ok sił sik tor sipngii.” ³⁸ Pe kan wumb tep elmin wumb puk, kos piiłmin Rom wumb mulnjung konu puk ninjing. Kos piiłmin Rom wumb, wu tał ek ei piik mond mong kulnjung. Nimbil erang wu tał ei Rom wu ku. ³⁹ Pe puk kaimb sik, wu tał sik tor tu wunjung. Ok wu tał kanik yi ninjing, “Ełip ya konu ełe mulerngił, tor pukuł peł!” ninjing. ⁴⁰ Yi nengin kin, wu tał ngii si kindkił kin, tor pukuł Liriya ngii konu punjnguł. Pukuł kin, Gos tiłap wumb mulnjung kankił, Gos ek nik ngangił wumb piyangin kin, konu owundu bił ni punjnguł.

17

Teslonaika Wumb Pol Kin Sailas Tumun Ninjing

¹ Pol kin Sailas teł andkił pukuł, Ampipolis konu tor punjnguł. Konu ełe si kindkił pukuł, Apoloniya konu ełe tor punjnguł. Konu ełe nga si kindkił, pukuł Teslonaika konu tor punjnguł. Jura wumb men ngii konu ełe engim. ² Pol eim ok ełim oł ei nga erim. Pol pupu wumb men ngii ełe nirik pum. Kor kunum tekliki ełe enj mołpu kin, Gos ek ei andan topu wumb ngopu mułum. ³ Gos nge ek pułe nipi wumb ngopu mułum. Gos nge Krais wu endi mundum wu ei kindang om ek ei, nipi ngum ku. ⁴ Pe wumb kombur Pol kin Sailas teł, ek piik pii gii ninjing. Griik wumb kombur Gos ek ei piik ełmin ku. Pe wumb tiłap owundu wu tał ek piik ekii siłmin ku. Pe wu num embilenjing ombu yi ku wu tał ek piinjing ku.

⁵ Ba Jura wumb wu tał kin kis piinjing. Yi erangin kin, wumb epi sinerim wumb ok, wumb mulnjung konu ełe tuk molk punjung. Wumb ombu konu ełe tuk puk, epi kis er mundnjung. Wumb ok Jeison ngii konu si pok erik, wu tał si tor sipipin wumb ngumun nik sipnjing. ⁶ Ba Pol kin Sailas teł sinenjing. Sinarik kin, Jeison kin Gos nge tiłap mulnjung wumb ambił gii ni sipnjing. Sipik, gapman mułum konu ełe sipnjing. Sipik, gapman wu kanik yi ninjing, “Wumb ombu konu orung orung pei oł kis emmin,” pa ninjing. “Wumb ombu pe ya mołmun ei,” pa ninjing. ⁷ “Pe Jeison wumb ombu sipi eim ngii konu sipim. Wumb pei en enim wu king owundu ek niłim,

ek ei piinalmin. King endi mołum ei, eim embe Jiisas. Wumb en enim yi niłmin,” pa ninjing.⁸ Wumb konu ełe wumb ni gapman wumb ek ei piik noman embin kulnjung. ⁹ Yi piik, Jeison ku sik, eim kin wumb epi kombur ku sinjing ku. Sik poru ni kindangin kin punjung.

Pol Kin Sailas Teł Beriya Konu Kongun Enjngił

¹⁰ Kunum ełe epinding, Gos nge tiłap wumb Pol kin Sailas teł Beriya konu ełe kindnjing. Pol kin Sailas tep pukuł Beriya konu ełe tor punjnguł. Pukuł kin, Jura wumb men ngii engim konu nirik punjnguł. ¹¹ Jura wumb Derpii konu mulnjung ei, Gos ek kunum kunum piik mulnjung. Ba Teslonaika konu Jura wumb mulnjung ei, Gos ek kopur piik kun erik mulnjung. Wumb ombu Gos ek piik ka piik mulnjung. Kunum kunum Gos ek gerik kanik, wu tał ei keimi ninmbił min, ni ger piik minj mulnjung. ¹² Wumb pei pii gii ninjing. Griik wumb num pei pii gii ninjing ku. Wu amb pei pii gii ninjing. ¹³ Ekii se Jura wumb kombur Teslonaika konu piinjing, ni Pol Beriya konu opu Gos ek ka nipi wumb ngopu mołum ninjing. Yi nengin piik, konu ełe punjung. Puk kin, wumb konu ełe wumb noman to wulu kindik ek kend tok ngok enjing. ¹⁴ Yi erangin kin, wumb Gos tiłap wumb molk, Pol mani ep noł wer ełe kindangin pum. Ba Sailas kin Timosii teł Beriya konu mulnjnguł. ¹⁵ Wumb Pol sipik andłam ełe tu wunjung wumb ombu Pol sipik Asenj konu sipnjing. Sipi kindik kin, orung omun ni erangin kin, Pol ek nipi kindim. Ek nipi kindpi Sailas kin Timosii kin, ‘Ełip sikir weł’ nim.

Asenj Konu Pol Ek Ni Tor Kindim

¹⁶ Pol Asenj konu wu tał onguł nipi kui er mułpu kin, kenim ni konu ełe wumb ek kend gos mendpił konu ełe piki topu mułum. Mułangin kin, eim noman embin to piim. ¹⁷ Wumb yi nge mułangin kanpi pupu Jura wumb men ngii ełe pupu, wumb Gos ek niłmin wumb kin ek nipi mułum. Kunum kunum pupu wumb kułou tangin konu andpi, men ngii konu wumb kanpi nipi yi erim. ¹⁸ Pe wumb ek mon wumb Epikuriyan wumb kin Soik wumb kin ek orung eim kin ek ngok ninjing. Wumb kombur molk yi ninjing, “Wu ei ek owuł owuł nipi endim, wu ei nimbıl erang ek ei ninim ninjing?” Pe wumb kopur molk yi ninjing, “Eim gos konu eipi endi mułang nipi onum,” ninjing. Pol eim Jiisas nge ek ka nipi, Jiisas konj angpi nga orung pum, ek ei nipi wumb ngum. ¹⁹ Pe wumb Pol sik sipik, Ariyopakas konu kaunsil mułum konu sipnjing. “Wu ei ek konj endi nim, ek ei neng sin piimin,” ninjing. ²⁰ “Sin nim ek ei piimin. Ei ek eipi mił endi pałim. Ek ei pułe er pałim mił ei sin piimin,” ninjing. ²¹ Asenj konu wumb kin konu eipi wumb ok Asenj konu ełe mołmun wumb ei, oł eipi endi enałmin mon. Ba ek konj ningii min, ek poł konj minj piik nik ełmin.

²² Yi nengin kin, Pol Ariyopakas konu kaunsil mułum konu tuk mołpu ek yi nim. “Enim Asenj wumb, na enim kand ei Griik enim men ngii ełe puk oł ełmin oł ei dinga peng ełmin pałim. ²³ Ok na enim konu ombu andip, Griik enim men ngii ek nik enmin ei kanip endinj. Enim kułmał kełngii konu endi er ka er sek mon yi pułmun. Ku mon

endi polk pendik yi niłmin. ‘Gos endi sin pii poł tunanmin. Ba wii embe sipin kułmał kałmin ninjing. Ok enim gos kinarik wii noman je piik yi ełmin. ²⁴ Akip na Gos epi pei eririm. Epi mei ełe epi kanim kanim eririm. Gos ei Gos Owundu ei, epin ni mani mei konu pei tep er mołum. Pe Gos eim wumb angił kin, Gos ngii tekinmin ei nirik mulałim. ²⁵ Gos eim epi sinerang wumb endi epi sipi Gos ngunałim mon. Gos eim mendpił, eim epi kanim kanim er pendpi, sinim wumb tep erpi, noman konj ngopu mułang kin, sinim oł yi er mołmun. ²⁶ Wumb kuppenjpin endeim mendpił nge ełe, opu opu pe sinim wumb pei mołmun. Wumb erang konu orung orung pei mołmun; Gos eim wumb kunum ełe ei konu mułngii nipi er sirim. ²⁷ Wumb kuruk ok kan singii, Gos nipi piim. Wumb endi Gos kan simbii nipi piimba, wu ei piipi er mołpu kaninim. Gos konu turii molałim; ya sinim wumb pei endeim endeim ni tep er mołum,’ pa nim. ²⁸ ‘Gos eim kin sinim noman konj ngołum. Ngang kin, sinim andpin mołpun enmin.’ Ei yi mił ku enim nga wumb noman piilmin wumb kombur ei yi mił polk pendnjing. ²⁹ ‘Sinim Gos kingam noł mołmun.’ Yi mił Gos kingam noł mołamin kin, pe sinim noman yi piinermiñ, Gos wu angił ełe ku ni ond ni endi er kindang, Gos mił endi mołum ni piinermiñ, mon! ³⁰ Ok wumb pii poł tunarik mulnjung kunum ei, Gos eim wumb epi pei yi erangin ei, ek ninanim. Ba pe Gos wumb pei kanip nip, konu orung orung wumb noman ak tok nam kin wei!’ pa ninim. ³¹ ‘Gos eim kunum endi nipi mondpu, kunum

ełe wumb oł kis min ka enmin ei kanip, kun er mułmbii,” pa nim. “Gos eim wu endi Jiisas to tonu kindim, wu ei gupu ek nimba, ek ei piimin. Wu ei eim tukpu si kindpi, tonu opu konj mołum. Mułang kin, yi mił Gos wumb pei andan topu, eim ek niłim ei keimi niłim.”

³² Piik tukpu ełe pepi nga konj angpi tonu omba ninim, ek ei wumb kombur yi ninjing, “Nim ek ei nga nen piimin,” ninjing. ³³ Yi nengin kin, Pol wumb ombu si kindpi pum. ³⁴ Ba wumb kombur Pol nim ek pii gii ninjing. Wu endi embe Daiyonisiyas, eim Ariyopakas konu ełe, kaunsil wu endi, amb endi embe Damaris. Pe wumb eipi pii gii ninjing ku.

18

Pol Korin Konu Kongun Erim

¹ Ekii se Pol Asenj konu si kindpi, Korin konu pum. ² Pol pupu Jura wu endi kan sim wu ei, embe Akuila. Eim ngii konu embe Ponsus. Eim ambim embe Pisila. Pe Esalii mei owundu molkuł onjnguł. Nimbıl erang, King Kloriyas Jura wumb pei kanpi nim, “Enim Jura wumb Rom konu owundu si kindik pungii,” pa nim. Pe Pol wu amb tał mulnjunguł konu pum. ³ Eim kin wu amb tał kongun ende ełmin. Pol eim wu amb tał kin mułum. Molk kin, kongun er mulnjung. Molk kin, alap ngii ei nge kongun er mulnjung. ⁴ Kor kunum kunum Pol eim Jura wumb men ngii ełe pupu ek nipi tep to mułum. Pol Gos ek ka ei dinga nemb, Jura wumb kin Griik wumb Gos kin pii gii peng mułngii ni piim.

⁵ Ba kunum ekii se, Sailas kin Timosii teł Maseroniya konu si kindkił mani punjnguł. Kunum ełe Pol Gos ek ei kunum kunum wumb kanpi nipi minj endim. Jura wumb kanpi ek dinga nipi yi nim, “Jiisas ei Krais mendpił, Gos wu endi kindang om,” pa nim. ⁶ Ba Pol nim ek ei piinarik, Pol buł morung ek embilnjing. Yi nengin kin, Pol eim konduk ełe kułman mułum ei, sik sik topu kindim. Pol ek yi nim, “En enim oł kis erik mulnjung kin, en enim dup konu ełe pungii. Na ek endi pinalim. Akip na pup wumb tiłap eipi endi kin bii,” pa nim. ⁷ Pol men ngii ei si kindpi, wu endi ngii konu pum. Wu ei embe Taisas. Wu ei eim Gos kin pii gii peng mołułum wu. Eim Jura wumb men ngii engim konu eim ngii konu mandi engim. ⁸ Jura wumb men ngii tep er mołułum wu ei, embe Krispas. Wu ei eim ambim kingam noł pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. Pe Korin wumb pei Pol ek nim ek ei piik, ekii sik, pii gii nik, noł pek enjing.

⁹ Kunum endi emii peng kin, Pol or kumb mił er kenim ni Gos Owundu ek yi nim, “Nim mund mong kulerii! Gos ek ni tor kindnjii; nim gupu mum tunerii mon!” nim. ¹⁰ “Na Gos nim kin moł, wumb endi nim topu enermba mon! Nam wumb konu ełe tuk pei mołmun,” pa nim. ¹¹ Pol Korin konu ełe mołpu, kung ngii endeim mołpu, oi angił orung nga endeim pei mułum. Mołpu kin, Gos ek nipi wumb ngopu mułum.

¹² Ba ekii se Rom gapman wu Galiyo Akaiya konu ełe, wu owundu mułum. Kunum ełe, Jura wumb en enim Pol kin opu orung enjing. Pe Pol kos ełe tonu tu wuk yi ninjing. ¹³ Wu ei wumb

ek nipi ngonum, “Gos embe ambilk tonu kindngii yi mił yi erei!” nim. Ek ei nipi ek lo pałim mił kun er ninanim mon, ninjing. ¹⁴ Pol eim ek nimba erang kin, Galiyo ek nipi Jura wumb ngum, “Enim Jura wumb, wu ei ek kis endi nipi, lo ek endi kis erpi erim. Na enim ningii ek ei piimbii,” pa nim. ¹⁵ “En enim ok na kanik ek endi ningii min, enim lo min embe kombur ningii ei na piinermbii mon. En enim nik kun erngii. Na ek ei kos piinermbii!” pa nim. ¹⁶ Yi nipi kin, wumb kos ngii ełe to anda kindim. ¹⁷ Pe wu num endi Jura wumb men ngii tep er mułum wu ni ambił gii ninjing. Wu ei embe Sosreniis kos ngii konu ełe kepii tunjung. Ba gapman wu Galiyo oł ei enjing ei noman to piinerim.

Pol Andiok Kin Siriya Konu Ełe Si Kind Orung Pum

¹⁸ Pol pupu konu ełe, kopur kinan mułum. Moł kin, pendpi Gos tiłap wumb mułei nipi, noł sip endi tonu pupu si kindpi pum. Pang sip, ei pupu konu endi Siriya ni konu ełe bii ni pum. Pisila kin Akuila eim kin tep to punjung. Puk, Senkriya konu ełe, Pol eim peng pek tum. Nimbil erang eim ek dinga nipi tonu kindim. ¹⁹ Pe puk Epesas konu ełe tor punjung. Pol wu amb tał konu ełe si kindpi, Pol eim pupu Jura wumb men ngii engim konu nirik pupu, wumb kin ek tangpi mułum. ²⁰ Wumb Pol kanik yi ninjing, “Kunum kopur sin kin mulnji!” ninjing, ba Pol wumb ninjing ek ei piinerim mon! ²¹ Pol eim orung ba pendpi yi nim, “Gos noman ełe na orung pui nim kin, nga orung ombii,” nim. Gos tiłap wumb angił sipi, “Mułei!”

nipi pum. Noł sip ełe tonu pupu Epesas konu si kindpi pum.

²² Noł sip pupu Sisariya konu tor pang kin, Pol Jerusalem konu Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, kanpi mułei nipi pendpi, Andiok konu mani pum.

²³ Andiok konu ełe Pol kunum kinan mułum. Mołpu, nga si kindpi pum. Pupu kin, Galesiya konu kin Perkiya konu tuk andpi, Gos nge tiłap mulnjung wumb ei kanpi ek nipi, dinga erpi endim.

²⁴ Jura wu endi eim Aleksandriya konu ełe wu eim opu Epesas konu mułum. Wu ei embe Apolos. Wu ei ek ka nipi Gos ek ei piipi nipi ełim. ²⁵ Wumb kombur eim ok Gos Owundu ek ei nik ngołmun. Wu ei eim noman ka ełe dinga pim. Wu ei wumb kanpi, Gos ek ka nipi wumb ngopu yi niłim. Jiisas ełim oł ni epi ei nga nipi kun er ngołum. Ba wu ei Jon wu wumb noł pendpi ngołum, ek ei mendpił piilim. ²⁶ Wu ei eim pupu, Jura men ngii sim konu ełe tuk pupu Gos ek nipi Jura wumb ngum. Gos ek pałim mił kun Pisila kin Akuila teł wu ei ek dinga nikił ngunjnguł. Ekii se wu Apolos noman ka dinga kindpi mułum. ²⁷ Ekii se wu Apolos Akaiya konu ełe tor pum. Epesas konu wumb Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb, ombu pipe polk Akaiya konu Gos tiłap mulnjung konu kindik, Apolos eim singii nge ninjing. Wu Apolos Akaiya konu ełe tor wang kin, wumb Gos noman ngang mulnjung konu pupu, wumb ombu Gos ek ka ei nipi ngopu, eim wumb tiłap ei paki ka topu mułum. ²⁸ Pe eim kongun dinga erpi, Jura wumb ek kanim kanim nik ei to mani kindpi, “Gos ek andan kun ka topu wu amb ngumbii,” nim. “Gos nge ek ełe wumb

andan ka tum. Topu, Jiisas eim Krais wu endi Gos kindang om,” pa nim.

19

Pol Epesas Konu Kongun Erim

¹ Apolos Korin konu mułum kunum ełe, Pol Andiok konu mołpu, Epesas konu ełe om. Epesas konu ełe opu, Jiisas nge er se andiłmin wumb mulnjung kenim. ² Pol opu wumb kii sim, “Ok enim pii gii ninjing kunum ei, enim Gos Gui Ka sinjing min?” Pe wumb ek yi ninjing, “Mon! Gos Gui Ka mołum min? Sin ok ek ei piinenjpin,” ninjing. ³ Pol ek yi nim, “Enim noł nipe noł pinjing?” Wumb ek yi ninjing, “Jon wumb noł pendpi ngołum wu ei ek yi mił nirim, ełe nge sin noł pinjpin.” ⁴ Pe Pol ek yi nim, “Ok Jon wumb noł pendiłim wu ek yi mił nirim, “Enim wumb noman ak tangin kin, noł pendim. Pe enim eim om konu ekii se ombo wu ei pii gii ningii. Ombo wu ei embe Jiisas.” ⁵ Wumb ek ei piik kin, Jiisas owundu embe ełe noł pinjing. ⁶ Pol eim angıl tonu kindang kin, Gos Gui Ka wumb kin om. Pe wumb en enim ek eipi eipi nik, Gos oł ekii se ermaba oł ei, wumb piik niłmin mił yi nik mulnjung. ⁷ Pe wu mulnjung wumb ei engki nga tał, mił mulnjung.

⁸ Pol Jura wumb men ngii engim konu tuk pupu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim kunum tekliki konu ełe mołpu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim Gos ek nipi, Gos tep er mołum konu ełe, ek ei nipi wumb ngum. ⁹ Ba wumb kombur en enim noman dinga peng, noman ak tunarik molk kin, Gos ek pii gii ninarik, wumb kanik ek

kis nik, Gos Owundu ek ei pii kun enenjing. Yi erangin kin, Pol Gos nge wumb sipi sipim, wu Tiranas ei nge konu men ngii mił ełe, Pol wumb sipim, wumb Gos ek ka ei kunum kunum nipi ngum. ¹⁰ Yi erpi mołang kin, kung ngii tał o pum. Pe Eisiya mei konu owundu ni, Jura wumb ni Griik wumb ni wumb pei ok Pol ek nim ek ei piinjing.

¹¹ Pol angił ełe Gos nge jep oł dinga wii mendpił pei erim. ¹² Wumb ok, Pol mułum konu alap ni epi tu wuk Pol ngenj ełe minjin tok sipik, wumb gui kis pim wumb ni ening pim wumb ei embiłaŋin kin, gui kis ni ening pim wumb pei erpi ka erpi ngum. ¹³ Jura wumb kombur puk andik, wumb gui kis mułum konu puk kunji erik to tor kindik enjing, wumb kombur Jiisas Owundu nik embe ei nge nik ełmin. “Pol, Jiisas ek niłim wu embe ełe niłim, ek na nip enim ngond,” yi mił niłmin. ¹⁴ Jura wu Gos kin kułmał kałilim wu ei, kingam noł angił orung nga tał wu ei embe Skipa. Wu ombu kongun ei nge ełmin. ¹⁵ Ba wu endi gui kis tuk mułang kin, eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Jiisas eim na piinim, Pol eim na piinim ku. Enim ei nii? Na pii poł tunand,” pa nim. ¹⁶ Pe wu ei gui kis pim wu, ni puku sipi wumb ombu topu topu se endim. Topu, wu ombu kepii topu, wumb ngenj er kis mondpu, konduk ni to piltan to er kis erim. Erang kin, wumb ei ngii ełe si kindik ngenj wii punjung. ¹⁷ Ekii se Jura wumb kin Griik wumb kin Epesas konu mulnjung wumb ei, piik mund mong kis kulk mulnjung. Molk kin, Jiisas Owundu nge embe ambił tonu kindik

mulnjung. ¹⁸ Wumb pei pii gii pim wumb, kum erik, oł ok nge oł kanim kanim enjing, wumb ei en enim ok nik tor kindik enjing. ¹⁹ Wumb pei kum konduk oł kanim kanim ełmin, mon ei tu wuk wumb mulnjung konu dup kalk enjing. Pe wumb en enim mon ei ku ngok ełmin ei ku yi mił 50,000 mił pei. ²⁰ Oł ei nge Gos Owundu nge embe opu dinga pum. Pe Gos ek dinga mendpił pupu tonu pum.

Epesas Wumb Pol Kin Ek Kis Nik Wii Tunjung

²¹ Ekii se, Pol Gos nge Gui Ka je Pol ek nipi pendim. Pendpi kin, Pol Maseroniya konu ełe andpi pupu kin, Griik konu ełe pupu Jerusalem konu ełe bii ni piim. Pe Pol ek yi nim, “Konu ełe pup kin, nga Rom konu ełe orung bii ku,” nim. ²² Pol eim paki tołmbuł wu tał, embe Timosii kin, Erasus teł, Maseroniya konu ełe, kindang punjnguł. Pol eim Eisiya konu ełe kunum kopur mułum. ²³ Kunum ełe, wumb kombur Gos nge tiłap wumb ei, ek kanim kanim nik, wii tok, ek owuł owuł ninjing. ²⁴ Konu ełe, wu endi mułum wu ei, eim embe Demiisriyas, wu ei, kom ku epi kongun ełe epi kanim kanim ełim. Wu ei, eim epi kombur kom ku epi ombu erpi, Are Miyas kend gos ngii ełe nirik kind mondułum wu ei, oł yi nge ełmin wumb ei, ku pei siłmin. ²⁵ Pe wu ei, eim kongun wu ombu wii topu kin, wu kongun wii ełmin wu ombu wangin kin, kułou tok, Demiisriyas ek nipi wumb ngum. “Wu kei sinim kongun ka ei erpin kin, ku pei wang sipin enmin. ²⁶ Wu ei, Pol wumb pei ek neng kin, wumb eim ek niłim ek ei, Epesas konu ełe mendpił enerim.

Enim piik kanik enmin konu orung orung ni, Epesas konu elege pei andpi, yi nim, ‘Sinim gos angił elege enmin ei gos mendpił mon?’²⁷ Pol ek ei je erpi kin, sinim kongun ei to mani kindmba. Yi nge mon. Pol ek ei erpi, sinim noman elege tang kin, sinim gos amb Are Miyas ngii owundu ei, ni piinerim. Kumb ok, Eisiya ni konu elege orung orung pei, gos amb Are Miyas ei kin, embe ambił tonu kindilmin. Ba Pol ek ei erpi, gos amb Are Miyas embe to mani kindnim.”

²⁸ Wumb ek ei piik kin, wii dinga tok yi ninjing, “Sinim Epesas konu elege gos Are Miyas embe, am ei tonu kin ba!” ninjing. ²⁹ Pe wumb en enim wumb pei wii tok puk konu owundu elege tor pangin kin, wumb pei wii tok punjung. Puk kin, wumb kułou tol'mun konu elege kułou tunjung. Wumb puk kin, wu Geiyas kin Arisakas kin, ouni sik, ngii owundu ambił gii nik, tor sik punjung. Maseroniya wu tał Pol kin tep to andiłmin. ³⁰ Pol eim wumb punmun konu bii ni erim; ba Gos nge tiłap elege tuk punjung wumb ei, ambił gii ninjing. ³¹ Eisiya gapman owundu pei, Pol kin wu puł mił mołangin kin, ek ni Pol kin kindim. Nik kin, yi ninjing, “Pol wumb kułou tonmun konu elege nim tor punerii!” nik yi ninjing. ³² Wumb tiłap owundu ei, wumb noman eipi eipi peng mołmun. Wumb kombur ek endi nik nengin kin, wumb kombur wii eipi tok enmin. Pe wumb pei kułou tok ninmin, ek piinarik, wii ok kułou tonmun. ³³ Pe Jura wumb kombur wu Aleksander ekii se kindangin pupu kin, tuk elege angpi, angił tonu kindpi, wumb ninjing ek ei, ni orung kindmbii ni erim. ³⁴ Ba wu Aleksander ei,

wumb wu ei Jura wu ni piik, gupu endi kindik, yi ninjing, "Sin Epesas konu elege gos Aremiyas ei, eim embe ambił tonu kindmin," ninjing. Nik kin, wu dinga to er mułangin konu eni tał o pum.

³⁵ Ekii se Epesas konu elege mon kongun elim wu ei, eim wu amb kin ek tingnerei mon! Nipi, ek dinga nipi, yi nim, "Enim Epesas wumb, wumb nii endi Epesas konu elege owundu seng gos kend Aremiyas men ngii owundu elege Epesas konu elege tep elim ei wumb endi pinalim min? Pe nga tonu epin konu elege Gos nge kom ku mowii nilmin mani om min? ³⁶ Wu endi ek nipi, orung kindmba ei, kapli en enim wiik to mulnjung. Enim nge epi endi sikir ermin ningii ei, enerngii," pa nim. ³⁷ "Enim wu tał enim tu wunjung; ba wu tał enim gos kend amb Aremiyas ngii owundu elege, epi waning enenjngił. Pe wu tał enim gos kend amb ei, endi ek buł morung ninenjngił mon. ³⁸ Pe wu Dimiisriyas eim kongun wumb kin, enim wu endi, ek kis nipi ermba ei, kos piingga ningii elege kunum sałim. Pe gapman owundu ombu mołmun ei, ek ei piik kin, kos er kun erngii," pa nim. ³⁹ "Enim ek endi ningii pimba ei, en enim kułou tołmun konu elege ni kun erngii. ⁴⁰ Pe sinim kapli kos silmin. Pe kunum elege, sinim mong sinmin; ba ek pułe endi pinalim." ⁴¹ Nga kułou tołmun ngii elege tep elim wu ek yi nipi, kułou tunjung ei to tor kindim.

20

*Pol Maseroniya Kin Griik Konu Ek Ka Nipi
Andpi Mułum*

¹ Wumb ek dinga nik enjing ei, poru neng kin, Pol eim Gos tiłap ełe mulnjung wumb wii to, tuk sim. Pol ek ei nipi, wumb Gos tiłap wumb ngopu, noman to dinga erim. Wumb ek ka nipi, angıl sipi pendpi kin, Maseroniya konu ełe pum. ² Pe Pol konu ełe angpi kin, Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, Gos ek nipi ngopu, noman to dinga erim. Erpi andpi kin, nga Griik konu eèle pum. ³ Pol pupu Griik konu eèle oi tekliki mułum. Ekii se sip endi pupu kin, Siriya konu eèle bii ni piim. Pe Jura wumb kengip erik, eim to kundmun ninjing. Ba Pol eim noman dinga kindpi kin, nga Maseroniya konu eèle orung bii ni piim. ⁴ Wu Sopasa, Beriya konu eèle wu ei, eim arim Piras Pol kin tep to pum. Pe Teslonaika konu eèle wu tał, endi Arisakas kin Sekandas, Geiyas ei, Derpii konu eèle wu, Eisiya konu eèle wumb Timosii kin Tropimas wu ombu, Pol kin ouni ok punjung. ⁵ Wumb ombu kumb se puk kin, Trowas konu eèle sin omun ni, kui er mulnjung. ⁶ Sinim bres yiis sinalım kuni ei, nołmun kunum ei, pe Gos Esrel wumb Eisip konu eèle sipi orung sirim kunum ei sinjpin. Sipin eèle piimin, sin pupun Trowas konu punjpun ei, kunum angıl orung eèle tor punjpun. Sin kongun endeim Trowas konu eèle punjpun.

Trowas Konu Eèle Pol Yusikas Er Konj Sim

⁷ Kor kunum sin kułou topun kuni numun. Pe Pol Gos ek nipi wumb ngum. Kupiiring sin bin kunum, Pol ek nipi pang kin, emii pim. ⁸ Sin tuk ngii eèle kułou tunjpun konu eèle dup alam pei mułum. ⁹ Wu kangi wu endi embe Yusikas. Wu kangi wu ei, eim ngii ondu eèle mandi mułum. Pe

Pol ek kinan nipi pang kin, Yusikas eim Pol ek ei piipi mołpu kin, or tumek er bok tum ngii ei, tonu kin engim. Wumb mani puk kin, Yusikas simin ni punjung; ba Yusikas kułum pim. ¹⁰ Pe Pol mani pupu, ek yi nim, “Enim noman embin tunerii! Ke ninerii mon! Wu ei, eim konj kindpi kin, eim konj mułmba,” pa nim. ¹¹ Pol nga tonu opu kuni nopus, ekii se wumb kin ek kinan nipi mołpu kin konu tengim. Tingang kin, Pol si kindpi pum. ¹² Wu kangi wu ei, si pangin wu ei, konj mułang kin, wumb en enim ka piinjing.

Pol Trowas Konu Si Kindpi Milarus Konu Pum

¹³ Ba sin ok pupun sip ełe tonu pupun kin, Asos konu ełe tor punjpun. Pupun kin, Pol Asos konu ełe mułum. Sin sip ełe bin ni pamin kin, Pol eim yi ninim. “Andłam ełe andip pup Asos konu ełe bii,” nim. ¹⁴ Sinim pupun Asos konu ełe pupun Pol kan simin. Kan sipin kin, sip ełe pupun, Misiliini konu ełe punjpun. ¹⁵ Pe sin Misiliini konu ełe si kind punjpun. Pupun, singił pepin kin, tingang Kiyoś konu ełe mandi tor punjpun. Nga pupun, Samos konu ełe kan sipin kin ełe pinjing. Kupiiring nga pupun, Milesis konu ełe tor punjpun. ¹⁶ Pol eim noman dinga ełe yi piim, “Epесас konu ełe si kindpin bin,” ni piim. Pol eim Eisiya konu ełe kunum ei, “Mulermbii,” ni piim. “Eim sikir bii,” ni piim. Kaplı tor punj kin, wumb Gos Gui Ka mani kindrim kunum ełe, tor pup Jerusalem konu ełe wumb kenmbii ni piirim.

Pol Eim Epeses Konu Ełe Wu Num Ombu Angił Sipi Pum

¹⁷ Sin pupun Maileisas konu elege si kindpin. Pol ek nipi Epesas wumb mulnjung konu elege kindim. Nipi yi nim, “Gos nge tilap elege mołmun wumb ei, wu num kombur wangin,” nim. ¹⁸ Wu num ombu eim kin wangin kin, Pol eim ek dinga nipi wu num ombu ngum. “En enim piinmin, na Eisiya konu elege ok op, erir ol ei piinmin. Yi erip kin, na enim kin tep to mulnjpun. ¹⁹ Enim piinmin! Jura wumb na to mani kindinmin ni erangin kin, na noman embin owundu tum. Ba na nam ngenj ei piinarip kin, Gos Owundu nge ek ka ei kongun erip punj. ²⁰ Na ek endi mund mong kularip kin, ek endi nip, enim ngunenj. Na ek ninj ei, enim paki tolum. Wumb kułou tolmun konu ni, ngii konu pei, na enim ek nip ngoł ei, enim piik mołmun. ²¹ Kunum kunum na Jura wumb kin, Griik wumb kanip yi mił nił, “Sinim noman ak topun Gos kin bin. Pe Jiisas sinim sipi orung simba wu ei, Jiisas kin pii gii nimin,” pa nim. ²² “Pe enim piyei! Na Gos nge Gui Ka ei je na Jerusalem konu elege sipnim. Jerusalem konu elege epi ni endi, na kin tonu ombo ei, na piinand. Ba Gos piinim,” pa nim. ²³ “Ei na pił, konu orung orung puł ei, Gos nge Gui Ka ei, ek dinga nipi na ngołum. Nipi ngopu kin, yi niłim, ‘Nim ol embin tui kan sakin, kan ngii punjii,’ nipi na ngołum. ²⁴ Ba na nam ngenj ei kaimb kulenj. Na nam ngenj ei piinenj. Na nam andind andłam ei, endmbii minj ni piinj. Nam Jiisas Owundu kongun ngum kongun ei minj erip, poru nimbii,” ni piinj. “Kongun ei, Gos ek ka nip wumb ngop, wumb Gos eim wumb noman ka ngumba ek ei

minj nip, endinj.

²⁵ “Enim piinmin! Ok na andip, Gos kingam Jiisas ek mon nip ngunj; ba ekii se, enim pei na kineningii mon,” nim. ²⁶ “Ei piip kin, na ek ei nip enim ngond. Pe tuk elege, enim wu endi am pum kin pułe, na kin pinermba,” pa nim. ²⁷ “Na Gos ek ka wii mund mong kularip kin, enim ngunenj mon! ²⁸ En enim ka moltk, Gos nge tiłap wumb mułngii ei, tep er mułngii. Gos nge Gui Ka ei, enim kongun ei nge ngonum. Gos nge tiłap wumb ei ka moltk kin, Gos nge wumb tep ka er mułngii. Gos eim nge kingam miyem ei, sinim oł kis kil ngum. ²⁹ Na piind, na enim si kindip pund. Ekii se wumb kombur enim kin tuk ok, Gos nge tiłap wumb ei, ek kis nik, noman to wulu kindangin kin, enim Gos keimi ek ka ei nge, pii gii ninerngii,” pa nim. ³⁰ “Pe wumb kombur enim tuk mołmun konu elege tiłap endi, wumb ok, ek kis kend kanim kanim nik erangin kin, Gos nge tiłap elege tuk puk mołmun. Wumb ei nge, yi ningii ek ei, piingii,” pa nim. ³¹ “Yi piik kunum kunum enim tep ka er mułngii. Enim oł ei piingii nip kin, na enim kin tuk kung ngii tekliki mołup kin, ek dinga wu endeim endeim ni ngunj. Na ningil elege ka mani wang kin, ek ei ninj. ³² “Akip na enim Gos angił ek mundamb mołmun, Gos eim enim noman ka ngumba. Eim enim kapli er dinga ermiba, Gos wumb nii endi noman ka ngumbii ni piiłim. Enim wumb pei pii gii ninjing wumb ei ngang kin, epin konu elege ka pungii. ³³ Na nam noman elege, alap ni, ku ni, ei wu epi pei seng mołmun ei, kom se piinenj mon!” pa nim. ³⁴ “Enim piinmin, na angił tał ei nge, kongun erkił. Na epi endi sinerim ei,

sip yi eł. Wumb na kin ende mołmun wumb ei, paki tołum ku. ³⁵ Na kongun pei ełe kongun ei, enim andan top kin, sinim kongun ei, dinga kind er bin. Sinim kongun yi erpin kin, wu endi epi sinermba ei, paki tumun. Sinim Jiisas Owundu ek ni mił piipin ermin. Wumb endi eim ka ka piipi kin, eim epi wumb eipi ngumba ei, ka wii. Pe wumb endi epi ngang sipi kin, ka ka piimba ei, aninga ka piipi simba.

³⁶ “Pol eim ek ei nipi poru nipi kin, eim mong gopsing pii połpu prei erim. Erang kin, wu num ombu ni prei ouni enjing. ³⁷ Ekii se Pol ba erang kin, wumb Pol ambilk gii nik, ke nik, kaimb sinjing. ³⁸ Pol ek yi nim, “Enim nga na kinerngii,” pa nim. Yi neng kin, wumb kaimb kis sik, noman embin tang mulnjung. Mułangin kin, noł sip ełe ouni si pangin pum.

21

Pol Sip Ełe Tonu Pupu Jerusalem Konu Ełe Ba Pum

¹ Sin wumb wakin topun, sip ełe pamin kin, kos konu ełe ba pum. Kun pupun pupun kunum endi, Kos konu ełe tor punjpun. Nga Kos konu ełe si kindpin kin, Pasara ninjing konu ełe tor punjpun.

² Sip endi, Piniisiya konu ełe ba nge bin ni, kui er mulnjpun. Pe sip eèle tonu pupun, punjpun.

³ Pe sin pupun, Saipris konu eèle orung pupun, si kindpin punjpun. Sin pupun, Siriya konu eèle tor pupun, Taiya konu eèle mulnjpun. Sip epi sipim ei, konu eèle tor kindim. ⁴ Pe sin pupun, Gos tiłap mulnjung wumb kan sipin, kunum angił orung

nga tał mulnjpun. Gos Gui Ka ei Gos tiłap wumb noman ełe ek ngang kin, wumb Gos tiłap wumb molk yi ninjing, “Pol, nim Jerusalem konu ełe punerii!” ninjing. ⁵ Sin konu ełe moł pendpin kin, nga punjpun. Gos tiłap ełe mulnjung wu amb kangi ambil pei, sin sinim konu owundu ełe tor tu wunjung. Pe ep noł wer ełe mołpun kin, Gos kin prei enjpin. ⁶ Pe sin sip ełe bin, pendpin, angił sipin, sip ełe pamin. Wumb en enim si kindik, ngii konu ełe orung orung punjung.

⁷ Sin sip ełe tonu pupun, Taiya konu ełe si kindpin kin pupun, Solemes konu ełe tor punjpun. Sin Gos tiłap ełe mulnjung wumb kin, kunum endeim mołpun, nga punjpun. ⁸ Pepin kin, kipiiring sin konu ełe si kindpin kin, Sisariya konu ełe punjpun. Sin pupun, Gos ek ngołum wu Pilip, ngii konu ełe punjpun. Pupun kin, eim kin mulnjpun. Eim Gos nge wumb mułangin kin, angił orung nga tał nge wu endi mulnjung konu ełe mułum. ⁹ Wu eim ambilam kapił kaplı mulnjung ambilam wii ombu, Gos epi ermba ek ei piik niłmin. ¹⁰ Pe sin Sisariya konu ełe, kunum pei mułmun. Gos oł ekii se ermba oł ei piipi niłim wu ei, eim embe Akapus. Eim Juriya konu ełe si kindpi kin, Sisariya konu ełe mani om. ¹¹ Eim sin kin mani opu, Pol kan mum pendim kan mum ei sipi, ei eim simb angił ełe, kan mum topu, yi nim, “Gos Gui Ka ek yi nim, ‘Jerusalem konu ełe Jura wumb, en enim kan mum arim kan, yi mił tungii,’ pa nim. ‘Yi erik sipik, wumb tiłap eipi endi ngungii,’ ” nim. ¹² Sin wu amb pei ek ei piipin kin, Pol kin ek dinga nik kin, “Pol Jerusalem konu ełe tonu punerii!” pa

ninjing. ¹³ Ba Pol ek yi nim, “Enim nimbil erang ke nik? Na noman embin tungii. Na kan ngii elege bii nip er kun er mulał mon. Ba na Jerusalem konu elege kułmbii ei kaplı ku. Jiisas Owundu nge embe ambił tonu kindip eramb kin, na tungii ei nge, ngenj elege gał kularip mol.” ¹⁴ Pe sin eim noman elege eipi enermin. Sin ek tingnarpin wiik tunjpun. Sin yi ninjpin, “Owundu eim noman elege kaplı,” ninjpin.

Jerusalem Konu Elege Pol Eim Opu, Kongun Er Endim Mił Nim

¹⁵ Kunum kopur o pang kin, sin Jerusalem konu elege bin ni, epi er kun er mulnjpun. ¹⁶ Pe wumb kombur Gos tiłap elege tuk puk kin, Sesiriya konu elege mulnjung wumb ei, sin kin tep to punjung. Sin pupun, Neson ngii konu elege sipinjpin wu ei, Saipris konu wu ei, eim am kumb ok eim Gos tiłap elege tuk purum. Eim yi piim, sin eim ngii elege mułmun ni piim.

¹⁷ Sin Jerusalem konu elege tor punjpun wumb ei, Gos tiłap elege mulnjung wumb ei, tor ok, sin kanik, ka piik, angił embilk enjing. ¹⁸ Pe kupiiring, Pol eim sin kin pupu kin, Jeims mułum konu elege pupun, kenmin ni punjpun. Pe Gos ngii engim konu elege wu num Jeims kin mulnjpun. ¹⁹ Pol eim kongun er endim mił, ek poł topu, Gos eim pakı topu erang kin, Pol eim wumb tiłap eipi elege, tuk kongun er endim mił, ni wumb ngum. ²⁰ Wumb ek ei piik, Gos embe ambił tonu kindnjing. Wumb ek nik, eim ngunjung, “Pol nim ek piik! Jura wumb pei, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, pei ek dinga nik, lo ek ambił gii ninjing. ²¹ Ba wumb

kombur, wumb kanik nik kin, ek nim kanik ninjing. Pol eim Jura wumb kanpi, wumb tiłap eipi tuk ełe mułangin kin, ek nipi, Moses lo ek ei si kindngii ni ełim. Enim kangił ngenj kopisnarik kin, ok ełmin oł ei, ekii sinerei nipi ełim. ²² Pe sinim nimbıl oł ermin? Keimi, enim piik ni nim ya on. ²³ Pe akip sin nim ek nimin ei, akip enjii, ninjing. Sin wu kapił kaplı mołmun wu kei, ek keimi endi ninjing. Nik kin, tonu kindnjing. ²⁴ Nim wu kei kin, Jura wumb men ngii pungii. Enim ełmin oł ei, Moses lo ek ei nim ekii sikan eran kin, enim pei ka mułngii. Pe nim wumb ombu ku ngan kin, wumb en enim peng enjin pek tungii,” pa nim. “Nim yi eran kin, wumb moltk kenningii ek ei, nim kanik ek kend ni piingii. Wumb nim kin piingii wu ei, lo ek ełim ni piingii. ²⁵ Wumb tiłap eipi, Gos ek piik, tuk ok mołmun wumb ei, sinim pipe Pol kindinjpin ei, kindpin kin, sinim ok ek ni pendinjpin ek ei, nipin ngunjpun. Nipin yi nipin kin, enim kan kun er mułngii. Enim kung ni, epi eipi endi, gos kend nik kuingii epi ei, nunerei! Pe kung miyem ni, kung kan kuł pindangan kin, kułmba ei nunerei!” yi ninjpin. “Wu amb eipi ningił enerngii mon; ka mułngii.” ²⁶ Pe Pol wu ombu seng kin, kupiiring wu ombu seng kin, en enim ka mułngii er punjung. Pe yi erpi opu kin, men ngii owundu ełe tuk om. Opu kin, Gos kin kułmał kałilim wu ei ek nim, “Kunum nenj wumb en enim konj moltk kin, en enim endeim endeim ni ok, Gos kin kułmał kełngii nge ongii?”

²⁷ Ekii se kunum angił orung nga tał poru neng kin, Eisiya konu ełe Jura wumb ok kenjing ni, Pol tuk men ngii owundu ełe mułum. Kanik kin,

wumb pei ek dinga nik piik kin, Pol ambił gii ninjing. ²⁸ Pe wumb wii dinga tok ninjing, “Enim Esrel wumb, sin paki tei! Ya wu ei, epi konu orung orung pei wumb andan topu ngonum. Esrel wumb to mani kindpi kin, sinim lo ek to mani kindpi kin, sin men ngii owundu ek nipi kis enim,” pa ninjing. “Pe eim epi endi sinim men ngii ełe tuk tu wupu kin, er penj mondpu kin, Griik wumb kombur sinim men ngii eèle nirik tu wum,” ninjing.

²⁹ Nimbıl erang, wu Tropimas Epesas konu eèle wu ei, ok Pol eim konu owundu eèle tuk tu wupu kin, men ngii owundu eèle tuk tu wupu mundum, ni piinjing. ³⁰ Pe Jerusalem konu eèle wumb ni, wumb pei sikir ok kułou tunjung. Pe Pol ambił gii nik kin, men ngii owundu eèle sik, anda tu wunjung. Nga ngii ondu sikir ngunjung.

Rom Konu Eèle Opu Ełmin, Tep Ełim Wu Pol Sim

³¹ Pe wumb si andik, Pol ek tangin ek ei nik kin, to kundngii enjing. Wu owundu opu ełim wu mułum konu ei piipi, wumb ek yi ninjing. Jerusalem wumb pei puku si endnjing. ³² Yi erangin kin, eim opu wu kombur sipi, wu opu ełmin wu tep ełmin wu kombur sipi, wuł mani pangin kin, pe Jura wumb molt kenjing ni, wu num owundu opu wumb sipi, tu wang kanik kin, Pol kepii tunarık, wakin tunjung. ³³ Pe opu ełmin wu num ni opu, Pol ambił gii nim. Nipi opu, wumb neng kin, kan sen tał tu wuk kin, kan tunjung. Eim wumb kii sipi, yi nim, “Wu ei nii? Wu ei nimbıl oł erim?” ³⁴ Wumb tiłap owundu molt wumb kombur ek endi nik, wii tok erangin

kin, wumb kombur ek eipi nik, wii tok nengin kin, ek tał er pim. Pe wumb eipi eipi dinga nengin kin, opu elmin wu num ni, ek ei pułe pii pol tunerim mon. Yi erangin kin, wu num ei, ek nipi, eim opu wu ngum. “Enim Pol, enim ngii dinga ełe nirik sipei!” nim. ³⁵ Pol ngii ond peri ełe kamb piip tonu pum. Pang kin, wumb ek dinga nik, Pol to kundngii erangin kin, opu wumb Pol ko wuk sipnjing. ³⁶ Wumb tiłap owundu ekii se puk kin, wii tok yi ninjing, “Eim to kundei! Eim to kundei!” yi nik punjung.

³⁷ Opu ond wumb en enim, Pol sik sipik, en enim ngii ełe nirik sipnjing. Sipangin kin, Pol ek nipi, opu wu num ni ngum, “Na kapłi, nim kin ek endi nip ngumbii min?” Pe opu wu num ni yi nim, “Nim Griik wumb ek piiłin min? ³⁸ Na piind, nim Eisip wu ni piind. Ok kembis kin nim gapman kin opu enjii en wu 4,000 tui kepii ambił sipnjing. Sipik puk kin, mei wumb mulenjing konu ełe punjung.” ³⁹ Ba Pol ek yi nim, “Na Jura wu moł,” pa nim. “Na konu ełe Tasas kin Silisiya konu ełe owundu ei, embe pułum. Na kapłi ek nip kin, wumb ngumbii min?” ⁴⁰ Pe opu elmin wu num ni kapłi neng kin, Pol angił tonu kindang kin, wumb ek tingnarik mulnjung. Pol eim Eipru wumb ek ełe, nipi yi nim.

22

¹ “Engnan noł ni, arnan noł ni, enim wumb kom sek mułangin kin, na ek endi nip, orung kindmbii end.” ² Ek ei Pol nipi wumb ngum. Pol Jura wumb ei nipi wumb ngang kin, wumb ek ei piik, kom ka sek, ek tingnarik er mulnjung.

³ Pol ek yi nim, “Na Jura wu,” pa nim. “Na manan, na Tasas kin Silisiya konu elege mengim. Na konu elege ya molup kin, owundu enj. Pe na ek emb top ngum wu ei, Gameliyel eim, na ek emb to ngum ei, sinim kudenjin nole elmin ol ei kin, lo ek nipi, na ngum. Yi nipi ngang kin, na Gos elege dinga piip muls. Yi mil ku, enim dinga puk enmin. ⁴ Nam pii gii ninj elege ei nge, ok wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, se andip top el. Wu amb ni, to kondup el. Wumb kopur kan sen elege top kin, kan ngii kindip yi el,” pa nim. ⁵ “Wumb kulumal kailemin wumb owundu, ek pii kun elmin wu num ni, wumb ei kapli ek ei piengii. Wumb ombu, na kin pipe ngangin kin, Damaskas konu elege Jura wumb pipe to ngopu kin, na Damaskas konu elege andip pul. Andip pul ei, wumb kan sisip, kan sen top kin, kan ngii kan ngop el.

*Pol Pii Gii Nirim Kunum Ei Ek Pol Tonum
(Aposel 9:1-19, 26:12-18)*

⁶ “Na andip pup kin, konu eni tonu tuk mii memb palim ol ei peng kin, Damaskas konu elege mandi punj. Pe sikir ei, epin dup mil tilang dinga na muls konu elege erim. ⁷ Tilang yi erang kin, na mei elege mani pup pemb kin, ek endi ei epin tor opu yi nim. ‘Sol! Sol! Nim nimbil erang, na kin ol embin tui ngon?’ ⁸ Na ek yi nip orung kindinj, ‘Owundu, nim nii?’ Ek na nipi yi nim, ‘Na Jiisas Naseres konu elege mol. Nim na kin ol embin tui en,’ pa nim. ⁹ Wumb na kin punjpun wumb ei, dup mil epi tilang erim ei kenjing. Ba wu endi na ek nipi ngum ei, piinenjing, mon. ¹⁰ Pe na ek yi ninj, ‘Owundu, pe na nimbil ol ermbii?’ Pe

Owundu ek nipi, na ngopu yi nim, ‘Nim angkin Damaskas konu elege pui!’ nim. ‘Konu elege wu endi molum wu ei, nim kongun enjii mil nipi ngumba,’ pa nim. ¹¹ Pe tilang ei, dinga erang kin, na epi kan dembin tumbii pinerim. Wumb na kin tep to onjpun wumb ei, na angil ambilk kin, Damaskas konu elege sipnjing.

¹² Konu elege wu endi mulum wu ei, eim embe Ananaiyas. Wu ei lo ek pei ekii silim wu mulang kin, Jura wumb en enim, Damaskas konu elege molułmun wumb ei molt kin, wu ei ka ni piiłmin. ¹³ Wu ei, na muls konu elege mandi opu angpi, ek nipi yi nim, “Engnan Sol, nim ningil nga kenjii,” nim. Pe kunum elege mendpił, na ningil ka seng kin, na kan poł tunj. ¹⁴ Pe eim ek yi nim, “Siniim kuperenjin noł paki topu elim Gos ei, eim tonu nim kindang moltun kin, eim ermba oł pii poł tokun. Pe Krais mułmba ei, kan poł tukun kin, ek nimba ei piikin, yi enjii ni to mundum,” pa nim. ¹⁵ “Nim pe nimbil oł erang kankin kin, piikin en? Nim oł ei pukun, wumb pei kankin kin, ek ni tor kindnji. ¹⁶ Pe nim nimbil erang nim kui er molun? Nim pukun noł pii nim. Nim Jiisas embe elege nikin ke nen, Gos eim nim oł kis kanim kanim elin oł, ei kil ngopu si kindmba,” pa nim.

Gos Pol Kindang Wumb Tiłap Ei Kin Pum

¹⁷ “Ekii se na Jerusalem konu elege Gos ngii op kin, Gos kin prei er molup kin, or kumb mil endi enj. ¹⁸ Or kumb mil erip kinamb kin, Gos Owundu na kin ek yi nim, ‘Sikir Jerusalem konu elege si kindkin po! Nim na ek ya elege ninjii ei, wumb nim ek ei, kapli pii gii ninerngii,’ pa nim. ¹⁹ Na

nam ek yi ninj, ‘Owundu, na konu elege orung orung nim ngii elege pup kin, wumb nim kin pii gii nilmin wumb ei, mon nipi, kepii topu, kan ngii elege kindil. ²⁰ Ok Siipen nim ek se andilim wu ei, to kundnjung kunum elege, na eim kin mandi engir. Na orung kanip engamb kin, wumb konduk gulk tungii nip, orung engir.’ ²¹ Ba Gos eim ek yi nipi na ngum, ‘Nim po! Na nim konu turii endi kindamb pukun kin, wumb tilap eipi endi kin mulnjii,’ pa nipi kindang punj. ²² Jura wumb Pol nim ek ei piik, ek dinga nik kin, “Eim to kundei” ninjing. “Wu ei nge, ya mei elege mulermba wu ei, konj mulermba,” ninjing. ²³ Wumb wii dinga tok kin, en enim konduk gulk kin, mei kułman si tonu kindnjing. ²⁴ Yi erangin kin, wu num mołpu ek yi neng kin, Pol sik sipik, opu wumb ngii elege nirik sipnjing. Wu num ei ek yi neng kin, opu wumb Pol kepii tok, Jura wumb ek dinga ninmin, “Ek pułe piimin,” pa nim. ²⁵ Pe opu ond wumb kan sik kin, kan tunjung. Opu ełmin wu tep ełmin wu ei, Pol engim konu elege mandi engang kin, Pol ek yi nipi wu ei ngum. “Lo ek nipi, Rom wumb yi kan ngei nim min? Enim ek nik, ka enarik, kepii ok tok enmin ei, kapli min?” ²⁶ Opu wu tep ełim wu ei, ek ei piipi pupu kin, wu num owundu mulum konu elege pupu, ek dinga nipi yi nim. “Nim wu ei kin nimbil oł enjii en? Wu ei Rom wu,” pa nim. ²⁷ Pe wu num ni, Pol mułum konu elege ek nipi Pol ngum, “Nim Rom wu min?” Pol mołpu yi nim, “Na Rom wu,” pa nim. ²⁸ Wu num ek yi nim, “Na ku owundu ngopu kin, na Rom wu moł,” pa nim. Ba Pol ek nipi, yi nim, “Na manan na Rom konu

ełe ok mengim. Pe na Rom wu moł.” ²⁹ Pe wumb Pol kii sik, kepii tok enjing wumb ei, mund mong kulnjung. Wu num ni, Pol Rom konu ełe wu endi kan ngumbii enj ni piipi kin, gal kułum.

³⁰ Wu num ei, eim Pol pałim mił ei, pułe piimbii nim. “Pol eim nimbil oł erim ei piimbii,” nim. Yi nipi kin, kupiiring ok, eim Pol kan sen si kindpi kin, wumb kułmał kałiłmin owundu wumb ni, kaunsil wumb pei ok, kułou tungii nim. Pe wu num ni, Pol sipi ngii ełe mani tu wupu kin, wumb ombu kumb ełe engndim.

23

Jura Wumb Ek Pii Kun Ełmin Wumb Mulnjung Konu Ełe Pol Ek Nipi Ngum.

¹ Pol kaunsil wumb mulnjung konu ełe dinga kanpi kin, ek nim, “Engnan noł, na Gos kumb ełe endinj. Endinj ei, nam noman ka seng, andip op kin, akip ya moł. Nam oł kis endi enj ni piinand.” ² Pol ek yi neng kin, kułmał kałiłim owundu Ananaiyas wu ei, ek yi nim, “Enim wumb Pol engim konu ełe mandi mołmun wumb ei, Pol gupu ełe angił kum tei!” nim. ³ Pe Pol ek nipi, Ananaiyas ngum, “Nim ngenj torung orung ambilk ka ka en; ba tukrung ka sinałim. Gos ek nim kaplı tumba,” pa nim. “Nim ya ełe molkun lo ek ełe piikin kin, na ek ngond; ba ninim lo ek ei to kindkin, wumb na tei!” pa nim. ⁴ Wumb Pol engim konu ełe mandi engnjing wumb ei, yi ninjing, “Nim Gos nge kułmał kałiłim wu owundu ei, ek kis nikin ngon,” pa ninjing. ⁵ Pol ek yi nim, “Engnan noł, na wu ei kułmał kałiłim wu owundu

ei na piinenj, ‘Nim wumb tiłap ełe wu num ei, ek yi ni kis enenjii mon!’ Gos lo ek niłim ek ei pałim ei, na piip moł.’

⁶ Pol kaunsil wumb kombur eim piim. Piipi kin, wumb ek pii kun ełmin wumb wii topu, ek dinga nim, “Engnan noł, na lo ek piił wu. Na lo ek piiłim wu nge kingam. Na pii gii nind ei, wumb kulnjung wumb ei, wii nga konj tonu pungii ei, na pii gii nind. Ek ełe nge nip wumb ngop erip endamb kin, wumb na akip tu wuk, kan ngii ełe kindangin kep mił nind.” ⁷ Pol ek ei neng kin, lo ek piiłmin wumb kin wumb kolk nga konj tonu ongii ni piinalmin wumb ba, tuk ełe ek mił enjing. Yi erangin kin, en enim eipi eipi punjung. ⁸ Pe wumb kombur en enim yi niłmin, ‘Wumb kołmun wumb ei nge angk tonu punengii,’ niłmin wumb ei, tep wumb mulałmin kin, gui ełe mulałmin ni piiłmin. Ba wumb ei, lo ek ekii sik ełmin wumb ei, ek pei pii gii niłmin. ⁹ Yi erangin kin, wumb wii dinga tok onjung. Lo ek piiłmin wumb ei, eim nge tiłap ełe punjung. Puk angk kin, ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei oł kis endi en enim mon,” pa ninjing. Guimeng sinim tep enim wumb ei, min endi opu wu ei kin, ek ninim,” pa ninjing.

¹⁰ Wumb ek mił owundu enjing ei, wu num ei piipi kin, ek yi nim, “Wumb orung orung molk kin, Pol angił ambilk orung seng kin Pol kułmba,” ni piim. Yi piipi kin, opu wumb ni kindang puk kin, Pol sik, “Ya tuwei!” nim. Neng puk kin, Pol sipik, opu wumb en enim ngii konu ełe nirik sipnjing.

¹¹ Ekii se emii peng kin, Gos Owundu Pol kumb

ełe angpi ek yi nim. “Pol, nim noman dinga peng piinjii! Jerusalem konu ełe ek dinga nin, nim yi mił ku Rom konu ełe na ek ninjii!” pa nipi, Gos Owundu ek yi nim.

¹² Tingang kin, Jura wumb ek endi yi ni pendnjing. Ek dinga nik, “Pol to kundmun ninjing, ‘Sinim Pol to kundmun pendpin kin, kaplı kuni noł ni, epi nunermin, mon!’” ninjing. ¹³ Wumb ek keimi nik, ek ei ni tonu kind pendnjing. Wumb mulnjung ei, wumb pei 40 mił mulnjung. ¹⁴ Pe wumb ei puk kułmał kałyim wu owundu ni, wumb kin men ngii ełe kongun wumb kin kanik, ek yi ninjing, “Sinim Pol to kundmun kunum, kuni noł mowii piimin, wii pepin, Pol to kundamin poru nimba,” ninjing. ¹⁵ “Enim kułmał kałyim wumb owundu ni, kaunsil wumb ni, enim ek nik, ‘Wu num mołum konu ełe nengin, Pol sipi mani tu wanglı,’ ninjing. ‘Enim ek nga nik kii sik, Pol ek ninim ek pułe nga nipin piipin kin, tor kindmba,’ ninjing. ‘Sin tumun nge, er kun er mołmun,’ ninjing. ‘Pol eim opu, enim kin opu kun enermba. Sin Pol to kundmun,’ pa yi ninjing.

¹⁶ Pol eim aim kingam ei mułum ni ninjing ek ei piipi kin, opu ond wumb ngii konu ełe mułum konu nirik pupu, Pol kanpi, nim. ¹⁷ Pol eim opu ełmin tep ełim wu ei, Pol wii tang kin, om. Wang kin, ek yi nim, “Kangi wu ei, wu num mołum konu ełe sipi, kangi ei, wu num ei kin ek endi nimbii, ninim. Kangi wu ei ek endi nipi wu num ei nipi ngumbii ninim,” pa nim. ¹⁸ Opu ełmin tep ełim wu ni, kangi wu ni sipi, wu num mułum konu ełe sipim. “Kan pim wu Pol, na wii topu, kangi wu ei

nim mołun konu ełe si pang kin, ek endi nimbii,” pa nipi onum. ¹⁹ Pe wu num ni, kangi wu ni angił embiłim. Ambiłpi kin, sipi orung sipim. Pukuł kin, eł ełip mendpił mulnjunguł. Pe wu num nipi yi nim, “Nim na kin nipe ek ninjii on?” ²⁰ Pe wu kangi wu ni, ek nipi yi nim, “Jura wumb kengip er pendik, nim kii semin kin, Pol, kopiiring nim si mani tu wunjii,” ninjing. “Pe wumb en enim ek kend tok, ek dinga nik, Pol, eim nim ek pułe, am kii si piimin ninjing,” pa nim. ²¹ “Ba nim wumb ombu ek pinerii! Pe wumb kopur mołmun wumb ei, kopur aninga 40 mił kopur mołmun. Wumb ei ek dinga nik, kuni noł ni, epi nunarik molk pangin kin, Pol to kundmun kunum ei, kuni noł epi numun ninjing. Pe wumb andłam ełe kui er mołmun. Pe nim en enim ek ninjii ek ei, kaplı nik mulnjung. ²² Pe opu wu num ni, kangi wu ni kindang orung pum. Pang kin, ek yi nim, “Nim na kankin nin ek ei, nga wumb eipi endi kan ninerii, mon!” nipi kin, kindang pum.

Opu Ełmin Tep Ełim Wu Ei, Pol Piilikis Gapman Wu Ei Kin Kindim

²³ Pe opu wu num ni, opu ełmbił wu num tał wii tang wangił, ek yi nim. “Ełip opu wumb 200 sikił, kung os ełe mułngii wu 70 sikił kin, kiłeng embiłngii wu 200 sikił, pukuł kin, Sisariya konu eni emii peng 9 erang kin, andik pei! ²⁴ Pe enim kung os endi, er ka er sengin kin, Pol mułmba nge er ka er mułang kin, puk gapman wu owundu Piilikis mołum konu ełe, pei neng pungii. ²⁵ Opu wu num ni, pipe end yi pułum.

²⁶ “Na Kloriyas Lisiyas, na pipe ei połup kin, gapman wu owundu Piilikis mułum konu ełe kindind. ²⁷ Jura wumb wu ei, ambił gii nik to kundmun nik enjing. Ba na wu ei kii sip piinj ni, wu Rom konu ełe wu peng kin, na nge opu wu pei sip op kin, Jura wumb angıl ełe si tor tu wunj. ²⁸ Na wu eim nimbıl oł erim oł ei, pułe piimbii. Nip kin, kaunsil wumb mulnjung konu ełe mani sipinj. ²⁹ Yi erangin kin, na pup kenj ni, wumb en enim lo ek ełe nge piik kun enarik kin, wu ei, wii tumun, ninjing. Wu ei oł kis enerim. En enim wumb kepii to si pipin kin, kan ngii kindpin erpin ei, kaplı enanim. ³⁰ Ek endi akip tor wang kin, piind ei, wumb en enim ek koi nik, wu ei to kundmun ninjing, piind. Yi nengin kin, na kanip wu sip nim kin kindind. Wumb wu ei kin ek ngok enjing ei, nim kanik ni tor kindik yi erangin kin, gapman wu owundu ei, pipe ełe ek yi ninim ni pułum.”

³¹ Opu wu num neng kin, opu wumb Pol sik sipik, Ansiparis konu ełe, emii peng sipnjing. ³² Konu tingang kin, opu wu en enim ngii konu ełe orung punjung. Pe opu ond wumb ombu, kung os ełe mulnjung wu ombu, Pol sik, Sisariya konu ełe sipnjing. ³³ Kung os ełe mulnjung wumb ei puk kin, pipe ni sik, wu gapman owundu ni ngunjung. Ngok kin, Pol sik gapman owundu kumb ełe engindnjing. ³⁴ Pe wu gapman owundu ni, pipe gerpi kanpi kin, Pol kii sim. ³⁵ “Wumb pei ya ok nim kin ninjing ek ei nengin kin, na piimbii,” nim. Pe wu ni, ek yi nim, “Eros gapman ngii ełe kan ngo pendngii,” pa nim.

24

Wumb Peng Pim Wumb Pol Kin Kos Piinjing

¹ Ekii se kunum angił orung o pang kin, wu kułmał kałılım owundu wu ei eim embe Ananaiyas. Eim ni, wu num kombur ni, wu endi ek niłim wu endi kin onjung. Ok kin, wu ei eim embe Tursulas. Puk kin, wu gapman owundu ei kanik, Pol kos enjing ek ei piik kin punjung.

² Gapman wu owundu ni Pol wii tang wang kin, Tursulas eim ek nipi ngumba nge om. Opu yi nim, “Wu owundu Piilikis, nim sin paki tang kin, sin ka mołmun. Mołpun kin, opu ni epi kis endi tonu onanim mon. Ninim noman ka peng kin, sinim wumb tiłap ei pei kumb ok kis mołpun onjpun; ba pe opun, konu pei ka seng mołmun. ³ Nim yi eran kin, nim kin noman ka piipin ngopun, nim kin noman ngumun. ⁴ Sin nim kin ek kinan nipin kis piinjpin kin, na ek aninga nip ngamb kin, nim noman ka seng kin, sin ek ei piinjii,” pa nim. ⁵ “Sin wu kenjpin, ba wu epi pei kis erpi, wumb pei kin ek opu ngopu erim ei, eim kenjpin. Jura wumb ni, konu mei orung orung pei wumb kin, ek opu ngopu yi elim wu,” pa nim. Yi erpi kin, eim wu num mił mołpu kin, sin wu tiłap ei pipi, tiłap eipi Naseres tiłap embe sim. ⁶⁻⁸ Pe wu ombu yi ninjing, “Pol, sin Gos ngii owundu er kis mundmbii, ni piipi elim. Erang kin, sin eim ambił gii nipin. (Sin sinim lo ek ei nge piipin, Pol Jura wumb kos ełe tunmun. Ba wu num owundu Laisiyas ni opu kindpi kin, eim Pol sin angił ełe, si tor kindnim ninjing. Eim yi nim, wumb Pol kin kos erngii wumb ei, nim kin tonu ok, nim kanik

ningii,” nipi yi nim.) “Pe ninim wu ei, ek nikin kii sinjii. Sin wu ei kin kos ermin enjpin ei, Tursulas ek yi mił nipi ngum. ⁹ Jura wumb pei paki tok, Pol ek ngok, wumb ek ninmin ek ei, keimi mendpił ninjing.

Pol Ek Nipi Piilikis Ngum

¹⁰ Wu gapman owundu ni, Pol peng tonu kindpi erang kin, Pol ek yi nipi orung kindim. “Na piind, nim kung ngii pei, wumb tiłap ei kin lo pii kin mołułun. Yi erang kin, ei na noman ka piip nim ek ni orung kindind. ¹¹ Ninim wumb kii se piin kin, ninim ek yi mił piinjii. Na Jerusalem konu ełe Gos kin prei ermbii nge onj ei, kunum kinan endi op punanim kunum 12 o pum. ¹² Jura wumb na men ngii owundu ełe, wu endi kin ek opu mondup ninenj. Pe na wumb nip sip, kułou top, men ngii ni, konu owundu ełe ni, na wumb endi nip, si kułou top yi end nip enenj mon. ¹³ Akip ek endi nik, na kin kos er ngungii ei, ek ei pułe enim piik kun enanmin. Enarik kin, ek ei ningii ei nim keimi piinjii,” pa nim. ¹⁴ “Ba na ek endi nip nim ngumbii. En enim wumb yi mił ninjing, ‘Na ek eipi oł elmin oł kin ekii sip, wumb en enim yi mił,’ ninjing. Ek ei kend ek yi ninjing. Oł ei na piip, ekii sił; ba oł ei keimi mendpił. ¹⁵ Na Gos kin nimbıl oł ermba oł ei, kui er moł ei, wumb yi mołmun. Gos wumb kulnjung wumb erang kin, nga tonu ok konj pungii. Pungii wumb ka mulnjung wumb kin, wumb kis mulnjung wumb ouni konj angk tonu ongii. Na Gos kin kui er moł ku. ¹⁶ Yi pałim ei piip kin, nam noman dinga kunum kunum piip

end. Nam oł kis endi, Gos kumb ełe ni wumb kumb ei pei na enał; nam kun moł.

¹⁷ Na pup wumb konu eipi ełe kung ngii kombur mołup kin, na nim Jerusalem konu ełe op kin, nam wumb tiłap ende kin mołup yi el. Wumb endi epi sinarpi elim wumb ei, paki top ngoł. Ngop kin, Gos kin kułmał nge epi tu wuł ku. ¹⁸ Na kongun ei nge erip, oł ełe erip, men ngii owundu ełe mułamb kin, nam ngenj konj kindrim. Wumb na kaniłmin ku. Pe wumb pei na kin mulałmin wumb ei, ek endi na kin ninałmin mon. ¹⁹ Ba Jura wumb Eisiya konu ełe mołmun wumb ei, ok na ambił gii ninjing. Wumb ei na kin ek ningii pim kin, nim kumb ełe ok, na kin kos nengin piimbii,” pa nim. ²⁰ “Pe mon pim kin, wumb ombu ya mołmun wumb ei, na nimbıl oł enj ei nengin kin, na kunum endi kaunsil kin engir kunum ei, na erir oł ei ningii,” pa nim. ²¹ “Mon pim kin, ek endeim mendpił. Ok na wumb mułk konu tuk mołup kin, wumb wii tur. Na Gos wumb kułii wumb ei nga er konj simba nipi, wii topu, wumb ngur konu ełe, akip nim kumb ełe, na sik kos ełe tu wunmun ni piind,” pa nipi Pol ek yi nim.

²² Wu gapman Piilikis ek ei piim kin, Gos tiłap ełe tuk punmun wumb, wu kopur piiłim wumb gapman owundu ek yi piipi kin, Jura wumb kanpi nim, “Enim kui er mułangin kin, opu wu num Lisiyas eim ya mani wang kin, na enim kos ei piip kun ermbii,” pa nim. ²³ Pe opu ełmin wu owundu ni Pol sipi kin, kan ngii ełe sipim. “Pol kan dinga mił ngunerei! Pol wumb puł endi ongii ei, mon ninerngii! Ninarik kin, Pol paki tungii nge ongii,” pa nim.

²⁴ Kunum kopur o pang kin, Piilikis ambim Drusila kin onjnguł. Drusila ni amb ei, eim Jura amb. Piilikis eim Pol wii topu, ek kombur neng piimbii ni om. Pol Gos nge tiłap ełe tuk pu molk kin, Jiisas Krais kin ek pii gii ninmin mił pułe pol topu nipi ngum. ²⁵ Ba Pol ek ei piipi, oł kun ełe, kun elmin mił ku pim kin, noman pim epi to mani kindpi, ekii se Gos wumb pei kos owundu ermba. Piilikis ek ei piipi kin, mund mong kułpu, “Pol, pui!” nim. “Ekii se na kunum endi sim kin, nim wii tumbii,” nim. ²⁶ Piilikis ni wu gapman owundu ei, eim noman eipi endi peng piipi kin, Pol kunum kunum neng opu kin, ku ni, epi endi ngumba ni piipi, wii tang ołum. ²⁷ Ekii se, kung ngii tał o pang kin, wu eipi Porsiyas Peses ni, wu ei Piilikis kongun elim kongun ei, wu ei sipi erim. Pe Piilikis eim, Jura wumb kanip nimbii ni piipi kin, Pol kan ngii ełe enj pendngii nge, nimbii ni piim.

25

*“Pol Siisa Wu Num Owundu Neng, Kos Piimba,”
Pa Nim.*

¹ Peses eim opu konu owundu ełe kunum tekliki mołpu kin, Sisariya konu ełe si kindpi, Jerusalem konu ełe tonu pum. ² Wumb kułmał kałymin owundu wumb ni, Jura wu num ni, wumb puk kin, Pol kin ek to monduk mił nik yi enjing. ³ “Nim sin paki tunjii, min? Tokun kin, wu ei Jerusalem konu ełe sipnpii, ninjing. Wumb en enim ok andłam ełe koi er pek kin, Pol tumun ni piik, tu wunjung.” ⁴ Ba Peses ek nipi, orung

kindpi yi nim, “Pol Sisariya konu elege kan ngii kan pim. Pepi kin, kunum aninga kopur mołup kin, nga Sisariya konu elege orung bii,” nim. ⁵ “Enim wu num ombu, na kin ouni bin,” pa nim. “Wu ei oł kis endi erim kin, sin kos ni piimin.”

⁶ Peses eim wumb ombu kin, kunum nendii mił engki mułum. Mołpu kin, Sisariya konu elege mani pum. Pupu kin, kopiiring eim kos ngii elege mołpu kin, “Pol si tu wei!” nim. ⁷ Pol wang kin, Jura wumb Jerusalem konu elege si kindik kin, mani onjung wumb ei ok, Pol engim konu elege mandi angk kin, ek kis kanim kanim nik, Pol ngunjung; ba wumb en enim wu owundu Peses piimba ek mendpił, endi ninenjing. ⁸⁻⁹ Pe Pol ek nipi, orung kindim, “Na oł kis endi enenj mon! Jura wumb lo ek ei mon; pe men ngii owundu ek ei mon; Rom wu king owundu ei ek ei mon; na ek kis min oł kis ei endi enenj mon! Wu num Peses eim Jura wumb kin, ek ni piimba pendpi kin, yi nim, “Pol nim, Jerusalem konu elege tonu pu mułan kin, na tonu op kin, kos piimbii,” pa nim. ¹⁰ Pol ek nipi yi nim, “Kos ngii, ya na angił ngii, ek king owundu angił konu elege mendpił, na kos piingii,” pa nim. “Nim wu owundu nim piin. Na oł kis endi Jura wumb kin enenj mon! ¹¹ Na oł kis endi erip kin, mong endi sip eramb kin, enim na kapli to kundngii,” pa nim. Pe ek nik, na kos enmin ek ei, keimi mon! Wu endi na angił ambiłpi, wumb ngunermiba mon. Wu king owundu ei, na kos piimba,” pa nim.

*Pol Nipe Oł Erim Ei Wu Peses King Akripa Kii
Sim*

12 Peses eim kaunsil kin ek nipi pendpi kin, Pol kanpi nim, “King owundu ei kin kos pinjii pim kin, king owundu kin kos elege piingii,” pa nim.

13 Kunum kopur o pang kin, king Akripa kin, Berniis kin Sisariya konu elege okuł. Peses kampił, angił simbił ni onjnguł. **14** Wu amb tał pukuł, Sisariya konu elege kunum kinan mulnjunguł. Mułangił kin, Peses Pol ek ombu ni, king wu owundu ei ngum. “Wu endi mołum wu ei, ok Piilikis kan ngo pendrim wu ei, piram pałim,” pa nim. **15** Ok, na Jerusalem konu elege mult kunum ei, kułmał kałymin owundu wumb ni, Jura wumb pei, wu ei ek ngok, “Na nim wu ei oł kis erim; ek eim kin ngunjii min, nik ełmin. **16** Ba na ek nip, orung kindip yi ninj, ‘Sin Rom wumb wii endi, kos erpin enałmin mon! Wu ei opu, kos piingii konu elege engmba. Angpi kin, eim kos erngii ek ei nipi, orung kindpi, yi ełim. **17** Wumb ei, na kin ouni onjpun kin, na op kunum kinan, kui er mulał. Kupiiring kos ngii elege mołup kin, wu ei, ‘Tu we!’ ninj. **18** Pe wumb kos er ningii, wumb ei ok, engnjing. Ek kis endi nik, wu ei ełim, oł kis nik, ngunenjing. Na piinj; ba wumb en enim ek eipi endi nik enmin ni piinj,” pa nim. **19** “Wumb en enim ek opu erik ninjing, Pol eim yi niłim, ‘Wu ei Jiisas kułum wu ni, nga konj mołum. Nga men ngii elege mołpu kin, ek nirim ku.’ Ek nik sipik, Pol kin ek ngok, kos ermin ni sipnjing. **20** “Pe na wu num kos piimbii, wu yi nind. Na ek ombu kii simbii ei, embin enim, ‘Ei nim pukun, Jerusalem konu elege mułan kin, na Jerusalem konu elege op kos piimbii min?’ **21** Ba Pol ek yi nim, ‘Na kan ngii pemb

kin, Siisa king owundu ei na kos piimba,’ pa nim. Neng kin, ‘Na Peses kan ngii elege nga pindamb pimba. Pepi kin, Siisa king owundu mołum konu elege kindmba,’ ” pa nim. ²² Pe King Akripa ni, wu num Peses kii sipi, yi nim, “Na nam wu ei ek piimbii,” pa nim. Pe wu num Peses yi nim, “Topuł piinjii,” pa nim.

²³ Kupiiring, King Akripa kin Berniis kin okuł, alap epi ka sikił, onjnguł. Okuł pukuł kin, kos piik, kułou tołmun ngii, wumb num ni konu owundu elege opu, tep ełmin wumb pei kułou tołmun ngii elege nirik punjnguł. Pe Peses ek yi nim, “Pol, tu wei!” nim. ²⁴ Pe Peses ek yi nim, “Wu King Akripa ni, wumb pei kułou tok mołmun. Enim ya wu ei kenei!” a nim. “Jura wumb pei ni Jerusalem konu elege ya wumb pei ni enim wu ei kin, ek dinga ninjing. Nga wu ei konj mołpu kin, enermba,” a nim. ²⁵ “Ba na kanip kin, eim to kundmun oł endi enerim. Wu ei, eim wu owundu King Siisa nam kos piyamb kin, ekii se, “Na eim kindmbii end,” pa nim. ²⁶ “Na eim ek piip kin, pipe połpu, sinim wu num King mułum konu elege kindmbii ei, na wu ei, ek endi kan sinenj, mon!” pa nim. “Wu King Akripa ni, enim wu pei mołmun konu elege tu wamb kin, sinim wu ei, ek piipin, na pipe poł kindmbii,” pa nim. ²⁷ “Na kan wu endi, eim wu num kindamb kin, kos piipin enjpin ek ei ni, kindnermbii ei, na piind ei kaplı enanim,” pa nim.

26

Pol Ek Nipi Wu King Akripa Ngum

¹ King Akripa Pol kanpi yi nim, “Ninim ek endi piimbii,” pa neng kin, Pol angpi eim ek yi nim.

² Pol yi nim, “King Akripa, nim ek nin ei, na piip kin, ka piind. Jura wumb na kin ninmin ek ei, na nip orung kindmbii end,” pa nim. ³ “Nim sin Jura wumb ełmin oł ei, nim piikin si kindlin. Pe sin noman kanim eipi eipi pałim ei, nim piiłin. Nim piikin ek ei, na nip ngamb kin, nim ek ei piikin kin, ten sikir kulenjii.

⁴ Ok na kangił mołup op kin, pe piram moł. Mołuł kunum ei, nam nge tiłap ełe mołup kin, Jerusalem konu ełe andił ei, Jura wumb na piiłmin. ⁵ Kumb ok, na ek nip eł ei, enim kanik ełmin. Ełmin ei na ek nip eł mił, ni tor kindngii,” pa nim. “Wumb piinmin, na wumb lo ek piik ełmin oł ei nge, mił lo ek piiłmin wumb oł ei oł endi eipi mił; sinim men ngii lo ei mił kaplı sinałim mon. ⁶ Akip na ya ełe engamb kin, na kin kos enmin, ei pułe yi pałim. Na Gos kin pii gii nip kin, ok sin kudenjin noł, Gos ek dinka piiłmin wumb oł ei nge, na yi piip moł. ⁷ Sin nge wumb tiłap engki nga tał wumb ei, Gos keimi kin, emii peng, tinga, Gos ek ei minj piiłmin. Piik kin, ek ei pii gii nik kin, kui er mołmun. Na yi ku, King owundu, na ek ei pii gii nip, kułii wumb nga konj ongii nge, kui er moł. Ełe nge, Jura wumb, na sık, kos ngii ełe, tu wunmun,” pa nim. ⁸ “Nimbił erang, enim wumb kopur kulnjung wumb ei, Gos nga er konj simba. Nimbił erang enim pii gii ninanmin?

⁹ Kumb ok, na yi piir. Nam epi pei erip kin, Jiisas Naseres wu ei, eim embe to mani kindmbii, ni pir. ¹⁰ Na erip kin, ya Jerusalem konu ełe

kułmał kałiłmin wumb owundu ei, pipe na sip, yi erip kin, Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb sip, kan ngii ełe kindip, wumb eipi kin yi ni piip kin, Gos nge wumb to kundmbii nip yi eł. ¹¹ Kunum kunum wumb Gos ngii ełe mułangin kin, oł embin tui erip yi eł. Na erip kin, yi nił. ‘Enim pii gii ninjing kin, ek kis ni ngok, yi erei!’ pa nip kin, na yi nił. Na wumb kin kis piip kin, wumb pułmun konu ełe ekii se pup, konu owundu turii sałlım konu ełe puł ku.’”

*Pol Eim Gos Tiłap Ełe Tuk Om Mił Pol Tum
(Aposel 9:1-19, 22:6-16)*

¹² “Na kułmał kałiłmin wumb owundu pipe sip kin, Damaskas konu ełe punj. ¹³ King owundu konu ełe seng kin, andłam andip punj. Pup kenj ni, dup endi ei epin tonu ełe mani om. Opu kin, dup mił tiłang owundu erpi kin, eni tiłang ei kaplı enerim mon. Tiłang eipi mił erang kin, na kin tep to onjpun wumb ei kin ouni erim. ¹⁴ Sin onjpun wumb pei, mei ełe kanpin mani punjpun. Na pep piinj ni, epin wumb ek mił ei, tonu muł ełe tor opu yi nim, ‘Sol, Sol, nimbıl erang, nim na embe to mani kindin? Nim Gos opu en ei yi mił, nim epi mul mołum epi ełe ton ei, ninim ngenj kumbii sinjii,’ pa nim. ¹⁵ Pe na ek yi ninj, ‘Owundu, nim nii?’ Owundu ek nim, ‘Na Jiisas, nim na nimbıl erang ton?’ ¹⁶ Nim tonu simb ełe angkin mułii!’ nim. ‘Na nim kin ond ei, nim en oł ei kanip kin ond,’ pa nim. ‘Na nim kongun ngamb kin, nim na kongun enjii. Erkin kin, na end oł ei, kan mił ninjii. Ekii se, na nim epi endi andan top ngumbii,’ pa nim. ¹⁷ ‘Ekii se na nim wumb

angił eļe sip, wumb tiļap eipi eļe simbii ku. Na nim wumb ei mołmun konu eļe kindind. ¹⁸ Nim pukun nen kin, wumb noman ak tok emii konu eļe si kindik kin, tiļang enim konu eļe ongii,’ pa nim. ‘Seisen nge dinga ei, si kindik kin, Gos kin ongii. Wangin kin, na wumb oł kis elmin ei, kil ngop wumb ei na kin pii gii nik kin, na nge wumb mołmun konu eļe ouni mułngii,’ ” pa nim.

¹⁹ Pol ek yi nim, “King Akripa, na ei epin Gos ek ei piip kin, na ek ei to kindnenj. ²⁰ Mon, na ek nip, Damaskas konu eļe wumb ok ngop; ekii se Jerusalem wumb mulnjung konu eļe pup, ni ngop; nga pup, Jura wumb konu eļe orung nip; nga pup, ek ka ei nip, wumb ngamb kin, enim wumb noman ak tok, Gos kin orung ongii nge ninj. Nip yi ninj kin, enim noman ak dinga tok, Gos kin orung ongii ninj,” pa nim. ²¹ “Ek eļe nge mendpił, Jura wumb na men ngii owundu eļe, ambił gii nik kin, na to kundngii nge enjing. ²² Gos Owundu na kin paki tang kin, na ek ei akip ya angip nip, wumb num ni, wumb pei mulnjung konu eļe nind. Moses gupu eļe ni, ek ni tor kindiļmin wumb gupu eļe ni, tor om ek ei minj na nind. ²³ Gos ek ni tor kindiļmin wumb ek yi ninjing. ‘Krais eim ngenj kumbii kułmba ninjing. Pe eim kułpu kin, nga angpi konj orung omba. Ekii se wumb kułii wumb pei eim kin tonu ongii ku. Eim opu ek yi nimba, Gos wumb orung simba nge tiļang Esrel wumb kin wumb tiļap eipi wumb kin, ouni ni tor kindmba,” pa nim.

²⁴ Pol eim ek yi mił piipi nirim. Wu owundu Peses, Pol kin wii dinga tum, “Pol, nim noman wulu punum. Nim epi kanim kanim pei piikin

sin epi ei, nim to wulu kindnim.” ²⁵ Pol ek yi nim, “Wu owundu Peses, na wulu punand mon! Na ek keimi nind, na noman kun peng nind,” pa nim. ²⁶ “King epi ombu pei piilim ek ei piip kin ek pei ni poru nip kin, na mund mong kuland. Na piind ek ombu, wu king ei eim ningil ele ke kanpi, ek piinanim ni piinenj min? Eim piilim. Nimbił erang epi ombu endi koi er tonu onanim? ²⁷ King Akripa, nim Gos nge ek mendpił niłmin wu ninjing, ek pii gii nin min? Na piind, nim pii gii nin.” ²⁸ Pe King Akripa ek nipi Pol ngum, “Kunum aninga mołpuł, nim na Gos ek andan ton ei, na Gos kin tuk pup mułmbii,” pa nim. ²⁹ Pol ek yi nim, “Kunum olt min aninga ei kapli ku. Enim wumb pei akip kunum ełe mołpun kin, na prei er Gos ngamb kin, enim wumb ya mołmun wumb ei pei, na moł mił yi mułngii; ba kan sen ei enim angił ełe, pendnermba ni piind,” pa nim. ³⁰ Pol ek yi neng kin, pe king ni, wu num ni, amb Berniis ni, angk mulnjung. ³¹ Wumb pei anda puk poru nengin kin, en enim molt ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei sinim kin oł endi enerang kin, sinim kan ngii ełe kindmin, min to kundmun ei kapli enanim.” ³² King Akripa ek nipi Peses ngum, “Wu ei Siisa kin kos piinenmbii niłang kin, nim wu ei kindan pułang,” pa nim.

27

Pol Noł Kanu Ełe Pupu Rom Konu Ba Pum

¹ Wumb ek ni poru nengin kin, sin sip ełe pupun, Rom konu ełe bin nge punjpun. Oł ełim tep erpi, opu wu 100 se andpi ełim wu mułum

konu elege kan wu kombur ni, Pol ni punjung wu ei, eim embe Juliyas. Wu ei wu owundu king Siisa nge opu tep wu num mołum. ² Sin sip endi tonu pupun kin, Aramisim konu elege punjpun. Pe sip ei pupu, noł wer elege Eisya mei owundu elege tor pum. Pe sin punjpun kin, Arisakas ni, Tesalonaika konu elege ni, Maseroniya ni konu elege wu ei, sin kin tep to punjpun. ³ Pe kopiiring sin Sairon konu elege tor punjpun. Juliyas ni wu ei, Pol kin oł ka endi erim. “Pol eim kaplı pupu kin, wumb puł kanpi, kuni si ngopu ermبا,” pa nim. ⁴ Sin Sairon konu elege si kindpin pamin kin, konu pop owundu endi topu, sip konu eipi pupu kin, konu pop kembis topu, Saipris konu elege orung pum. ⁵ Pe sin ep noł pupun Pampiliya kin Silisiya konu elege pupun kin, Maira kin Lisiya konu elege tor punjpun. ⁶ Kunum elege, opu ełmin tep ełim wu ei, opu kenim ni Aleksandriya konu elege sip endi Esalii mei owundu elege bii ni om. Pe sin sip elege pamin neng kin, sin sip elege tonu punjpun.

⁷ Pe sin sip elege mon kind pupun pamin kin, konu pop tang, sip ei andłam punerim. Nga orung pupun, wumb sip kongun ełmin wu kongun dinga erangin kin, Nairas konu elege pupun. Sin pupun, mei owundu mandi pamin kin, Kriis ni Salmoni konu elege mandi punjpun. ⁸ Pe sip wumb kongun dinga erangin kin, taki taki pupu, konu endi tor punjpun. Konu ei embe ‘Konu ka’ niłmin, konu elege Lasiya konu owundu elege mandi punjpun.

⁹ Kunum pei o pang kunum endi konu pop owundu topu kin, noł owundu tum. Tang kunum pei poru neng kin, Pol ek nipi wumb ngopu yi

nim. ¹⁰ “Enim wumb sinim pupun pamin kin, kongun owundu tonu wang kin, epi pei am ba. Ei epi ni, noł sip ni kis ermba. Sinim pei poru nimba ku,” pa nim. ¹¹ Opu ełmin wumb tep ełim wu yi piim. Sip ambilim wu ek nim piimbii, ni piim. Pe sip ambilim wu ni, sip ełe tep ełim wu ni, Pol nim ek ei piinenjing mon! ¹² Pe sip tor opu, pek ełmin konu ni, konu ei sip konu pop topu ermba ei, pimba mił konu ka sinerim. Pe wumb en enim sip ełe mulnjung, wumb kengip erik, “Pamin,” ninjing. “Sinim pupun, Piiniks konu ełe mułmun. Wumb kengip erik pamin,” ninjing. “Sinim pupun Piiniks konu ełe pupun mułmun sip tor opu pałilim konu ei konu ka seng kin, pop onermba, konu ełe pu mułmun,” pa ninjing.

Konu Pop Owundu Topu, Noł Dinga Om

¹³ “Ekii se konu ka seng kaplı sikir pupu, en enim ninjing konu tor bin,” ni piinjing. “Pe epi embin ełim epi ełe, pimba epi konu endi ni tonu sik, noł ełe puk, Kriis konu bin,” ni punjung. ¹⁴ Ba ekii se konu pop owundu endi opu, Kriis konu ełe tor om. ¹⁵ Konu pop owundu tang kin, sip ba pinerim. Pinerang kin, pop owundu topu, sip si mengpi konu ełe orung pum. ¹⁶ Sin si kindpin tor pupun, noł tuk ełe mei kembis endi sim konu ełe punjpun konu ei, embe Kora. Sin kongun dinga erpin kin, noł kanu kembis kan kuł sipmin ni enjpin. ¹⁷ Pol noł kanu kembis ei kan se andik, kan kuł gii nengin kin, sip yi ku kan kuł enjing; ba mund mong tang, er mulnjung. Molk kin, en enim yi piinjing, “Sinim konu ku mołum pupu kin, enim konu ełe sipipi, Aprika konu ełe

simba enim nik, sip pop to siplím alap kan ei mani pendik, tonu noł ełe enj mulnjung.” ¹⁸ Konu pop ni noł owundu tang pepin kin, kupiiring sip ełe mułum epi ei, sip noł ełe si kindpin enjpin. ¹⁹ Kunum tał poru neng kin, kunum endi ełe, en enim kongun dinga erik kin, sip ełe kan epi ni endi si kindik. ²⁰ Kunum kunum sin pop owundu ni, noł owundu topu elim. Erpi kin, sin eni ni, kanjip endi kinałmin mon. Ba sin noman pep kun enerang kin, sin konu endi ełe tor bin pinalim. Sin pupun kułmun mendpił onmun ni, yi piipin punjpun.

²¹ Kunum kinan wumb kuni sinarik, wii mułangin kin, Pol ekii se opu, tuk angpi, ek nipi wumb ngum. “Enim wu ok na ek nir ek ei piik, Kriis konu ełe si kindnarik. Pe yi ku epi enim kin pei am punermba. ²² Ba pe na kanip enim nind. Enim noman ka sengli! Sin wu endi am punermba mon. Noł kanu ei kaplı pupu mani ba minj. ²³ Na Gos nge wu, na Gos nge embe ambił tonu kindip ku moł. Pe oltin epin emii pep erang kin, Gos kindang sinim tep enim wumb ei, endi opu, na or peł konu ełe mandi engim. ²⁴ Pe ek yi nim, ‘Pol, nim mund mong enerii! Nim pukun, wu king owundu mołum konu kumb ełe, pu engnji. Nim piin! Wumb pei konu mołmun ei, Gos nim ngopu poru nim; enim wumb konj mułngii,’ pa nim. ²⁵ Yi mił peng piipin kin, enim wumb mund mong kularik mułei! Gos eim epi pei ermbii nim ek ei, nind ei, na pii gii nip moł. ²⁶ Ba sinim sikir pupun, konu mei wii sałim punmun,” nim.

²⁷ Kunum engki nga kapił kaplı noł sip peł ełe or

pepin, wamin kin, konu eni beli sirim. Seng kin, noł sip ełe kongun ełmin wumb, en enim piinjing ni, mei konu ełe mandi onmun ni piinjing. ²⁸ Puk, kan su sipin ei simb 120 mił pirim. Nga pupun su epi kindim ei simb 90 mandi mił sim. ²⁹ Mei konu ełe mandi mił seng kin, sip kongun wumb en enim mund mong kulk, sip noł pimba nik, epi embin owundu ełim kapił kaplı epi ei, mani kindnjing. Kindik kin, prei erik, eni sikir tonu wanglı, nik er mulnjung. ³⁰⁻³¹ Sip ełe kongun ełmin wumb en enim andłam endi kan sipin tor bin ni piinjing. Sip wurup owundu epi si to mani kindmin yi kend tok ninjing. Nengin kin, noł kanu kembis ełe kan topun bin ni enjing ba, Pol ek nipi opu ełmin tep ełim wu ei nipi ngum. “Sip ełe kongun er andiłmin wu mulenjing kin, kaplı enim konj mulerngii,” pa nim. ³² Yi neng kin, opu ond wumb kan ni kilip tangin kin, noł kanu kembis mani wii pum.

³³ Eni tonu omba mandi erang kin, Pol wumb ek nipi ngum. Wumb to konj kindpin, kuni endi kan si numun ni piim. “Kunum engki nga kapił kaplı pepin onjpun, ba kuni endi nunenjpin. Akip wii ku mołmun,” pa nim. ³⁴ “Yi peng piip kin, na nind, ‘Kuni nei! Neng nok kin, enim embił dinga pimba. Enim peng enjin ei endi opu punermba. Enim wumb pei konj mułngii.” ³⁵ Pol ek yi nipi, “En enim kumb ełe angpi kin, Gos ka piipi ngopu,” bres sipi, engin topu, nopu erim. ³⁶ Yi erang kin, wumb pei noman ka peng, wumb en enim kuni nunjung ku. ³⁷ Sin ya sip ełe tuk mulnjpun wumb ei, 276 pei yi mulnjpun. ³⁸ Wumb kuni

nunjung kapli erang kin, kuni wiis mułum kuni ei mołpu, sip embin ermiba nik kin, ep noł ełe mani si kindnjing.

Noł Sip Er Kis Mułum

³⁹ Konu eni topu erang kenjing, ba konu ei pii poł tunenjing. Molk kenjing ni, konu ka endi sepi, tuk pupu, ku kulta ka sepi erim. Ełe nge kindangin kin, ka sim konu ełe pepin; nga noł wer ełe tonu bin ni piinjing. ⁴⁰ Epi embin owundu erim epi pei, kan kuł mani kindnjing ei, kopis kiłip tok kindangin kin, ep noł ełe pim. Ok sip buł morung kumb ełe, kan kuł kiłip tunjung. Kan ei pos kindangin kin, pe endi sel tonu kindangin kin, sip ełe tor ok mułangin kin, sip pupu, ep noł ełe pupu pim. ⁴¹ Ba sip pupu, noł ku połpu tonu opu pim konu ełe pupu pim. Sip kumb ei pupu, ku pim konu ełe dinga er pim. Sip buł morung ei, noł ep noł topu, to kis erim.

⁴² Opu wumb yi ni piinjing, “Kan ełe pinjing wumb ei, angił noł si kinałmin ei pei to kundmun,” ni piinjing. ⁴³ Ba opu ełmin tep ełim wu ei, “Pol paki tumbii,” ni piim. Ba Pol eim opu wumb mon nipi, yi nim, “Wumb angił noł sik kaniłmin wumb ei puku sik kin, angił noł sik, tor pangin,” nim. ⁴⁴ Pe wu eipi sip epi kis mułum epi ei sik, noł peł ełe pek puk, tor pungii nge punjung.

28

Pol Molta Konu Ełe Mułum

¹ Sin konu ełe opun, tor opun, konu embe Molta, pa ninjing, piinjin. ² Wumb konu ełe wumb, sin kin oł ka enjing. Pe konu kumb topu, sin

jii neng kin, wumb ond tukuk, dup kalk, sin sik dup ele mundangin kin mulnjpun. ³ Pol eim ond apirip kulou topu si dup kelim. Pe ka wembii endi dup mul erang kin, tor opu, Pol angil ele tumblum. ⁴ Wumb konu ele, wumb molk kenjing ni, ka wembii ei Pol angil ele nop enj pim. Kanik kin, yi ninjing, “Wu ei, wumb keimi to kundum. Wu ei ep nol kularpi kin, ya piram molum. Ba wu owundu ei, kun elim gui ei, wu ei konj mulermba ni piinim,” pa yi ninjing. ⁵ Ba Pol ka wembii ni erang kin, pupu dup ele peng kin, Pol eim ol endi enerim; ba eim ka mulum. ⁶ Wumb yi ni kanik, mulnjung. Pol eim angil ei oupu mani opu pepi kin, kulmba ni kanik, mulnjung. Ba wumb kunum kinan molk, kenjing ni, Pol ol endi enenim, mon. Pe wumb en enim noman endi sek yi ninjing, “Wu ei gui min?”

⁷ Konu sim konu ele wu num endi, eim mei ele tep elim wu ei, eim embe Publiyas. Wu ei sin sipipi, eim ngii konu ele sipim. Pe wu ei, sin tep ka erpi, kuni ngopu, yi er se mulang kin, kunum tekliki o pum. ⁸ Pe Publiyas nge arim ei ening peng mulum. Ening tang kin, ngenj mul erang kin, enj kunum mulum. Pol wu ei mulum konu ele mandi pupu, ambilpi, prei erang kin, wu ni eim ka mulum. ⁹ Pol yi erang kanik kin, wumb konu ele wumb ening peng tang pinjing wumb ei wangin kin, Pol yi ku erang kin, wumb en enim ka mulnjung. ¹⁰ Yi eramin kin, wumb sin kin ol ka wii enjing. Ekii se en enim sin kin epi pei pakitok sipik, sip ele kindnjing.

¹¹ Sin konu ele oi tekliki mol kindpin. Konu ele sip endi sin tu wum kunum ei, konu pop

owundu tum kunum ei, sin sip elege sipim. Sip ei, Eleksandriya konu elege nge, kumb elege orung wu kangil min men tał mułum ei, gos kend Sus nge er mondułmun. ¹² Sin pupun, Sairakus konu elege tor punjpun. Pupun kin, kunum tekliki mulnjpun. ¹³ Sairakus konu elege si kindpin kin, pupun Telim konu elege wang kin, nga kunum endi konu pop owundu tum. Tang kin, nga ekii se kunum tał pupun, Pusiyolai konu elege tor punjpun. ¹⁴ Konu elege, Gos nge tiłap wumb kombur mulnjung. Wumb ei molt yi ninjing, “Sini kin kongun endeim ya elege mułei!” ninjing. Yi nengin kin, sin opun kin, Rom konu elege punjpun. ¹⁵ Rom wumb Gos tiłap elege tuk pu mulnjung wumb ei, sin tor wamin ni piinjing. Pe wumb ombu, ok epi top konu elege Apiyas epi top ngii tekliki engim konu elege tor ok, sin andłam elege kenjing. Pol wumb ombu kanpi kin, Gos kin ka piipi, eim noman dinga piim.

¹⁶ Sin Rom konu elege tuk punjpun konu elege, gapman wu kapli nipi, ngii endi Pol ngang kin, pinjing. Opu ond wu endi tep er mułum.

¹⁷ Kunum tekliki o pang kin, Pol Jura wumb num mulnjung wumb ei, wii tum. Pe wumb ok kułou tangin kin, Pol ek yi nim, “Engnan noł, na oł endi erip, sinim tiłap ei to mani kindnenj, min sinim nge kudenjpin noł ełmin oł ei, to kindnenj mon. Ba wumb na wii kan ngii Jerusalem konu elege kindnjing. Rom wumb kin kindnjing. ¹⁸ Rom wumb na kin kos piinjing. Piinjing, ba ek endi ni to kudenjning; nga to kundngii pinerim. Ei kanik kin, na wak tunjung. ¹⁹ Ba Jura wumb ek

ei piinenjing. Yi erangin kin, na bii andłam endi sinerim. Pe nam yi ninj, ‘Wu num owundu ei, na ek ei pii kun ermba,’ ninj. Ba ei na wumb tiłap ei kin, oł kis endi ermbii ni piinenj. ²⁰ Pe ek puł ei minj, ‘Na enim wii tamb onmun,’ pa nim. Na enim kanip ei nimbii ninj. Na pii gii nip, epi ei kui er moł, yi mił ku, sinim Jura wumb pei epi ei minj kui er mołmun oł ei, min na simb ełe kan tangin peł,’ pa nim. ²¹ Wumb ek ni Pol ngunjung, “Jura wumb endi pipe polk, ek endi yi ninenjing mon.” Pe Jura wu endi opu ek nipi, “Nim kin ek ni kis erpi, ermba ei mon. ²² Pe sin sinim nim noman ełe, ek pimba mił nenj piimin ni, onmun?” pa ninjing. “Sin piinjpin, wumb konu ełe orung pei wumb yi ninjing, ‘Tiłap ei eipi eipi punmun,’” yi ninjing.

²³ Kunum endi Pol pałim ngii ełe, kułou tumun nik pendik, ok kułou tunjung. Kupiiring nik pangin kin, eni wuł mani pum. Eim ek ei pułe nipi, wumb ngum. Pe eim Gos sinim kanpi, er mołum mił nipi, Moses lo ek ei nipi, Gos ermba oł noman ełe piłk niłmin wu, ek ei ngang kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing. ²⁴ Wumb kombur Pol nim ek ei, pii gii ninjing. Ba wumb kombur pii gii ninenjing. ²⁵ Wumb en enim, noman eipi eipi peng punjung; ba Pol ek endi, kumna ek dinga nipi ngum. “Gos Gui Ka ek dinga nipi, Gos ermba oł piipi niłim wu ei, Eisiya pultum ek yi nim.

²⁶ ‘Nim pukun wumb tiłap mołmun ei, kankin yi ninjii. Pe enim ei dinga piingii; ba pułe piinerngii,’ pa nim. ‘Pe enim epi endi dinga keningii; ba epi endi kun enerngii,’

pa nim. ²⁷ ‘Wumb noman tuk ek ei, pii kun enenjing. Kom elege, ek piingii kis erim. Pe en enim kom elege, ambił pelkip ninjing. Yi erangin kin, en enim ningile elege, epi endi kinenjing; kom elege ek piinenjing, noman tuk ek pułe piinenjing. Pe en enim puk puk, nga noman ak tok, na kin onenjing mon. Wangin kin, na en enim er ka ermbii; ba onenjing.’

²⁸ Pe en enim noman tuk piingii, Gos Owundu eim ek ka eipi sinim wumb sipi, orung simba nge erim. Gos eim ek yi nipi kindang kin, wumb tiłap eipi ei ek piingii.” ²⁹ Pol ek ei nipi poru neng kin, Jura wumb en enim punjung. Puk kin, wumb en enim ek opu, er monduk ninjing.

³⁰ Kung ngii tał Pol eim ngii endi top to sim konu elege, pep mołpu kin, wumb eim kin onjung wumb ei, oł ka erpi, ngopu mułum. ³¹ Pol eim Gos sinim kanpi mołum ek ei nipi, wumb ngopu, wumb Jiisas Krais Owundu ei nipi, ek dinga neng kin, wumb piinqing. Wu endi opu, Pol ek to mani kindmba pinerim mon!

**Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngolum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini**

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818